

S.M. revue

OBSAH

ÚVOD	str. 2
2. CITÁTY	str. 3
<u>AKTUALITY</u>	
ZALOŽME FOND	str. 4
21. SRPEN 69 V OSTRAVĚ	str. 5
23. ŘÍJEN A DĚTI NORMALIZACE - Statečnost politická	str. 6
REAKCE HAVÍŘOVSKÉHO HORNÍKA NA NĚKOLIK VĚT	str. 10
JAK KŮL V PLOTĚ - HOVORY S MILOŠEM JAKEŠEM	str. 13
<u>ROZHOVORY</u>	
J. KÁDÁR VZPOMÍNÁ - TRAGÉDIE I. NAGYE	str. 17
J. HANZELKA - NÁRODY NEMOHOU ŽÍT V KŘIVDĚ	str. 23
<u>SLAVNÍ MORAVŠTÍ RODÁCI</u>	
KDO JE J. G. MENDEL	str. 30
PŘÍBORSKÁ LÉTA S. FREUDA	str. 31
<u>EKOLOGIE A ZDRAVOTNICTVÍ</u>	
SEVEROMORAVSKÁ RAKOVINA V DAŤECH	str. 34
STONAVA	str. 36
EKOLOGICKÁ SPOLEČNOST	str. 39
ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ OČIMA PROGNOSTIKŮ	str. 44
<u>SPORT</u>	
IVAN LENDL	str. 48
<u>HISTORIE</u>	
ČESKOSLOVENSKO 67. - 69. - PŘEHLED UDÁLOSTÍ	str. 55
<u>KULTURA</u>	
M. FRIČ	str. 66
P. MOTÝL - výběr ze sbírky "OČI VELIKI"	str. 66
NA POBŘEŽÍ - RAT	str. 69
STARÁ FOTOGRAFIE - RAT	str. 71
P. MOTÝL - MILIONÁŘ BLANARVIČ	str. 72
ČETBA NA POKRAČOVÁNÍ - J. OLIČ: PRŮVODCE ŽIVOTEM A DÍLEM	str. 74

Vážení čtenáři,

již po delší dobu se nám na Ostravsku nedostává informátoru časopiseckého formátu, který by se alespoň částečně zaobíral problematikou našeho regionu.

Rozhodli jsme se proto tohle negativum napravit a začít vydávat časopis, jenž bude ve svých rubrikách reagovat na současné kulturní a společenské dění kolem nás. Upozorňujeme však, že obsah a počet rubrik nebude stálý.

Naším hlavním cílem je především propagace svobodné tvorby našeho kraje, ale nebudeme se zde vyhýbat ani překladům nebo článkům převzatým z jiných ať sa.izdatových či oficiálních publikací.

Zamýšlíme-li se nad názvem, připadá nám nejvhodnější, aby se časopis - vzhledem k prostředí, ve kterém se zrodil - jmenoval SM revue.

Věříme, že na naše první číslo budete pohlížet se shovívavostí a tolerancí. Jsme si vědomi grafických i technických nedostatků - budeme se je snažit do budoucna napravit.

Příjemné čtení přeje

redakce

2 CITÁTY

TRESTNÍ ZÁKON ČSSR

§ 100 - POBUŘOVÁNÍ

1) Kdo z nepřátelství k socialistickému společenskému a státnímu zřízení republiky nejméně 2 osoby pobuřuje

a) proti soc. společenskému a státnímu zřízení republiky

b) proti její územní celistvosti, obranyschopnosti nebo samostatnosti, nebo

c) proti spojeneckým nebo přátelským vztahům republiky k jiným státním,

bude potrestán odnětím svobody na 6 měsíců až 3 léta.

2) Stejně bude potrestán, kdo z nepřátelství k soc. společenskému a stát. zřízení republiky umožní nebo usnadní šíření pobuřujícího projevu uvedeného v odstavci 1.

3) Odnětím svobody na 1 rok až 2 let bude pachatel potrestán:

a) spáchá-li čin uvedený v odst.1 tiskem, filmem, rozhlasem, televizí nebo jiným podobně účinným způsobem

b) nebo spáchá-li čin uvedený v odstavci 1 a 2 za branné pohotovosti státu

Z DŮVODOVÉ ZPRÁVY

Podle ustanovení §100 až 104 je možné postihnout zejména slovní projevy proti republice a jejím hlavním představitelům, popř. proti státním a četným představitelům států světové socialistické soustavy.

MEZINÁRODNÍ PAKT O OBČANSKÝCH A LIDSKÝCH PRÁVECH - ČLÁNEK 19

1) Každý má právo zastávat svůj názor bez překážky.

2) Každý má právo na svobodu projevu, toto právo zahrnuje svobodu vyhledávat, přijímat a rozšiřovat informace všeho druhu, bez ohledu na hranice, ať ústně, písemně nebo tiskem, prostřednictvím ušní nebo jakýmkoli jiným prostředkem podle vlastní volby.

3) Užívání práv uvedených v odst.2 tohoto článku s sebou nese zvláštní povinnosti a odpovědnost. Může proto podléhat určitým omezením, avšak tato omezení budou pouze taková, jaká stanoví zákon a jež jsou nutná:

a) k respektování práv a pověsti jiných

b) k ochraně národní bezpečnosti nebo veřejného pořádku nebo veřejného zdraví nebo morálky.

S tímto Paktem vysloвило souhlas dne 11.11.1975 Federální shromáždění, prezident ČSSR jej ratifikoval s prohlášením k článku 48 odst.1. Pakt vstoupil v platnost na základě svého článku 49 dnem 23.3.1976 a tímto dnem vstoupil v platnost pro Československou socialistickou republiku. Pakt je uveřejněn pod vyhláškou č.120/1976 Sb.

ZALOŽME FOND !

Těch 25 000 korun československých, ke kterým byli odsouzeni 2 maďarští občané za účast na demonstraci 21. srpna mi vrtá hlavou. Není to samozřejmě zdaleka první podobně vysoký peněžitý trest za nezávislou činnost, je to však názorná ukázka toho, jak si naše orgány představují praktickou realizaci novelovaných zákonů o narušování veřejného pořádku z února t. r. v soudní praxi. Nic povzbudivého a navíc dobře víme, že tresty mohou být ještě podstatně vyšší. Peněžní trest v sobě skrývá určitou možnost, která může pomoci z postiženého sejmut částecné břímě trestu.

Odsedět za svého druhu nespravedlivý trest vězení nelze. Ovšem zaplatit nespravedlivou pokutu by jistě šlo: Myslí, že lidé shromáždění na Václavském náměstí by rádi projevili svou solidaritu s maďarskými mladíky, kteří jim přivezli "květiny místo tanků" a kdyby to šlo, složili se na pokutu a alespoň tak vyjádřili svůj dík za jejich postoj k neblahému výročí. Vždyť si mohli klidně sedět doma ve svém demokratizujícím se Maďarsku a Československu se zpovzdálí jen smát ...

A protože lze těžko předpokládat, že by oficiální "fond solidarity" nabídl v tomto směru své služby, založme svůj vlastní, vpravdě občanský, lidský, na ideologie a sociále tohoto světa se neohlížející fond, podporující spoluobčany, postižené morálně nezaslouženou materiální újmou. A zdaleka by nemuselo jít jen o nespravedlivé soudní exekuce. Kolik správních pokut už nezávislí aktivisté zaplatili: (např. Jiří Ruml prý platí za každé číslo Lidových novin 500,- Kčs.) S jakými materiálními potížemi se potýkají lidé vyhození z práce, rodiny zavřených otců či matek a mnozí další. Ví, je tady "Nadace Charty 77", ale ta má určité nevýhody. Největší spočívá v tom, že je venku. Neumožňuje nám, občanům Československa, přispět svou troškou. Není to produkt občanské společnosti. V možnosti se podílet totiž koneckonců vidím hlavní smysl tohoto zcela dobrovolného sdružování prostředků a lidí dobré vůle. V době, kdy už nemáme ani tušení, co skutečně znamenají slova solidarita, soucit, láska k bližnímu, by se fond mohl stát rukou, podanou všem ne ještě úplně okorelým srdcím. Vždyť, rozletě se ještě dál - činnost fondu by se časem nemusela nutně omezovat jen na podporu nespravedlivě stíhaných, ja optimistou věřím, že v brzké době se přestanou vyskytovat. Může se stát institucí milosrdenství, fondem podporující dle svých možností všechny potřebné občany. Vezme státu i tento monopol - monopol pomoci - není zdaleka tak nedůležitý, jak by se mohlo zdát. Zvláště dnes,

kdy většinu národa zachvátily pocity skepse, nevíry ve vlastní síly, mizérie, historického fatalismu a omezeného sobectví. Umožňeme lidem opět poznat radost uspokojení z nevypočítaného a nevypočítavého dobrého skutku, radost pomáhat druhým.

Nejtěžší je ovšem začít. Tady vidím dva, možná limitující zádrhly. Díky vypěstované nedůvěřivosti ke všemu v tomto státě by bylo nutné, aby, alespoň pro začátek, zajistil fond svým jménem člověk, jehož morální kredit mezi občany je velmi vysoký. Tedy člověk známý a ctěný. Těžké, ne však nemožné. Dále se obávám, že vyhlášení fondu by za dnešní situace vedlo k zahájení trestního stíhání proti osobě (osobám), na jejichž jména by prostředky byly shromažďovány.

Jistě se najdou další důvody, třeba ještě závažnější, které si vynutí odložit uskutečnění této myšlenky na příhodnější dobu. Nebylo by dobré otálet příliš dlouho. I dobročinnost se musí demokratizovat. Je jednou z nejdůležitějších složek duševní hygieny člověka, je regulátorem jeho přirozeného sobectví, zabranuje, aby se ze sociálně smýšlejícího společenství stala hromada navzájem se nenávidících atomů.

P. S.: Právě slyším z rádia, že ve Žďáru nad Sázavou byl za rozšiřování Několika vět odsouzen Vít Božek k trestu 3 000,- Kčs...

.....

21. SRPEN 1939 V OSTRAVĚ

Po Praze, Brně a dalších městech se i Ostrava měla konečně dočkat nezávislé manifestace, a to při příležitosti výročí obsazení Československa vojsky pěti států Varšavské smlouvy. Stejně jako tento den v Praze, mělo se tak stát tou nejmírumilovnější formou, totiž tzv. korzem (pro nezasvěcené - při korzu se neprovolávají hesla, nadržují se projevy, lidé jen promenují na určeném místě - tedy forma protestu možná asi jen u nás). Ani to však nemohlo zabránit bezpečnostním složkám účasti v plné zbroji. Dlouho před 17. hodinou, na kterou byl stanoven začátek korza, byly všechny přístupové ulice na náměstí Lidových milicí střeženy početnými hloučky uniformovaných policistů, kteří kontrolovali totožnost každého, jim podezřelého občana. Uprostřed náměstí stála skupinka civilistů, jeden z nich s videokamerou na rameni. Že nešlo o amatérské milovníky dokumentárního filmu bylo nábílední.

Po 17. hodině kontroly občanských průkazů znatelně zesílily a čím dál víc občanů bylo odváděno k v postranních uličkách stojícím "antonům". Mezi zadrženými byli i lidé netušící náhodní chodci. Evidentně při tom ale nedošlo k žádnému narušení veřejného pořádku, dokonce ani k většímu

srocení davu, zpěvu hymny, provolávání hesel, tedy k ničemu, co by mohlo dát podnět k takové reakci moci, nemluvě o tom, že lidé zůstávali rozptýleni po celé ploše náměstí. Přesné údaje o počtu zadržených nám přirozeně nejsou známy, ale podle svědectví zúčastněných, resp. zadržených, dosáhl jejich počet několika desítek. Dlužno dodat, že jednání policie bylo svým způsobem korektní, tedy že se nevyskytly excesy zvláště pražského stříhu, například odvezení zadržených mnoho kilometrů za město a vysazení bez peněz a dokladů někde v lese a podobně. Na druhé straně by ovšem takové reakce, vzhledem k průběhu manifestace, byly doslova nelidské. Velký shluk lidí, i nejpokojnější, je za jistých okolností schopen vyprovokovat temné vášně, my však musíme konstatovat, že v Ostravě, bohužel, se žádné masové shromáždění nekonalo.

Nezasvěcený divák by patrně ani nezaregistroval, že se na náměstí mělo něco dít. Množství přítomných lidí jen málo převyšovalo obvyklý průměr v těchto odpoledních hodinách, a tak vlastně pouze přítomnost a chuť do práce místní bezpečnosti svým způsobem uzabezpečila důstojný rámeček celého aktu. Jistě, desítkám aktivistů z Ostravska bylo různými cestami zabráněno dostavit se na náměstí. Ale o to právě jde. Ani v Praze a jinde přece netvoří onu "masu" při manifestacích policii známí aktivisté, ale bezejmenný dav lidí, jejichž hladina občanského a politického citění převyšuje český standart posledních 20 let. A takoví lidé prozatím na Ostravsku nejsou. Úroveň politického myšlení je na velmi nízkém stupni, o schopnosti vlastního činu ani nemluvě. Zázrak se nekonal a konat nemohl. Korzo v Ostravě bylo přesným odrazem stavu občanské probudilosti v tomto konci republiky.

Přesto všechen pokus o vystoupení 21. srpna v Ostravě nelze považovat za neúspěch demokratických svobodomyšlných hlav a srdcí. Byl první vlaštkou, prvním pokusem probudit miliónový národ Ostravska a okolí, první věrojným, pokojným a důstojným, nba specifickým započatím dialogu s mocí. Lze jen doufat, že brzy přinese své ovoce v nejrozumnějších podobách a formách, nezávislé aktivity vnitřně svobodných občanů po celém kraji.

Ostrava, září 1969

.....

28. ŘÍJEN A DĚTI MORALIZACE

Letos to ještě nestihli, ale v kalendářích pro příští rok si všimněme malé, o to příjemnější změny - u dne 28. října jsou proti zvyklostem minulých let přehozeny jeho významy - vyhlášení samostatnosti ČSR je na

první místa.

Obnovení státního svátku 28. října je, asi ne náhodou v časové shodě s probuzením našich lidí z letargie, z dlouhého myšlenkového spánku, což se projevilo i loňskými a letošními manifestacemi. Jsme plni euforie, nadějí a věříme, že československá společnost vykročila rokem 1988 na cestu svobody a demokracie, že započalo lámání okovu, mající nevyhnutelně za následek obnovení lidsky spravedlivější, mravnější společnosti. V to věříme a chceme věřit především my mladší, kteří jsme prakticky nepoznali nic, než morální marasmus normalizační a postnormalizační společnosti. Nikdo nám neukázal, že existují i jiné myšlenky a hodnoty, než ty věčně nám vtloukané do hlavy, neustále v otevřeném rozporu se skutečností. Pozorujete svými dětskými a dospívajícími očima své rodiče, těžko jsme mohli začít své životy na základě jejich moudrosti. Nebylo nikoho, kdož by vedl naše nepopsané duše - rodiče, škola, ulice, umění - ti všichni byli mezi poraženými. Elementární pravdy, základní zásady morálky se nás nedotkly, či spíše dotkly jako své negace. Byli jsme vytrženi z kontextu Evropy, jsme nevzdělaní, jsme nejmasovější oběti úspěšné restaurace. Jediné, co víme, je, že takhle už dál ne. Chytáme se myšlenky 28. října, i když, upřímně, málokdo z nás něco o něm víme, o jeho ideových a mravních zdrojích, o jeho tvůrcích, o jeho důsledcích. Vlastně se pleteme hned od počátku. 28. říjen je pro nás symbolem demokratické revoluce, ač ve skutečnosti byl především revolucí národní.

Nechceme-li, aby se 28. říjen stal prázdným, i když pravdivým symbolem, musíme začít pracovat více a usilovněji než dosud, než pracovali naši otcové a dědové. Musíme vrátit své generaci paměť, spojit minulost s přítomností a budoucností. Musíme navrhnout alternativy sociálního, ekonomického a kulturního vývoje, musíme formulovat nové politické programy. Ty musí být pozitivní, nemůžeme stavět jen na negaci současného řádu. Musíme překonat duchovní polovičatost, nerozhodnost, spoléhání se na vše jiné než na vlastní síly, přijmout důsledky vlastních rozhodnutí a činů. Uvědomme si, že v našich řadách jsou budoucí vůdcové a záleží jen na nás, jací budou a co udělají se společností. Není možno spoléhat, že vše se vyřeší jaksi samo, vývoj okolo strhne i nás. Okolní vývoj může být a zřejmě i je katalyzátorem pohybu, není a nemůže být dodavatelem energie společenskému vývoji. Tuto energii můžeme dodat jedině my sami. Společenský pohyb je iniciován zásadně aktivitou lidí uvnitř této společnosti a záleží skutečně na všech - od těch nejprostších a zdánlivě posledních až po intelektuální a společenské špičky. Závažnost našich činů je navíc umocněna faktem, že případný neúspěch by byl po letech 38 a 68 již tře-

tím národním traumatem po sobě. Důsledky není třeba vypočítávat.

Čeká nás těžká budoucnost; vyrovnat se s těžkým dědictvím minulosti a splatit úvěr budoucnosti, na který teď žijeme, představuje ohromnou práci. Práci, kterou za nás nikdo neudělá. Starší generace jsou unavené, zklamané, plné pesimismu a hořkosti. Kolikrát v poslední době jsem slyšel z úst těch starších, když se skláněli nad naším dvouletým synem: "Chlapečku, nechtěl bych být v tvém věku". On ta slova ještě našťastí nechápe, ale mne vždy znovu zamrazí a zavalí vlna bezvýchodnosti.

Kolik nepovedených reforem a revolucí lemuje naše dějiny! Vzpomeňme, jakým fiaskem skončilo husitství, jak v době, kdy Evropa vstupovala do novověku, náš stát uvrho roku 1437 lid zčásti do totální feudální závislosti, která byla nakonec příčinou porážky na Bílé hoře, jak polovičaté bylo naše vystoupení v roce "jara národu" 1848. Prohry tohoto století máme v živé paměti.

A tak 28. říjen 1918, den, kdy jsme neprohráli další bitvu, ale naopak jsme dokázali smysluplně vykročit ze stínu čjin a vzít na sebe odpovědnost svobodných lidí za osudy své země, je dobrou příležitostí pro hlubší, osobní zamyšlení každého z nás nad otázkami, které čas od času člověka tolik pálí. Kdo jsme, odkud přicházíme, co je smyslem naší národní pouti... Je užitečné v těchto chvílích nezapomínat na myšlenkový odkaz našich velkých předků, skutečných vůdců národa, kteří neváhali na svá bedra naložit sysifovský balvan boje za svobodu a nezávislost. Není jich mnoho, ale jejich jména jsou středobody naší historie a na jejich slova se nevyplácí zapomínat.

My teprve vycházíme na cestu. Abychom na ní byli úspěšní, musíme být vybaveni určitými charakterovými vlastnostmi, bez kterých ve svobodu a demokracii nelze doufat. Jinak řečeno, jisté kritické procento společnosti musí být na takovém stupni mravního vývoje, aby bylo ochotno a schopno převzít odpovědnost, aby pro něj politika (veřejné záležitosti) nebyly jen nezávazným konverzačním cvičením nebo jedinečnou příležitostí ke kariéře. Problém "kádru" nás netrápí jen dnes, je to stará bolest, někdy se zdá, že my Češi na ni máme zrovna patent.

Zakončme proto naši malou úvahu o vztahu mladší generace k 28. říjnu 1918 slovy jednoho z velkých Čechů, K. H. Borovského, ve kterých naprosto pregnančně vystihuje lidské vlastnosti, které vedou k úspěchu.

S t a t e č n o s t p o l i t i c k á

Stálost, vytrvalost a neohroženost politická jsou vlastnosti, které nevyhnutelně národ musí mít, chce-li upevnit svoje práva a svou

svobodu: bohužel ale těchto vlastností ještě příliš pořádku nalezneme. Jak mnohý mezi přáteli svými aneb někde v hostinci aneb, jak říkáme, za větrem až přesprávil zuřivý a radikální člověk svěsí hlavu, ohne hřbet a poníží svou mysl, jakmile s ouřady co činiti má, jakmile strana jemu ve smýšlení politickém protivná zvítězí a své odporníky ustrašovati a pronásledovati počíná. Jak mnohý, jenž v roku 1848 bouřlivým svým radikalismem až všechno děsil, jemuž tenkrát všeho bylo málo, jemuž se celý svět zdál být neliberální a reakcionářský, jak mnohý pravím, ouhlavní radikalista z minulého roku obchází nyní s kloboukem v ruce jako zmáklá slepice v ustavičných ouzkostech, aby si nikdo nevzpomněl na jeho loňskou zuřivost.

Jaká je asi příčina tohoto tak obyčejného úkazu?

Ovšem, jest příčin více, my však zde jen na jednu, hlavní poukázati obmyslíme. Že jsou vůbec lidé beze všeho mravního charakteru, kteří vždy jen s tou stranou drží, která vyhrává, kteří se tedy i vloni beze všeho přesvědčení a bez mravního pudu k liberální straně přidali, domýšlejíce se, že musí zvítězit a že pak přitom i oni uloví lecjaký výnosný ouřadek nebo něco tomu podobného, o tom všem, jakožto věci příliš prosté, obyčejné a mizerné, nechceme ani slov šířiti. Takoví lidé budou dnes sloužiti absolutní vládě za denuncianty a biřiče, a zejtra, kdyby se věci obrátily, budou své nejpoctivější spoluobčany věšet na lucerny a připravovat pod gilotinu, vždy ale budou vyhledávat beze vší svědomitosti jen svého špinavého zisku.

My však zde jen chceme jednat o poctivých, ale slabých lidech a o příčině, proč oni jsou nestálí a lehce zastrešitelní ve svém politickém smýšlení. Příčina toho jest neurčitost a nejasnost jejich politického smýšlení. Puzení jsouce jenom okamžitým citem a neurčitým nadšením, nedovedli si ještě utvořiti v hlavě pevný systém politických zásad, a proto kolikráte jim v nadšení přeskočí několik koleček a hodiny jejich politického smýšlení hrozně hřmotí, najednou ale zase bez pohnutí zůstanou státi. Právě proto, že se jejich smýšlení politické nezakládá na dobře promyšlených a ustálených zásadách, lehce se zaleknou a netroufají si to, co skutečně smýšlejí, vždycky také činem vyznati; oni mají jen jakousi sváteční politiku mezi přáteli a při sklenici, ale všude ve skutečném životě jenom všední. Když slunce svítí liberální straně, poletují jako motýlkové v nejpestřejším barevném lesku, když ale se obzor zahalí mraky a oddaleka bručí vládní hrom, již hned se zalézají jako červíčkové do svých dírek.

Mužové ale, kteří dle svých pevných zásad smýšlí, kteří si utvořili pevná, nezrušitelná pravidla v politice, přes které nikdy ani nepřeskočí, ani nepodlezou, takoví dovedou v čas přílišné politické bujnosti odporovati přemrštěncům a nedbajíce na žádné jejich, že přitom často utrží nezasloužené nadávky, umějí ochladiti jejich přílišnou zapálenost a uchrání tím kolikráte vlast od velikého neštěstí, zato ale se také nebojí v zarmoucených dobách politické sklíčenosti neohroženě povznésti hlasu svého proti škůdcům a nepřátelům svobody. V politice musí každý napřed sám se sebou a svým svědomím býti urovnán a přesvědčen, že nic nespravedlivého a nic pro vlast škodlivého nežádá, pak ale, když jednou tohoto přesvědčení nabyt, nesmí se také báti a ostýchatí toto své přesvědčení jakožto věc dovolenou a poctivou všude a před každým, a buď si to císař sám, vysloviti a zastávati. Jen takovým způsobem může opravdu svoboda práva vzniknout a pro budoucnost se ustálit.

Národní Noviny 26.8.1849

.....
REAKCE HAVÍŘOVSKÉHO HORNÍKA NA NĚKOLIK VĚT

V měsíci srpnu 1939 se konala na dole Dukla celozávodní konference ROH. Vzhledem k tomu, že dlouholetý pracovník výše uvedeného podniku Milan Matula nebyl na konferenci delegován, považujeme za potřebné jeho příspěvek zveřejnit.

Celozávodní konference ROH - Důl Dukla

Vážené soudružky a soudruzi,
dnes chci říci něco k tomu, kolem čehož je v republice značný rozruch. Jde o výzvu adresovanou našim vedoucím stranickým a státním činitelům s názvem "Několik vět".

Tento dopis sepsali a podepsali nejen lidé z různých opozičních organizací, ale pod něj se podepsalo i mnoho dalších občanů, včetně nám dobře známých kulturních pracovníků.

Považuji za neodpustitelnou a neododvratitelnou hrubou chybu to, že naše sdělovací prostředky, jako např. Rudé Právo, odnáti uveřejnit obsah tohoto dopisu. Pouze z něj vyjímají ty části, které se jim momentálně hodí. Jde o viditelnou manipulaci s vědomím lidí. Při všeobecné snaze o demokracii a veřejnou informovanost, je tento postup našich sdělovacích prostředků velmi zarážející.

Jsme přece všestranně rozvinutý národ. Proto si myslím, že většina z nás jsou politicky vyspělí lidé. A proto umíme oddělit plevel od zrna.

Pak vzniká situace, že lidé něco a někoho odsoudí, ale při nedostatku pravdivých informací nenajdou jádro problému a pouze papouškují.

Jako příklad uvádím vedlejší díl AZ. Tam někdo jménem pracujících odsoudil dopis "Několik vět" v Nové svobodě 10. července 1939. Mimo jiné tam bylo uvedeno, že: "Ještě se nestalo, že by bylo zveřejněno, že se k některé takovéto výzvě přihlásil nějaký dělník". Když jsem se dotazoval mnoha zaměstnanců AZ, zdali o této akci něco vědí, krčili záporně rameny.

Proto chci mezi nás pracující Dukly vnést v této věci jasno a přečtu vám celý obsah výzvy "Několik vět", abyste si mohli utvořit svůj vlastní názor.

Doufám, že lidé, kteří jsou zodpovědní za průběh této konference, budou čestní a nepřerouší mě. Takže nyní cituji doslova dopis "Několik vět":

První měsíce roku 1939 znovu a jasně ukázaly, že i když se současné československé vedení velmi často zaklíná slovy "přestavba a demokratickosti", ve skutečnosti se dost zoufale vzdává všemu, co demokracii vytváří, nebo co ji aspoň vzdáleně připomíná. Petice a iniciativy občanů, které samo neorganizovalo, odmítá jako "nátlakové akce", odlišné politické názory odsuzuje jako "antisocialistické" a "nepřátelské". Pokojná lidová shromáždění rozhání, do přípravy nových zákonů nedovoluje veřejnosti mluvit.

Tytéž měsíce však zároveň ukázaly, že občanská veřejnost se už vyměňuje z letargie, a že stále více lidí má odvahu veřejně projevit svou touhu po společenských změnách.

Pohyb ve společnosti se tak začíná stále povážlivěji srážet s nehybností moci, roste společenské napětí a začíná hrozit nebezpečí otevřené krize.

Takovou krizi si nikdo z nás nepřeje, proto vyzýváme vedení naší země, aby pochopilo, že nadešel čas ke skutečným a důkladným systémovým změnám a že tyto změny jsou možné a mohou mít úspěch jen tehdy, bude-li jim předcházet vskutková a demokratická diskuze.

Prvním krokem k jakýmkoliv smysluplným změnám, novou ústavou počínaje a ekonomickou reformou konče, musí být tedy zásadní změna společenského klimatu v naší zemi, do které se musí vrátit duch svobody, důvěry, tolerance a plurality.

Podle našeho názoru je k tomu třeba:

- 1) Aby byli okamžitě propuštěni všichni političtí vězňové
- 2) Aby přestala být omezována svoboda shromáždění
- 3) Aby přestaly být kriminalizovány a pronásledovány různé nezávislé

iniciativy a začaly být konečně chápány i vládou jako to, čím v očích veřejnosti už dávno jsou, totiž jako přirozená součást veřejného života a legitimní výraz jeho různotvárnosti. Zároveň by neměly být kladeny překážky vzniku různých společenských hnutí, včetně nezávislých odborů, svazů a spolků.

4) Aby byly sdělovací prostředky i veškerá kulturní činnost zbaveny všech forem politické manipulace a předběžné i následné skryté cenzury a otevřeny svobodné výměně názorů a aby byly legalizovány sdělovací prostředky, působící dosud nezávisle na oficiálních strukturách.

5) Aby byly respektovány požadavky všech věřících občanů.

6) Aby byly všechny chystané a uskutečňované projekty, které mají natrvalo změnit životní prostředí v naší zemi a předurčit tak život budoucích generací, neodkladně předloženy k mšestranému posouzení odborníkům a veřejnosti.

7) Aby byla zahájena svobodná diskuse nejen o padesátých letech, ale i o Pražském jaru, invazi pěti států Varšavské smlouvy a následné "normalizaci".

Je smutné, že zatímco v některých zemích, jejichž armády tehdy do československého vývoje zasáhly, se dnes už o tomto tématu začíná věcně diskutovat, u nás je to stále ještě velké tabu, a to jen proto, aby nemuseli odstoupit ti lidé z politického a státního vedení, kteří jsou zodpovědní za dvacetileté upadání všech oblastí společenského života u nás.

Každý, kdo souhlasí s tímto stanoviskem, může jej podpořit svým podpisem.

Vládu vyzýváme, aby s ním nenaložila tak, jak je dosud zvyklá s nepohodlnými názory nakládat. Zasadila by tím osudnou ránu nadějím, jimiž jsme vedeni, totiž nadějím na skutečný společenský dialog, jako jediné možné východisko ze slepé uličky, v níž se dnes Československo nachází.

Tolik plné znění výzvy "Několik vět". Já bych chtěl říci k tomu to, že za 25 let poctivé práce i jako dělník, mám právo také vyjádřit svůj názor. Rovněž za společensky prospěšnou práci v místě bydliště se nemusím stýdět. A to vše bez halasu a zneužívání.

Pevně stojím za politikou s. Gorbačova i za reformami některých okolních socialistických států.

To pro případ, kdyby mě někdo chtěl po konferenci označit za nepřítele našeho lidu a socialismu.

A přesto, nebo právě proto, poněvadž mi není lhostejná budoucnost

naší země, jsem se po důkladném zvážení pod dopis "Několik vět" veřejně podepsal.

Kromě dalších občanů se pod dopis podepsal i nositel vysokého státního hornického vyznamenání, vám dobře známý Miloš Bužek.

Nakonec bych chtěl říci svůj poznatek, a to je pasivita lidí. Mnoho lidí totiž dnes vyčkává, jak se to vybarví v Sovětském Svazu. A to není dobré. Je nutné, abychom se zamysleli sami nad sebou, jak dál.

Závěrem mi dovoluňte, soudružky a soudruzi, projevit přání společně tvořit společnost, kde by se plně potvrdila věta vyslovená Karlem Havlíčkem Borovským: "Kde je vláda dobrá, je hanba být v opozici".

Děkuji vám. Čest hornické práci

Milan Matula

.....

JAK KŮL V LOŽE - HOVORY S MILOŠEM JAKEŠEM

Výňatky z odpovědí 1. tajemníka ÚV KSČ na dotazy vedoucích stranických a hospodářských funkcionářů Západočeského kraje dne 17.7.89 na aktivu na Červeném Hrádku.

Pozn. redakce: jedná se o doslovný přepis

Motto: My víme i předem, že něco bude, ale ne vždy jsme schopni to změnit.

Proč na podporu provolání nevystupují národní umělci - členové KSČ ve sdělovacích prostředcích, jaký je postoj k pamfletu Několik vět?

No tak zdrcující, vlastně žádný z národních umělců pamflet Několik vět nepodepsal. Stejně tak nepodepsal žádný mimo Baucha - to je malíř, starý malíř, žádný národní umělec tu žádost první za toho Havla. Tady není důvod. Někteří se angažovali.

Podívejte se, my takoví nejsme. Oni každý rok někdo veřejně vystoupí. Třeba vystoupila veřejně tehda prodavačka z Václaváku. A řekla, že se jí nelíbí ta demonstrace, poněvadž neplní tržbu, nedostává peníze, nemůžou mít otevřeno. Druhý den prostě již dostala hned ráno telefonát, že její dítě se nemusí vrátit ze školy. A další telefonáty dostala. Ti lidé jsou tak sprostí bych řekl, že prostě používají toho, co my nemůžeme použít oficiálně. Teror, teror, sprostý teror.

Řada národních umělců se vyjádřila. Samozřejmě po nich nemůžeme chtít, aby se vyjádřili: já odsuzuju toho a toho. Ale svým způsobem vlastně odsoudili, když zaujali stanovisko, kdy formulovali vztah k naší zemi, vztah k socialismu - to je taky odpověď. Nemusí to dávat vždycky do souvislosti, že odpovídá tomu či onomu. Je pravda, že kdyby jich bylo víc, bylo by to

lepší.

Takovým problémem vážným je, že příliš dlouho trvala nepřirozená stabilita kádrů.

Proto taky některé ty pohyby, který my děláme, jsou vám třeba ne dost jako k myslí. Ale nedá se nic dělat. Vemu třeba vedení strany. To není možný nepočítat na budoucnost. Musím začít tím předsednictvem ÚV strany, za cenu, že ty lidi odvolám odjinud, třeba ze státních funkcí. Tam je třeba začít, tam je ten klíč, když to bude tam v pořádku, tak postupně se to bude dávat do pořádku i dole. Jestliže tam bude jednota, bude ta jednota prosakovat i do té strany. Jestli tam bude boj politický a šarvátky, začnou ty šarvátky dole. Viz Maďarsko, no. Pozsgay si tam dělá co chce vlastně, nic nerespektuje, tak podle toho to taky vypadá. Tam není vlastně jedna strana, v té straně je strana Pozsgay ještě, no v té straně je strana druhého, třetího a k tomu nemůžeme nechat dojít.

Věci se vyvinuly tak, že bylo mínění, že soudruh Juliš by měl právě proto, že ty věci zvládal, to je otázka všechno diskuse, aby šel tedy dělat to strojírenství.

No došlo se k závěru, že takový člověk je soudruh Hrivňák. No tedy hledalo se i lepší rozestavení sil. Proto se soudruh Juliš udělal tím, co mu určitě líp sedí, líp sedí, co se mohlo tehdy udělat, ale soudruh Hrivňák by se nehodil na ministra strojírenství, poněvadž je chemik.

My musíme, jestli je prostě předseda vlády Čech, musí být první místopředseda vlády Slovák. Jestli prostě chceme ty věci brát vážně, tak stejně tak v tom ÚV to musíme dělat. Jestli tam mám deset vedoucích oddělení, tak musí být tři Slováci, musí, jinak můžeme přijít do krize, tedy národní krize. Ze šesti tajemníků musí být nejmíň dva Slováci. No tohle musím brát v úvahu taky. Možná, že bych měl lepšího Slováka na něco nebo lepšího Čecha na něco, ale to musím respektovat, tyhle ty věci.

Podívejte se na Sovětský Svaz, co se tam děje v těch národnostních problémech. Tam se lidé zabíjí. Máme my zapotřebí tyto otázky v takové složité době vůbec nastolovat?

Ano, přiznávám jedno, že jsme nedůslední v tom, že nevoláme dost k zodpovědnosti, ale ne že bysme nevolali, i dost někdy nevoláme, ale ne vždycky děláme závěry. Proč? Poněvadž nemáme dosud vypracovaný jasný a přesný systém, kterej by přesně určil tu odpovědnost toho člověka. Toho za to, toho za to, toho za to.

Tak ty věci jsou složitější, prostě, velice složitější než někde u nějakého kapitalisty, velice složitý.

Vždyť na ten ÚV se píše stovky dopisů. Já sám dostanu prostě v průměru denně 25 dopisů. Samozřejmě všechny nemůžu přečíst, jen znám jejich seznam. Známe jednu větu, co je v tom dopisu. Tedy když mě to zajímá, když si myslím, že tam bude něco vážného, tak mi to ti soudruzi dají přečíst. Já na to nereaguju, reagují na to oni. Proč? To bych nic jiného nedělal, než četl dopisy a psal odpovědi, kdybych to měl dělat já. A kdo by dělal to druhý potom? A ten ÚV dostane těch těch dopisů tak 50 denně v průměru.

No podívejte se, no tak na ty věci vyžaduje reagovat. Proč vyžaduje reagovat? Boněvadž jinak ti, kteří napsali těch Několik vět, říkají: Vidíte, ÚV se ozval, předsednictvo to odsoudilo, společnost mlčí, ty je to jedno a my máme dva a půl tisíce podpisů (pozn.redak: řečeno 17.7., 20.9. již 27 150) - společnost jde za námi. Tedy ta společnost, to je výraz demokracie, má právo a já bych řekl povinnost říct k tomu své stanovisko, nenechat to své vedení ve štychu, přihlásit se k tomu, že tedy s tím nesouhlasí. My po nikom nevynucujeme prostě aby, aby dával, aby odsuzoval prostě a tak dál, a tak dál. Chceme stanovisko. No jaký stanovisko komunisty? Že odmítne proces, který chce rozložit tuto stranu a rozložit vlastně socialistickou společnost. Vždyť oni sami říkají, že to má plnit tutéž úlohu, úlohu a že je to jako 2000 slov v 68. roce. Takže víme, na čem jsme, co sledují, že se musíme tomu vzepřít, musíme se tomu bránit.

Spíš ten návrh inklinuje k tomu, aby prostě se srovnala pravomoc těch českých a slovenských stranických orgánů, srovnala ta pravomoc a v podstatě aby ty orgány byly stejným způsobem vytvářeny. Neznamena, že nemůže být jiný názor. Ale není doba, není absolutně doba pouštět se do rušení. Není ta doba, soudruzi, z toho by mohl vzniknout veli veliký problém, nacionální problém, abysme tedy jak jsou ty hlasy; zruštevvolají, ať je jedna strana a vyřízeno. Doba nedozrála k tomu.

Chtěl bych říct, že jsme se rozhodli, že nebudeme změny v národních výborech v této etapě dělat. Že jsme dali do pohybu dost věcí, celý centrum, celou výrobní sféru prostě a že v daný moment žádnou etapu nebudeme bych řekl i toto dávat do takovýho pohybu, že prostě tu nebude nic, co ta bude držet v ruce ty věci. Nemůžeme všechno nějak destabilizovat a uvést to do pohybu. To by byla politika, která jakoby přinesla jenom škody a ne užitek.

Dubčeka nemáme proč zajistit, jako to je politická sféra, on se nedopouští zatím narušování zákonů, své názory prostě může vyjadřovat, on nemluví proti socialismu, jako mluví jako za lepší socialismus, za ten

svůj socialismus, že on nežadá návrat kapitalismu, on nežadá to, co žádá Havel a charta v celku. No a zadruhý pokud jde o Havla my si myslíme, že spíš je třeba víc mlčet v té otázce. Poněvadž Havla oni si vybrali jako toho praporečníka. A čím víc my ho budeme mlít, a čím víc my ho budeme pronásledovat, tak tím větším hrdinou on bude.

V tom musíte vy pomoci, aby ten Havel pocítil, že ho lidé zezdola kritizují. A ne aby hlavním kritikem byl ÚV a vláda, poněvadž v tem moment jsme jak se říká na tapetě mezinárodně a je rozdíl, jestli nás podporují a volají po tom lidé, masy lidí, a je rozdíl, jestli my to formulujem jako oficiální otevřenou politiku. Tedy jestli my řekneme: my prostě zavřeme Havla.

Ale ten úder my musíme vést ne přímo na Havla, ale na někoho jinýho. celkově obecně, prostě aby to nemohlo být proti nám zneužito. Poněvadž na jeho obranu se mobilizuje okamžitě celá ta kulturní sféra a to i ta demokratická ve světě.

A stejně tak ten Dubček vedle toho, chodí, nebo se snaží chodit po tom světě. Taky jsme pod těžkou kritikou. Chtěl jet do Itálie podruhý, nepustili jsme, chtěl jet do Španělska teď, nepustili. Samozřejmě chodí velvyslanci, píšou předsedové vlád, předsedové stran, píše tady předseda internacionály ten Brandt, Willy Brandt a tak dál, všichni intervenujou.

A proto je tak důležitý ta podpora zespodu. Aby my sme mohli říct: Ne my si to přejem, ale vidíte lid to žádá taky, my s tím souhlasíme s tím lidem, my plníme jeho vůli. A ne prostě aby sme tam byli sami, jak kůl v plotě, neměli jedinýho slova podpory pro to co se děje no a vlastně oni nás mohli proti tomu lidu postavit.

Vždyť ti umělci, kteří to podepsali, žádný z nás nebere takový platy prostě jako berou oni. Dostávám jednou ročně výpis těch umělců, seznam těch umělců, kteří dostávají nad těch sto tisíc korun platu, tedy vydělají si nad sto tisíc korun. No tak řekneme paní Zagorová, je to milá holka, všechno, no ale ona už tři roky po sobě bere 600 tisíc každý rok. A další ne 600, ale milión, dva milióny berou Jandové a jiní každý rok. Ti náhodou neprotestovali, ale mnozí z těch, kteří se takhle dobře mají, protestovali. A když s nima mluví nakonec, tak se neví ani, proč to podepsali a co vlastně podepsali.

My jsme to v minulosti trochu přešvihli abych tak ředkl s tou socializací.

.....

J
á
n
o
s

K
á
d
á
r

v
z
p
o
m
í
n
á

TRAGÉDIE IMRE NAGYE
BYLA MOU OSOBNÍ TRAGÉDIÍ

JÁNOS KÁDÁR VZPOMÍNÁ :

Tragédie Imre Nagye byla mou osobní tragédií.

(Magyarország 16. + 23.6.1989)

- Kdo byl ve vládě?

Nová vláda měla jen několik členů. Soupis by se určitě někde našel. Zvláště si vzpomínám na Györgia Marosána, s kterým jsme 5. listopadu mezi čtyřma očima diskutovali o budoucnosti. Uznali jsme, že i když Maďarská dělnická strana zdiskreditovala dělnickou jednotu po sjednocení komunistické a sociálně-demokratické strany, takže přesto všechno komunisté a sociální demokraté musí odložit bokem vyřizování si vzájemných křivd a v zájmu budoucnosti kráčet spolu. Byl tam Marosán, vedle něj si ještě vzpomínám na Antala Apró, Sándora Rónaiho a dokonce ještě Istvána Kossa.

- V soupise bylo také jméno Imre Horvátha - ministra zahraničních věcí a Imre Dögeiho - ministra zemědělství.

Ano, oni také byli v té vládě. Volili jsme takové lidi, s jejichž spoluprací bychom mohli počítat. 6. listopadu večer jsme v konvoji, který byl složen ze sovětského tanku a obrněného vozu, odjeli do Budapešti. Na místo jsme dojeli teprve druhého dne ráno, protože jsme nejeli hlavními silnicemi, ale využívali jsme vedlejších cest. Sedmého ráno jsme se dostali do budovy parlamentu.

- Dost dlouho panoval názor, že Revoluční dělnicko-rolnická vláda nebyla legitimní, protože právně byl ještě u moci Imre Nagy a jeho vláda, i když v té době pobývající na jugoslávském velvyslanectví.

Co se týče legitimní vlády, tak mandát jsme získali od těchže lidí, kteří propustili Imre Nagyho a členy jeho vlády, tedy od Presidiální rady. Je pravdou, že nebyla tehdy kompletní, ale dva nejdůležitější členové přítomni byli. Byl to předseda a tajemník, přítomen byl také předseda parlamentu. Složili jsme před nimi přísahu. Tehdy byl vyjimečný stav a tak si myslím, že takový postup odpovídal všem formálním požadavkům. Je pravdou, že mnoho států čekalo několik let, než nás uznalo, ale to nás tehdy zajímalo jen velmi málo.

- Jaká byla nejdůležitější rozhodnutí nové vlády?

Neměli jsme ještě vypracovaný program, ale přesto jsme byli schopni určit, co je třeba udělat nejrychleji. Za nejdůležitější jsme pokládali obnovení bezpečí a vybudování hospodářského života, čili znovu se chopit

práce. Nebylo to jednoduché. To, že již za několik měsíců se povedlo přivést život do normálních kolejí, bylo určitě výsledkem prvních vládních rozhodnutí. Například jsme zvedli mzdy, zlikvidovali daň bezdětným a nabídli jsme, že několik budov ve vlastnictví strany a ministerstev poskytneme k bydlení.

- Také byla učiněna politická rozhodnutí, která se ovšem později nerealizovala.

Ano, dohodli jsme se rovněž, že nebudeme dělat zásadní problém se systémem více politických stran. Řekli jsme, že každý se může podílet na budování státu. I když musím přiznat, že ta či ona dříve existující strana a lépe řečeno její vůdci se v mých očích v roce 1956 zkompromitovali. Útočili na budovy Maďarské dělnické strany, demolovali zařízení, brali auta z garáží, vybírali peníze z bankovních kont. Bylo to nechutné, proto jsem také měl pochybnosti, ale překonal jsem je.

- V programu byl také bod, že 15. březen bude národním svátkem a že mezi maďarskou a sovětskou vládou proběhne jednání o otázce odchodu sovětských vojsk. Proč byly tyto body později zrušeny?

Skutečně to bylo v našem programu. Co se týče 15. března, opravdu nevím, co bylo důvodem, že jsme tento záměr neuskutečnili. Pravděpodobně v tom sehrála roli obava z posílení nacionalismu.

- A odchod sovětských vojsk?

To už je věc jiná. Opravdu jsme vážně uvažovali, že po obnovení pořádku a po konsolidaci bude třeba prodiskutovat přítomnost sovětských vojsk, umístěných na našem území na základě ustanovení Varšavské smlouvy. V této věci ovšem byli někteří i opačných názorů. Sovětští soudruzi se nevyhýbali tomuto tématu. Pokud si dobře vzpomínám, tak jednou dokonce - koncem 50. let - toto téma předložil sám soudruh Chruščov. Říkal, že v Maďarské lidové armádě proběhla reorganizace a politická i hospodářská situace se začíná normalizovat, a proto by bylo možné uvažovat o otázkách odsunu sovětských vojsk. Uvažovali jsme tehdy, že vzhledem k naší vnitřní situaci již není ospravedlnitelné nutnosti přítomnosti sovětských vojsk, ale zdálo se nám, že mezinárodní situace ještě nedozrála k tomu, aby se tento krok mohl realizovat.

- Chtěl bych zaměřit pozornost na ještě jednu záležitost spojenou s formováním nové vlády, a totiž na to, že ačkoli v prvních dnech veřejné mínění nepřijalo vaše rozhodnutí s potleskem, tak zakrátko se našli takoví, kteří se odevšad hlásili a rádi by zaujali místo v nové vládě.

Je třeba přiznat, že lidé se příliš natlačili na vyšší místa. K tomu bylo třeba mít odvalu. Proto také jsem byl překvapen, když duchovní Balogh mi písemně navrhl připojení se k nové vládě pod podmínkou, že bude moci reprezentovat politickou pravici.

- A co vy na to?

Prodiskutoval jsem tuto záležitost s kolegy a rozhodli jsme se nepřijmout tuto "pongc".

- Byly také jiné návrhy?

Jistě, byly. A dokonce od takových osob, které patřily do okruhu Imre Nagyho a společně s ním odjely do Rumunska. Jeden člověk se přihlásil s tím, že přijme každé místo ve vládě.

- Kdo to byl?

Zoltán Vas.

- Role Imre Nagyho je otázkou, která již kdysi způsobovala mnoho problémů, a některé návaznosti nejsou do dnešního dne jasné.

Tragédie Imra Nagyho je mou osobní tragédií. Již na začátku rozhovoru jste mi položil otázku na toto téma, ale dohodli jsme se, že zachováme chronologii těchto dějin. Nyní můžeme o této otázce pohovořit.

- Mnohokrát jsme se dotýkali tajemství, jakou roli sehrál Imre Nagy v období mezi 23.10. - 4.11.1956. Zkusme teď po pořádku pohovořit o nejdůležitějších událostech. Začneme od Vaší spolupráce s Imre Nagyem v posledním týdnu října zmíněného roku.

V těchto dnech měli co říci členové vlády: Imre Nagy, Losonczy a já. Rada ministrů nefungovala, no a vní měl nejvíce co říci ne Imre Nagy, ale nejdříve Zoltán Tildy, pak Losonczy a částečně Ferenc Erdei. Hlavním úkolem byl tenkrát odchod sovětských vojsk. Dělali jsme dalekosáhlé politické ústupky. Když se na věc dívám ze současné perspektivy, nejhlavnějším z nich bylo schválení systému více stran. Sám jsem pro to hlasoval. Domníval jsem se, že dojde k uklidnění vzniklé, těžké situace. Když se mě ptali sovětská soudruzi na můj vlastní názor na odchod jejich vojsk a systém více stran, řekl jsem, že každý nový vojenský oddíl poslaný do naší země nás posílí vojensky, ale oslabí politicky.

- To znamená, že do té doby jste měl stejný názor s Imre Nagyem a ostatními členy vlády?

Ano, tak to bylo. Byl jsem svatě přesvědčený - tenkrát i dnes - že spory

vedené Imre Nagya s Rákosim a jeho skupinou byly oprávněné a spravedlivé. Cítil jsem, že jdeme i bojujeme spolu. Pak se naše cesty rozešly.

- Kdy se situace změnila?

Tehdy, když se ukázalo, že neumíme a možná ani nechceme se postavit proti procesu, který ohrožoval rychle vytvořenou koaliční vládu. V posledních říjnových dnech to vypadalo tak, že nová vláda padne, už ji nikdo nebral vážně.

- Podle některých svědků jste také protestoval kolem 30. - 31. října, když sověti místo aby stáhli vojska, posílali do Maďarska nová. To se přece nedalo posuzovat jinak, než jako příprava další intervence?

Jak jsem již řekl, chtěl jsem zabránit dalšímu prolití krve. Naděje se zmenšovaly přesto, že bylo 30. října vyhlášeno zastavení palby.

- Ze začátku také ve vedení KSSS nebyla shoda v hodnocení situace a teprve 1.11. po projevu Chruščova bylo rozhodnuto, že je nutná intervence, jelikož není ohrožen pouze systém v MLR, ale dochází k hrozbě výbuchu vojenského konfliktu.

Neměl jsem tenkrát přesné informace. Jsem si však jist, že sovětské vedení se v celé situaci lépe orientovalo než naše vláda. Připouštím také, že Mikojan a Suslov, kteří tenkrát byli v Budapešti, jinak orientovali situaci než sovětské vedení, které bylo dál od celého dění.

- Na každý pád však bylo rozhodnuto o druhé intervenci. Před útokem sovětských oddílů 4.11. Imre Nagy a nejbližší jeho spolupracovníci se schovali na jugoslávském velvyslanectví. Asyl - jak víme - jim nabídla jugoslávská vláda. Zatím prezident Tito na ostrově Brioni ujišťoval Chruščova o své podpoře, následně pak ocenil novou vojenskou intervencí jako nutné zlo.

Tento postup Imre Nagya zkomplikoval situaci. Zaprvé v rádiu vyhlásil, že maďarské vojenské oddíly bojují a vláda je na místě. Řekněme si otevřeně, že to nebyla pravda. Zadruhé, schovat se na jugoslávské velvyslanectví postavilo jugoslávskou vládu do problematické situace. V prvních dnech po vytvoření nové vlády mě vyhledal jugoslávský velvyslanec se jmény lidí, kteří požádali o asyl a obdrželi jej. Ptal jsem se ho, co mohou nabídnout, jeho zase zajímal maďarský názor.

- Co jste na to odpověděl?

Když se ukázalo, že chtějí vyvést lidi sepsané na listině do Jugoslávie, neodsouhlasil jsem to, jelikož poslední projevy Nagyho a Losonczyeho

vyzývaly k podpoře, jelikož jsou ještě stále členy vlády. Navrhl jsem, aby jim vzkázali, že mají písemně prohlásit, že se již nepovažují za členy vlády a že proti nové vládě nebudou nikde vystupovat. Pokud toto neučiní, není o čem mluvit. Zopakoval jsem, že ačkoli je jejich situace těžká, není pro jugoslávskou vládu lehčí. Kdyby je převezli do Jugoslávie, pak by to vypadalo, že se jugoslávská vláda postavila proti nám. A to by nebyla pravda. Kromě toho by se mohly objevit spekulace, že je převážejí proto, aby vytvořili novou vládu. Jugoslávský velvyslanec prohlásil, že o něčem takovém není řeči, že popírají dělnicko-rolnickou vládu, ale zavazuje je také mezinárodní právo. Co by na to řekl svět, kdyby ho nedodržovali?

- Samozřejmě jste o tom informoval vládu a vedení strany, jestli ano, tak kdy?

Ihned vedoucí stranické orgány.

- A nebyla řeč o tom, že je třeba hovořit s Imre Nagym, pokusit se o spolupráci s ním i jeho partnery?

Samozřejmě. Vzpomínám si, že to mnozí navrhovali: hovořme s Nagym, Zoltánem Szántó a povolejme je do vlády. Nakonec však zvítězil názor, ať je nás byť jen několik set, ale se stejnými názory a spolupracujícími a ne z jedné strany ať jsme manipulováni Erzsébet Andics skupinou a z druhé např. Losonczyem. Jestli se ve straně znovu vytvoří 2 skupiny, dojde k dalšímu krachu.

- Jaký byl váš názor?

Takový, že se musíme od nich distancovat. Samozřejmě neřekli jasně, že jsou raději pro kontrarevoluci než lidovou demokracii, ale přesto všechno odevzdali naše pozice a to bylo třeba lidem říci. Byli soudruzi, kteří chtěli dobro strany a proto žádali jednání.

- To znamená, že Vy jste byl proti jejich návratu do vlády a vůbec politického života?

Zprvė, Imre Nagy nereagoval na naše návrhy. Uznali jsme, že jestli se začneme znovu podbízet, budeme zpívat starou písničku. Neřekl jsem ale, že žádný z nich nemůže zpět

- Koho jste měl na mysli?

Např. Zoltána Szántó, i když jsem se obával, že jestli vezmeme jeho, požádá o návrat Donátha a ten zase Losonchyeho. Řekl jsem, že se musíme distancovat od jejich činů. Hovořil jsem tehdy rovněž se členy dělnic-

kých delegací, kteří požadovali návrat do vlády skupiny Imre Nagye. Jim jsem rovněž řekl, že to záleží především na něm. Jestli on však se od nás distancuje, jak po něm můžeme požadovat podporu naší vlády?

- Nakonec se však celá záležitost úplně zvrátila.

Vím, že jugoslávští soudruzi nás požádali, zda mohou odvést do Belegradu skupinu Imre Nagyho. Jelikož jsme s tím nesouhlasili, obrátili se na sovětskou vládu. Jednou jsem během rozhovorů požádal ved. jugoslávské delegace Vidiciova, aby nám to nedělali, že by došlo k potvrzení názorů západních sdělovacích prostředků, že maďarská vláda je vládou loutkovou. Připomněl jsem jim ráno 3. listopadu a poukázal na to, proč nedošlo k tomu, o čem byla řeč.

- No a o čem vlastně?

O tom, že oni budou přesvědčovat Imre Nagyho, aby zanechal protivládních akcí a podporoval komunisty.

- Došlo k tomu?

Odkud to mám vědět?

- Je ještě jedna věc, která do dnešního dne není objasněna. Maďarská vláda totiž písemně Imre Nagyovi a jeho skupině zaručila svobodu, ale pak je uvěznila. Jaká je pravda?

Po dlouhých diskusích jugoslávští soudruzi řekli, že je už celá záležitost nezajímá. Považují ji za vnitřní záležitost Maďarska a chtějí z toho vycouvat, aby to nepoškodilo jejich autoritu. Proto nás požádali, abychom písemně potvrdili, že osoby, které jsou v budově velvyslanectví, nebudou pronásledovány. Bez tohoto potvrzení nepodepíší ukončení práva azylu. S. Vidić chtěl za každou cenu do prohlášení vsunout větu, že propuštěné osoby mohou svobodně opustit velvyslanectví a vrátit se do svých domovů. Bránili jsme se tomu, ale po tříhodinové diskusi jsme tuto jugoslávskou podmínku splnili.

- Vědělo Vaše vedení o tom, že došlo k porušení dohody, že Nagy a jeho skupina se nevrátili do svých domovů, ale byli odtransportováni do Rumunska?

Jugoslávští soudruzi věděli, že existuje několik variant, též i možnost převozu do Rumunska. Zainteresované vlády včetně sovětské si vyměnili na toto téma názory. Kdybych to uměl všechno popsat, nebo udělat scénář z toho všeho, bylo by vidět jasný obraz, jak se to všechno v tomto týdnu odehrálo.

- Nakonec Nagy a jeho skupina se místo ve svých domovech ocitli v Rumunsku, v Snagovii, a tam byli až do dubna 1957. Co se odehrálo pak?

Na jedné schůzi předsednictva strany mnoho soudruhů, mezi nimi i Gyula Kállai znovu navrhovali pohovory s Nagym. Bylo mu doporučeno, aby zajel pohovořit s Nagym a jeho skupinou do Rumunska, a to se stalo.

- Kdy se rozhovory uskutečnily a jaké přinesly výsledky?

Bylo to začátkem roku 1957. Výsledky byly velmi skromné. Pamatuji si, že Szantó, Vas i Lukác z se distancovali od události a také od Imre Nagye.

- Podali jste o těchto rozhovorech zprávu sousedním státům? Jestli ano, jaký byl jejich názor?

Je jasné, že vedení Rumunské Komunistické strany jsme informovali. Nepamatuji na jejich reakci. Maďarsko bylo v této době izolováno od mezinárodního dění a to, co se dělo u nás, bylo podmíněno zevnějšími zprávami. Je jasné, že bratrské státy se zájmem sledovaly to, co se u nás děje. Nesouhlasily s chováním Imre Nagyho.

- Zeptám se tedy jinak. Zda naši přátelé měli vliv na to, co se stane s Imre Nagym a jeho druhy? Ptám se proto, neboť je všeobecně známý názor, že maďarské vedení strany inscenovalo proces pod nátlakem z vnějška.

Domnívám se, že historie jednou zhodnotí tyto události, zejména na podrobnosti a pak budeme mít jasno i v tom, kdo a jakou roli sehrával v těchto událostech doma i v zahraničí. Teď mohu říci jenom tolik, že bezprostřední vliv na toto dění neměl žádný sousední stát ani žádná bratrská strana.

.....

JIŘÍ HANZELKA - NÁRODY NEMOHOU ŽÍT V KŘIVDĚ

Izvěstija, 24.6.1989, s.5

V červenci 1964 noviny "Izvěstija" (č.167) opublikovaly reportáž svého zpravodaje, který se napozvání československých cestovatelů Jiřího Hanzelky a Miroslava Zikmunda připojil k jejich putování na "tatrovkách" po Sibiři. Dnešní mládeži už jejich jména asi mnoho neříkají, ale pro generaci z konce 50., a poloviny 60. let byli tito dva určitými idoly - byli to patrně nejvýznamnější cestovatelé té doby, autoři pozoruhodných knih a filmů o Africe, Blízkém východě... Jejich knihy šly na dračku. I oni sami mají zvláštní půvab, jsou upřímní ke všem, kdo je obklopuje,

jsou "zamilováni" do lidí, kteří jsou sím blízcí svým duchem. V těch místech, kde se dva odvážní češi rok za rokem prodírali přes pouště, savany, tropické lesy, se rozmnožovaly řady jejich přátel, kteří jim pomáhali a vždy na ně vzpomínali. Přes píl zeměkoule přenesli na "tatrov-kách" vlajku své vlasti a vyvolávali sympatie mnoha národů ke svému Československu.

Kruté zvraty historie, spojené s uplynulým obdobím, hodně změnily život obou cestovatelů, kteří se ocitli uprostřed politických událostí. Všichni účastníci oné sibiřské expedice po celou tu dobu udržovali vzájemné kontakty. Dnes je Jiří Hanzelka opět v Moskvě. Odpovídá na otázky Leonida Šikarěva - společníka ze sibiřského putování, uskutečněného před čtvrt stoletím.

- Jiří, po srpnu 1968 chodily fámy, že jste spolu s Miroslavem emigrovali na Západ. Zdá se, že tehdy vaše jména nadlouho zmizela ze stránek novin..

Není to tak zcela přesné. Zájem o nás upadl již dva roky předtím, když jsme spolu s Mirkem předali Bržněvovi analytickou zprávu o našem tehdejší posledním putování - po Sovětském Svazu. Napsali jsme o sovětské situaci tak, jak se nám jevila s odstupem deseti let od předchozí naší návštěvy (od r. 1954) ve světle našich cest, studií, úvah. Jak víš - - pomoc, poskytovaná nám našimi sovětskými přáteli - neznala hranic, dostali jsme možnost naprosto volného pohybu po celém území SSSR, včetně tzv. uzavřených oblastí. Práce naší expedice se setkávala s pochopením, jaké může být jen u nejbližších lidí. To nás - vzděláním ekonomy, kteří v té době procestovali 76 zemí - podnítilo k tomu, abychom se pokusili zpracovat čestnou analýzu spatřeného. S nadějí, že se stane impulsem pro úvahy, možná i pro praktické činy. U vás i u nás.

Dva roky jsme psali oněch 173 stránek strojopisu, určených nikoliv pro tisk, ale pouze pro služební potřebu. Bylo to, víš, jako hlavní úkol našeho života. Psali jsme: deformace v socialistické společnosti, vyvolané stalinským režimem - to je tragédie sovětského lidu a strany s těžkými důsledky pro světové revoluční hnutí a tím i pro lidstvo vůbec. Když se osobní moc opírá o donucovací aparát, který stojí nad stranou, vládou, lidem, vzniká forma státu, jehož faktická činnost ztrácí socialistické rysy a získává formy vládnutí v mnohém značně podobné jakémkoliv osobní nebo policejní diktatuře v historii.

Bylo zřejmé, jak ohromnou škodu způsobily stalinské metody v oblasti národnostní politiky: násilné přesídlování a značné početní snižování malých národů, likvidace pokrokové inteligence u větších národů a národností-...

Tyto jevy se dotkly i Čechů, Slováků a představitelů dalších národů, kteří - inspirováni revolucí - opustili svou vlast, aby první republice Sovětů věnovali své nadšení. Oběti byly jak mezi českými veliteli Rudé armády, tak i mezi členy družstva "Interhelpe" v Kirgízi i v dalších družstevních organizacích, kteří přišli radostně na pomoc sovětskému lidu v těžkých dvacátých letech.

Nechci říci, že bychom se u vás dověděli něco, co byste nevěděli, nebo neviděli vy sami. Jenže my jsme mohli srovnávat. Absolutní kontrola informací o vnějším světě u vás minimalizovala možnosti vzájemného srovnávání. Stejně neproniknutelný byl i filtr, určený pro vnitřní informace. Objektivní pravda byla vyloučena z rozhodujících oblastí života. Fakta se utajovala pod záminkou, že by mohla posloužit nepříteli. Hořké bylo zjištění, že tím hlavním, kdo neznal a nesměl znát pravdu byl sovětský lid. Bylo to záměrné skrývání pravdy před vlastním lidem.

- Ale kritika stalinštiny po XX. sjezdu strany, již v době Brežněva, by neměla vyvolat takovou reakci...

Nevyslechl jsi mne do konce... Těžištěm naší zprávy byla analýza sociálně-ekonomické situace SSSR v polovině šedesátých let. Tehdejší období stagnace (promiň, my jsme tehdy také používali tento termín) se nám jevilo jako důsledek nehospodárného plýtvání materiálových a lidských zdrojů. Viděli jsme, jak stroje na nových závodech zbytečně stojí, lidé se kolem nesmyslně hemží, nebo lenoší, a podnik hrdě podává hlášení o plánovaných ztrátách. Nikdy nezapomenu, jak řidič sklápěčky pozoroval dělníky, kteří mu na korbu jeho auta házeli cihly tak, že každá druhá cihla se rozbila. Říkal mi: "Ty jsi od novin? Napiš o tom. Duše pláče!"

Studovali jsme vaši praxi sestavování státního plánu. Necháпали jsme, proč v průběhu řady let se ve vaší zemi ignoroval světový trend rozvoje chemie plastických hmot, přestože bylo zjištěno, že jde o jedno z nejprogresivnějších průmyslových odvětví. A když se pak soudruzi vzpamatovali, začali dohánět zmeškané, vydávali to za důkaz prozíravosti vedení. Když Chruščov sliboval dohnat USA do r. 1970, ohromná většina lidí v SSSR a ČSSR nechápala, jak je možné, aby v zemi, kde věda je vyhlášena za základ hospodářské politiky, může komunista, nacházející se v čele, projevovat takovouhle lehkomyšlnost před vlastním lidem.

Přesvědčivým, i když drahým důkazem převahy socialismu nad kapitalismem byla ta skutečnost, že zřízení nejen přežilo otřesy, ale ještě více posílilo svou sílu, stalo se rozhodujícím faktorem světového rozvoje XX. století. Kapitalismus by od takové praxe zahynul.

Naši analýzu jsme předali Politbyru ÚV KSČ a osobně Brežněvovi. Bylo to v Praze v r. 1965. Slíbil, že si to přečte a otevřeně nám řekne svůj názor: "Pozvu vás na svou daču pod Moskvou, v klidu si pohovoříme. Nebudou nám překážet ani pomocníci, ani telefony." Ale na přečtení zprávy si Leonid Iljič čas nenašel. Předal rukopis aparátu. A obdržel zhodnocení: "Antišovětština". To jej silně rozzlobilo. Řekl, že více o nás nechce slyšet. Tato slova se rychle rozesla mezi sovětskými a československými aparátáři. A jako bychom přestali existovat jak my, tak i naše zpráva.

- Když jsem s tvým dovolením četl tuto zprávu, byl jsem překvapen nemilosrdnou principiálností analýzy. Dokonce i dnes, když už o tomhle všem - a i o řadě dalších věcí - mluvíme otevřeně, nelze se od vašeho textu odtrhnout. Promiň, ale místy se mi zdálo, že čtu Afanasjeva, Popova, Šmělěva. Přestože jste to psali před pětadvaceti lety...

Řekni mi: jak na tuto zprávu reagovali vedoucí pracovníci v Československu?

Prezident Antonín Novotný nás dvakrát pozval ke dlouhým besedám, vyptával se velmi podrobně, jak je možno využít závěrů pro praktickou činnost ve státě. Od února 1948 se politické, hospodářské a společenské struktury našich zemí velmi podobají. Proto byly stejné i vady, vlastní deformovanému systému. Stejná nepružnost v oblasti řízení a plánování, řízení v rukou lidí bez profesionálních znalostí, kteří neměli zájem o skutečné postavení lidu.

Na každém kroku jsme se setkávali s tím, čemu vy říkáte skvělým slovem "pokazucha" ("vytírka"). Když už vysoce postavený činitel přivolil k cestě na podnik, tento podnik se na jeho návštěvu několik dní připravoval, nikdo nepropracoval, aby mu mohli ukázat, co mají a co nemají.

Tajemník ÚV KSČ Lubomír Štrougal nám dal úkol připravit do dvou let návrhy koncepce struktury řízení republiky. Už jsme ji promýšleli... Ale přibližovaly se události roku 1968.

- Neopověděl jsi mi na otázku o emigraci.

Patrně byl podkladem pro tento mýtus fakt, že na podzim r. 1963 mě vedení naší země vyslalo do Švédska jako ekonomického Radu našeho velvyslanectví. Pracoval jsem tam čtyři měsíce. A vrátil jsem se. Mirek vyjel na pět týdnů na Ceylon (pracovali jsme tehdy nad knihou o tomto ostrově). Od těch dob jsme neopustili svou zemi a žijeme stále doma. Mirek v Gottwaldově a já v malé vesnici v Jižních Čechách. Nikdy nás nenapad-

lo opouštět svou vlast.

- Víš, zapamatoval jsem si nazpaměť tvůj dopis z 5. června 1968, kdy v Praze stále houstla předbouřková atmosféra. Mohu kousek ocitovat?

Samozřejmě.

- "...Mohu ti říci jen tolik, že jsem pořád ten stejný Jura, jako vždycky, že mám rád sovětský lid, jako vždycky. Bud klidný, všechno bude v pořádku. U nás nejen papaláši, ale lid ve všech rozhodujících vrstvách je za socialismus. Znovu se to projevilo v podmínkách absolutní svobody slova v tisku, v rozhlase, v televizi (cenzura není!)."

Řekni mi, mohl bys toto vše zopakovat i dnes?

První část - slovo za slovem. Co se týká té druhé...Myslím, že ty první bys mi neuvěřil, kdybych řekl, že v československé společnosti jsou náladky a procesy dnes stejné, jako byly před dvaceti lety. U nás se lidé také chtějí otevřeně vyrovnat s minulostí, otevřenýma očima se dívat na to, co se děje, v duchu nového myšlení přistupovat k mezinárodnímu životu. Upevňuje se zdravý, kritický duch a roste naděje na spojení politiky s morálkou.

Historie se nedá dělat "na nečisto", nedá se přepsat bez chyb, i když by se chtělo. A jestli plánujeme cestu vpřed, pak nemůžeme sebou brát takové překážející věci, jako je netrpělivost, podezřívavost, nevraživost. Národy nemohou žít v křivdě, je třeba zavítat je nutnosti platit za něčí politické ambice a egoismus.

A jestli člověk projevuje společenské zaujetí, které není totožné s oficiálním, není netno mít za to, že jeho sympatie jsou inspirovány zvenčí a někým nepřátelským jsou financovány. Přemýšlející, hledající a třeba také v něčem se mýlící člověk je mi sympatičtější než pokorně poslušný, který papouškuje nazupaná cizí tvrzení. Na budoucí rozvoj se dívám s nadějí. Ve světě ještě přetrvávají totalitární režimy, ale všeobecný trend je: od autokracie, oligarchie, diktatury - k demokracii.

Chtěl bych říci toto. Ne proto, že jsme na Puškinově náměstí - víš, že má slova se nemění podle zeměpisných souřadnic. S nadšením pozoruji v domech u svých moskevských přátel, jak lidé do dvou rána sedí u televize a sledují práci Nejvyššího Sovětu. Velmi silně na mne zapůsobilo vystoupení ministra vnitra SSSR, když mluvil o událostech v Gruzii. Neuměl jsem si představit, že by ministr byl schopen obracet se k posluchačům a žádat je o podporu. Něco takového tu nikdy dříve nebyly - ani u vás, ani u nás. Pozoroval jsem jeho obličej - unavený, překrásný obli-

čej člověka, schopného soucítit s cizím neštěstím.

Ale nebudu před tebou skrývat, že podobně, jako vy máte nepřátele přestavby, máme je i my, kdysi slepě přijímali od vás vše nejhorší, co se jen dalo. Byl jsi v Praze v šedesátých letech, viděl jsi to. Ale dnes, kdy se objevila možnost převzít skutečně poučné zkušenosti z vaší přestavby, nacházejí spoustu příčin ("národní specifika", "zvláštní tradice", atd.) pro to, aby dobu přeměn oddálili.

- U nás se říká, že ze strany lze situaci posoudit lépe, chci se proto zeptat na to, co trápí lidi, kteří jsou mi blízcí. V tisku sleduješ naši situaci. Co myslíš, je u nás možný návrat ke starému?

Je mi velmi líto, že na tuto otázku neznám odpověď. V každé společnosti probíhají procesy zjevné a skryté. Když někdo přiletí jen na pár dnů, nemůže postihnout všechno, co je nezbytné pro zpracování prognóz. Je nutno tady žít nějakou dobu, pohybovat se mezi lidmi a sblížit se s nimi, seznámit se s jejich pochybami a nadějmi a ještě k tomu mít k dispozici čísla a vniknout do jejich dynamiky... Je to velká práce. Mohu zatím říci jen tolik, že se mi chce věřit v nevratnost přeměn.

Viš, co mě jako první v Moskvě udeřilo do očí? Zmizela přemíra hesel, kterými byla vaše země zaplavena v šedesátých letech. Vždycky se mi zdálo, že primitivní, banální výzvy libovolného normálně myslícího člověka urážejí. Objevem pro mne byl také váš naprosto loajální vztah k neformálním organizacím.

Jediné přání, které bych si dovolil vyjádřit, je to, abyste měli více Gorbačovů... Na Sjezdu lidových poslanců se objevilo mnoho mladých chytřích, energických vůdců, kteří mají budoucnost před sebou.

- Mimochodem, když jsem v r. 1968 slyšel, že tě navrhli jako kandidáta na prezidenta republiky, byl jsem překvapen: tebe, že by mohla odtrhnout od psacího stolu politická kariéra?

Věř mi, že i já jsem byl v rozpacích. Politika coby profese nikdy nepřitahovala ani mě, ani Mirka, to ti je známo. O tom, že jsem navrhován jak kandidát na prezidenta jsem se dozvěděl z novin, z rozhlasu, z televize. Začal se valit ohromný příval dopisů s prosbami, abych se voleb zúčastnil. Odpovídal jsem, že netoužím zastávat politický post, získaný - jak je to u nás zavedeno - "shora", za nějž bych musel skládat účty. U vás se přece jen lidové poslanci zodpovídají před těmi "zdola" a tlačí na "ty nahore".

V onom roce kulminovala naše práce nad knihou "Ráj bez andělů" o ces-

KDO JE JOHANN GREGOR MENDEL

aneb "buržoazní pavědec" v zrcadle českého stalinismu

Sedmý bod provolání Několik vět žádá zahájení svobodné diskuse o pražském jaru, invazi a normalizaci i o letech padesátých. Často se dnes spojuje toto období stalinismu pouze s politickými procesy, méně již se svévolným zatracením řady vědeckých oborů jako např. kybernetiky, psychologie a sociologie. Zde musíme hledat jednu z příčin dnešního stavu, kdy již zdaleka nedoháníme a nepřeháníme, ani neudržujeme krok, ale snažíme se neztratit stopu. Také genetika byla označena za vědu zpátečnickou, reakční, hlubocí tkvící ve filosofickém idealismu a podporující tmářství a za klamnou zmínku o Mendelovi se vylučovalo ze studií.

Sovětští biologové (Lysenko, Lepešinská aj.), kteří tehdy vyvraceli Mendlovy zákony dědičnosti z kořenů, jsou na stránkách dnešního sovětského tisku podrobováni nemilosrdným odhalením. A u nás snad bylo všechno v takovém pořádku, abychom si mohli dovolit o 50. letech mlčet?

Roku 1953 vyšla v nakladatelství ČSAV v Praze známá Darwinova kniha O vzniku druhů přírodním výběrem. Strídavě se základními životopisnými daty J. G. Mendla jako světoznámého rodáka ze severní Moravy si ocitujeme několik odstavců z doslova dr. Emila Hadače "Čelní útok reakce" jako příklad za mnohé jiné posluhování malých českých stalinistů.

V rodině poddaného rolníka, sudetského Němce Antona Mendla, který se vrátil z napoleonských válek, se v Hynčicích, dnes součást obce Vrážné, okres Nový Jičín, 20.7.1822 narodil po dvou dcerách jediný syn Johann. V letech 1833-4 navštěvoval piaristickou školu v Lipníku nad Bečvou, odkud přešel na gymnasium v Opavě, kde absolvoval šest tříd s vyznamenáním. V 21 letech vystudoval Filosofický ústav při olomoucké universitě a roku 1843 vstupuje do kláštera augustiniánů na Starém Brně, který byl střediskem vzdělanosti, a do roku 1848 studuje teologii. Po krátkém působení jako duchovní v nemocnici byl poslán vyučovat na gymnasium ve Znojmě.

"Suploval zrovnu na střední škole ve Znojmě, později na reálce v Brně. O jeho ne právě nadprůměrných znalostech svědčí to, že se několikrát marně pokoušel složit státní zkoušky z přírodopisu ve Vídni. Nepodařilo se mu to ani po absolvování 4 semestrů na vídeňské universitě."

Během universitního studia přišel na geniální myšlenku podvojných dědičných elementů, které řídí přenos znaků z rodičů na potomky. V klášterní zahrádce v Brně prokázal pak platnost své teorie na pokusech s křížením hrachu, sledoval téměř třicet tisíc rostlin a výsledky

N A Š I S L A V N Í R O D Á C I

S. F R E U D

J. G. M E N D E L

publikoval roku 1866 v práci Pokusy s rostlinnými hybridy.

"Studie, kterou Mendel předložil po sedmileté práci v brněnské přírodovědecké společnosti, nezbudila žádný ohlas a zapadla jako řada jiných málo významných prací. Teprve po 35 letech byla "objevena", "oprášena" a nastoupila na koni reakce triumfální cestu po světě."

Když byl Mendel roku 1868 zvolen opatem kláštera, současně se věnoval křížení včel a meteorologii a zasloužil se o vydávání prvních předpovědí počasí v Evropě. Roku 1884 zemřel a je pochován v hrobce augustiniánské na Ústředním hřbitově v Brně. Jeho práce o křížení rostlin, ve kterých přeběhl úroveň vědeckého myšlení celého světa, čekaly ještě 14 let na znovuobjevení a označení za základ studia zákonů dědičnosti.

"Je potom divné, že "vědec" těchto kvalit nedovedl přesvědčit ani své nejbližší brněnské kolegy? Mendel za svého života ve vědě neprorazil, udělal však kariéru církevní i světskou: byl zvolen opatem, stal se prelátem a ředitelem Hypoteční banky. Příznačné spojení: reakční pseudo-vědec, prelát a kapitalista v jedné osobě!"

Připomíná vám, vážení čtenáři, vanoucí duch některých odstavců něco z našich dnešních časů údajně osvícenějších? Nebude to podoba čistě náhodná.

.....
PŘÍBORSKÁ LÉTA SIGMUNDA FREUDA

Dne 6. kvatna 1856 se narodil v Příboře v domě číslo 117 v Zámečnické ulici Sigmund Freud, lékař, přírodovědec, jedna z největších osobností moderní doby. Jeho objevy přinesly nejenom převratné změny v chápání i léčbě duševních nemocí, ale zasáhly i do psychologie normálního člověka i do mnoha oborů lidské kultury.

Freudovy židovské předky lze vystopovat až do 15. století, kdy prchají z Kolína nad Rýnem na východ před pogromem a v 19. století se vracejí z Litvy přes Halič do Rakouska. Otec Jakub obchodoval s vlněným textilem a usadil se v Příboře proto, že zde přijal trvalé zaměstnání v továrně na textilní zboží J. Flusse. Otec se poprvé oženil již v 16 letech, aby se vyhnul vojenské službě, a po ovdovění mu zůstali dva synové. Když se oženil podruhé s dvacetiletou Amálií z Oděsy, byl již dědečkem. Rodina bydlela v malém domku pronajatém od majitele zámečnicka J. Zajíce.

Po synovi Sigmundovi se narodil za necelý rok Julius a později 4 dcery, Julius však již ve věku 8 měsíců zemřel. Velký vliv měla na Sigmunda Freuda jeho česká chůva Monika. Mluvila cizí řečí, již se naučil rozumět a vodila ho pravidelně do katolického kostela, kam nikdo z rodiny nesměl.

Příbor byl tehdy typickým idylickým maloměstem převážně katolického a českého rázu s 5 tisíci obyvateli, z toho 2% židů. A tak se již od malíčka Sigmund Freud setkával se spleťnými otázkami ve vztazích lidí a vždy znovu se musil zabývat zrozením, smrtí, láskou i nenávistí, míšením jazyků, náboženství, mravů a ras. Koncem 50. let minulého století v době rakousko-italské války, rozpadu cechovní výroby a inflace Příbor hospodářsky upadal, otci se valně nedařilo a proto se rodina s ještě tříletým Sigmundem přestěhovala přes Lipsko do Vídně. Přesto pobyt v Příboře na malého chlapce hluboce zapůsobil. Vysvětlují to jeho vlastní objevy o mimořádném vlivu prvních let života na celý další duševní vývoj člověka. Získal zde základy neobyčejně živého vztahu k přírodním a estetickým vlastnostem krajiny, nazýval Příbor svou původní vlastí a zůstala mu sentimentální touha po této krajině. Navštívil později Příbor jenom jednou, a to jako 16-tiletý gymnasista těsně před maturitou na krátkou dobu o prázdninách, kdy byl hostem v německo-židovské rodině továrníka Flusse a na první pohled se zamiloval do jeho 15-tileté dcery Gisely. Potom se však na deset let odklonil od lásky, věnoval se jen studiu a vědeckému poznávání.

Freudovy zásadní objevy jsou především dva: Jednak objev nevědomí - velká část našich pudových i citových hnutí a tužeb, zčásti i výkonů rozumných, probíhá nevědomě. Do vědomí vstupuje jen část těchto procesů, ovšem část nejvýznamnější, to, co si běžně představujeme pod označením duševní život. K objevu nevědomí dospěl Freud léčbou neuróz, dále studiem chybných úkonů - jako je přerěknutí, přepsání a pod., snů u normálního člověka. Druhým jeho činem je objev dětské sexuální, té skutečnosti, že smyslné touhy začínají již u dítěte od časného dětství a procházejí složitým vývojem, než po pubertě a adolescenci dozrávají v dospělé sexuální zájmy a normální pohlavní život.

Není cílem tohoto pojednání zaznamenat další osudy a dílo S. Freuda, a proto uvedme pouze několik epizod ze závěru jeho života, kdy byl vystaven rasové nacistické persekuci. Již roku 1933 komentoval veřejné pálení svých knih v Německu těmito slovy: "Ve středověku by mne upálili, dnes se spokojují s tím, že pálí moje knihy. Jaké děláme pokroky!"

Po anšlusu Rakouska byla v jeho bytě provedena domovní prohlídka, byl mu konfiskován majetek i knihovna, odebrán cestovní pas a časem měl být transportován do koncentračního tábora, kde zahynuly všechny jeho sestry. Obrovská vlna protestů ve veřejném mínění demokratických zemí, v níž se angažoval i americký prezident F. D. Roosevelt, donutila nacisty vydat povolení k přestěhování pro S. Freuda, jeho rodinu, služebnic-

tvor a osobního lékaře do Anglie, za což si ještě nechali zaplatit 250 tisíc šilinků jako daň za opuštění Říše. Když byl S. Freud vyzván před odjezdem k podpisu prohlášení o šetrném zacházení, zeptal se: "Směl bych připojit ještě větu: Mohu gestapo každému vřele doporučit?"

V roce 1923 onemocněl rakovinou dutiny ústní ahrtanu a podrobil se 32 operacím. Bolesti snášel hrdě, překonával je prací. Po necelých 4 měsících života na svobodě umírá v bombardovaném Londýně dne 23.9.1939, před 50 lety.

Dne 25.10.1931 - v roce 75. narozenin S. Freuda byla na rodném domě odhalena pamětní deska, dílo akademického sochaře Františka Juráně. Freudova dcera Anna omluvila svého otce, který se pro nemoc nemohl oslav osobně zúčastnit, a přečetla jeho dopis, ve kterém napsal:

"... jedním jsem si jist: hluboce ve mně ukryto zůstalo to příborské šťastné dítě, prvorozenec mladé matky, jenž přijal z tohoto ovzduší a z této půdy první nesmazatelné dojmy."

Bronzová plaketa byla nacisty po záboru Sudet odstraněna a zničena, v roce 1947 byla pořízena jednoduchá deska mramorová a v roce 1969 osazena nová s použitím původního reliéfu. Téhož roku 4.10. byl před obchodním střediskem odhalen pomník s bustou S. Freuda autorů akademického sochaře Františka Navrátila a akademického architekta Zdenka Markovského a ve zvláštní místnosti dnešního muzea v bývalém piaristickém klášteře instalována expozice věnovaná S. Freudovi, zřízená z podnětu vídeňské university a za přispění rakouského ministerstva vyučování.

Nedávno byl Příbor vyhlášen městskou památkovou rezervací a rodný dům S. Freuda byl nově omítnut. Historické hlavní náměstí se však dosud nejmenuje po S. Freudovi, velikém učenci, věhlasném lékaři a zakladateli psychoanalýzy, který tolik prospěl veškerému lidstvu a osvobodil tisíce lidí od neurotického utrpení, ale nese název po masovém vrahovi 40 miliónů lidí generalissimu Josefu Vissarionoviči Stalinovi.

.....

x x x x x x x x x x x x x x x x x x x		
x	Nová kniha	x
x	VLASTIMILA TŘEŠŇÁKA	x
x	To nejdůležitější o panu	x
x	Moritzovi	x
x	Index	x
x	Edice PATERNOSTER	x

x x x x x x x x x x x x x x x x x x x

SEVEROMORAVSKÁ RAKOVINA V DATECH

Definice: Zhoubný novotvar je nezvratná změna vlastní tkáň, která vzniká jejím místně neregulovaným abnormálním růstem o autonomní povaze. Žádná tkáň není ušetřena možnosti nádorového zvratu.

Počet obyvatel Severomoravského Kraje: 1 964 906 (žen o 42 064 více než mužů)

Narozených celkem za rok: 26 316, zemřelých 21 393, navíc 26 039 potratů.

Počet osob s nově zjištěnými nádory za rok: 7 974 (4 196 mužů, 3 778 žen).

Okresy s absolutně největším počtem nově zjištěných nádorů za rok:

Ostrava 1 528, Olomouc a Karviná po 1 107, Frýdek - Místek 903, Opava 671.

Nejméně nově zjištěných nádorů za rok bylo v okrese Bruntál 397.

Okresy po přepočtu nové zjištěných nádorů za rok na sto tisíc obyvatel:

Olomouc 493, Ostrava 463, Přerov 408, Frýdek - Místek 400, Karviná 383.

Nejméně nově zjištěných nádorů relativně na sto tisíc obyvatel: Vsetín 359

Nejčastější nově zjištěné nádory:

1. kůže	- 1500	6. žaludek	- 527
2. plíce	- 1033	7. předstojná žláza	- 268
3. tlusté střevo a konečník	- 937	8. slinivka břišní	- 266
4. ženské pohlavní orgány	- 639	9. ledviny	- 231
5. prs	- 578	10. močový měchýř	- 231

Počet žijících osob s nádory celkem včetně nově zjištěných:

V Severomoravském kraji celkem 33 734, mužů 13 285, žen 20 449.

Nejvíce v okresech Ostrava 6 290, Olomouc 4 797, Karviná 4 503,

nejméně v okrese Bruntál 1 604.

Nejčastější nádory žijících osob:

1. kůže	- 11 328	6. plíce	- 835
2. ženské pohlavní orgány	- 5 383	7. močový měchýř	- 847
3. prs	- 3 301	8. předstojná žláza	- 823
4. tlusté střevo a konečník	- 2 785	9. ledviny	- 713
5. žaludek	- 886	10. hrtan	- 515

Počet zemřelých na nádory v Severomoravském kraji za rok celkem: 4 397,

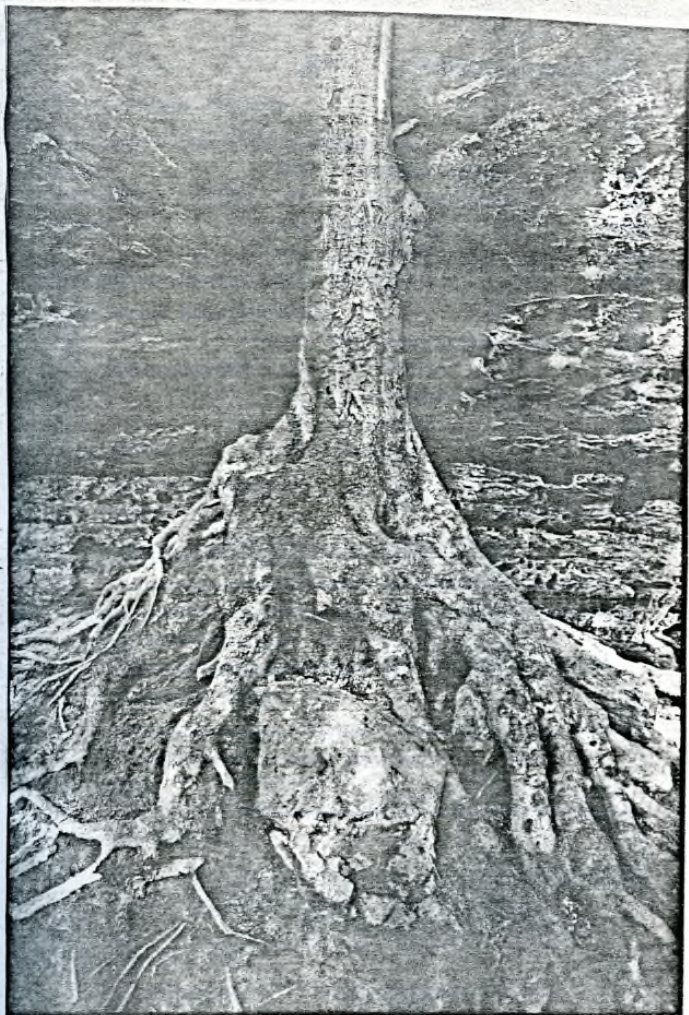
nejvíce v okresech Ostrava 922, Karviná 586, Olomouc 515, Frýdek -

- Místek 509, nejméně v okrese Bruntál 224.

Navíc počet zemřelých z jiných příčin (srdečně-cévní choroby, úrazy aj.) současně postižených nádorem: 1326.

Počet zemřelých v produktivním věku na nádory: Do 29 let - 55 osob,

mezi 30. - 39. rokem - 107 osob, mezi 40. - 49. rokem - 292 osob,

ZDRAVOTNICTVÍ

EKOLOGIE

mezi 50. - 59. rokem - 743 osob.

Nejčastěji smrtící nádory (Severomoravský kraj):

1. plíce	- 889	6. slinivka břišní	- 231
2. tlusté střevo a konečník	- 623	7. předstojná žláza	- 181
3. žaludek	- 449	8. žlučník	- 156
4. prs	- 324	9. ledviny	- 143
5. ženské pohlavní orgány	- 321	10. játra	- 120

Nejčastěji smrtící nádory v Ostravě:

1. plíce	- 180	6. ženské pohlavní orgány	- 52
2. tlusté střevo a konečník	- 150	7. žlučník	- 39
3. žaludek	- 77	8. předstojná žláza	- 35
4. prs	- 74	9. ledviny	- 31
5. slinivka břišní	- 54	10. játra	- 28

(použity poslední počítačově zpracované údaje za rok 1987).

ZÁKLADNÍ PROHLÁŠENÍ SEVEROMORAVSKÉHO EKOLOGICKÉHO KLUBU

K datu 4.9.1989 byl založen v Ostravě SEVEROMORAVSKÝ EKOLOGICKÝ KLUB. Důvodem, proč byl založen, je mírně řečeno kritická ekologická situace v Severomoravském kraji.

Členové Severomoravského ekologického klubu se dohodli na třech základních programových bodech:

- 1) Klub je nezávislý na všech oficiálních i neoficiálních seskupeních.
- 2) Klub hodlá spolupracovat se všemi ekologickými aktivitami u nás i v zahraničí.
- 3) Klub bude zveřejňovat hlavně ekologické problémy ostravsko-karvinské průmyslové oblasti.

Severomoravský ekologický klub je otevřen všem lidem, které nenechává v klidu devastace životního prostředí na severní Moravě.

Jména členů klubu se nezveřejňují. Za klub budou vystupovat dva prozatímní zástupci, a to:

Jaromír Glac

Jaromír Piskoř

Revoluční 254

Haškova 8

Rychvald 735 32

Opava 746 01

Pozn: SEK se stal zastupující regionální skupinou Ekologické společnosti.

WĚC: STONAVA - Dokument Severomoravského ekologického klubu č. 1/1989

Snad i na vás někdy padne smutný pocit, díváte-li se na dýmající komíny gigantického průmyslového kolosu, jak zahaluje černým kouřem oblohu a chrlí své nebezpečné jedy do blízkého okolí a doslova zabijí vše živé. Možná si ve své mysli i vybavíte, co tady mohlo být před tímto pochybným výtvozem člověka, jímž chtěl pokořit přírodu a ukázat jí svou moc, jako by bylo možné vyvrátit pravdivost přísloví, že jak se do lesa volá, tak se i z lesa ozývá, tím, že les prostě vykáčíme.

A právě ostravskému panoramatu nejsou nijak cizí tyto monumenty socialistické industrializace z období padesátých let, kdy jsme se nesprávně orientovali na těžký a hutnický průmysl. Jenže jak patrně, padesátá léta zřejmě dosud neskončila, což potvrzuje výstavba dalšího pomníku tragické industrializace, zcela v kolejích tehdejších představ o prosperujícímu hospodářství - nové koksovny ve Stonavě na Karvinsku, asi 2 km od československo-polských hranicích.

Její výstavba začala už v roce 1976, ale v roce 1977 byly všechny práce přerušeny, ne z důvodů ekologických, ale čistě prozaických - z důvodů nedostatku investic. V roce 1987 byla stavba obnovena a "úžasným tempem" se pokračuje ve výstavbě, takže její 1. část bude zprovozněna a tedy začne produkovat první tuny koksu už v roce 1995. Plnou kapacitu, tedy 2,4 mil. tun koksu ročně, má koksovna dávat v roce 1999, čili od počátečního výkopu za 23 let - totž "zářný příklad centrálně řízené a promyšlené" investiční politiky! Obdobné stavby se ve vyspělém světě, ke kterému jsme před padesáti lety patřili i my, staví dva až tři roky. Při životnosti koksovny 18 let a návratnosti investic za více než 20 let přibude našemu národnímu hospodářství další břemeno, jehož zátěž urychlí naše propadávání na úroveň rozvojových zemí, čímž se pomalu stáváme pro vyspělé státy levnou zásobárnou surovin a pracovních sil, což vzhledem k vynikajícím tradicím našeho průmyslu je pro Československo nepřijatelné a nedůstojné.

A tak můžeme halasně propagovanou plánovanou restrukturalizaci našeho národního hospodářství evidovat jako další cvičení verbální rétoriky a nekompetenci kompetentních míst.

Nový závod rozkládající se na ploše 60 hektarů bude mít katastrofální vliv na životní prostředí. Z nedalekých měst budou přímo zasažena 7 km vzdalená pohraniční města Český Těšín a Cieszyn v PLR, ale s ohledem na převládající směry větrů bude v Československu nejvíce ohroženo okresní město Karviná, které je od plánované koksovny vzdáleno pouze 3 km

vzdušnou čarou! Přestože má být nová koksovna nejmodernějšího typu u nás, vyplývá z předběžné oficiální ekologické studie, provedené pouze pro hlavní zdroje znečištění při výrobě koksu i navazující chemické výrobě, že nový závod bude produkovat do ovzduší i po důkladném očištění a přefiltrování všech spalin a plynů ročně přes 6 400 tun škodlivých emisí. Nejsou v to započítány všechny možné zdroje emisí, jako například skládky, překladiště, nakládka a odvoz koksu a dalších produktů chemie atd.

Po uvedení nové koksovny do provozu počítá čs. strana se zrušením koksovny ČSA u Karviné a koksovny J. Švermy v Ostravě, což by mělo zlepšit nepříznivý stav ovzduší na Ostravsku. Pro obě stávající koksovny byl rovněž proveden výpočet škodlivých emisí a to: koksovna ČSA - 3 800 t ročně a koksovna J. Šverma - 8 800 t ročně, což by znamenalo celkové snížení škodlivých emisí o 6 200 t ročně po uvedení nové koksovny do provozu a po zrušení obou zastaralých koksoven. Ovšem zda skutečně bude dodržen termín odstavení nevyhovujících koksoven je pochybné, jelikož se v současné době provádí rozsáhlá rekonstrukce na koksovni J. Šverma.

Pro vyjádření stupně vyspělosti technologie na snižování výsledných emisí do ovzduší při výrobě koksu se používá tzv. emisní faktor, jenž je dán výslednou hodnotou emisí na tunu celkového vyrobeného suchého koksu. Pro koksovnu J. Šverma je hodnota tohoto faktoru 1,4 kg/t celkového koksu suchého při roční produkci 1,2 mil tun koksu; pro koksovnu ČSA - 6,3 kg/t cks při roční produkci 0,6 mil tun koksu a pro nový závod ve Stonavě je projektováno dosažení emisního faktoru 2,7 kg/t cks při výsledné roční produkci 2,4 mil tun koksu. Ve vyspělých zemích je dosahováno hodnot emisního faktoru blízkých se 1 kg/t cks.

Bezprostřední blízkost nového závodu ve Stonavě a čs-polské státní hranice velmi škodlivě působí na prosté lidské vztahy Čechů a Poláků právě v tomto již tak dost problematickém kraji a oprávněně také nenechává v klidu polskou stranu. Polská veřejnost si při protestních akcích vynutila na své vládě řešení ekologického ohrožení pohraničních oblastí, zejména ohrožení oblasti přiléhající k nově budované koksovni ve Stonavě.

Na základě údajů čs.strany o hodnotách emisí z nového závodu provedli odborníci z Polské akademie věd předběžný výpočet stupně možného znečištění toxickými látkami a jak ovzduší, tak i vodních toků na přilehlém území PLR. Pro vyjádření znečištění ovzduší škodlivými emisemi z nového závodu bylo vybráno 24 různých míst v blízkém pohraničí PLR. Na těchto bodech byla pomocí počítačem simulovaného modelového šíření ovzduší určena koncentrace nečistot v jednom kubickém metru ovzduší. Tyto hodnoty

byly porovnány s normou platnou pro ochranu ovzduší v Katovickém vojvodství pro krátkodobé maximum. U oxidu siřičitého dojde k překročení až 1,8 krát; hodnoty oxidu uhelnatého a čpavku budou překročeny až 5-ti násobně; hodnoty fenolu, prachu a kyanovodíku až 50-ti násobně; dehtu 213 krát a nejvíce budou překračovat tuto normu emise benzo-pyrenu a to až 3 200 krát !!

Ze závěrečného hodnocení polských vědců vyplývá, že případná výstavba a uvedení nového závodu ve Stonavě do provozu bude mít katastrofální vliv na kvalitu ovzduší v pohraničním pásmu PLR ve vzdálenosti 15 - 20 km od státních hranic.

Polští odborníci mají záporné stanovisko i ke způsobu řešení vodního hospodářství, zejména ve vztahu ke způsobu protihavarijního zabezpečení. Vypouštěním nečistot z nového závodu včetně odpadních vod z městské čistírny v Karvině, která bude tyto vody čistit, do toku řeky Olše, dojde ke zhoršení kvality vody pod úroveň II. třídy kvality čistoty (dle platných hodnot Vodního zákona PLR). Ke snížení kvality dojde i při použití vysoce účinných čistících zařízení. Dle názoru polských odborníků nelze trvale dosáhnout tak vysoce kvalitních parametrů při čištění odpadních vod. Při zohlednění skutečnosti, že při výrobní činnosti každé koksozny dochází k havarijním stavům spojeným s únikem nečistot, včetně odpadních vod, je nutno konstatovat, že výrobní činnost nové koksozny ve Stonavě je zdrojem mimořádného ohrožení životního prostředí a při havarijním vzniku dojde k nárůstu koncentrace některých nečistot v řece Olši až na hodnotu 70 krát větší oproti přípustné normě, což způsobí ekologickou katastrofu.

System těchto výpočtů již byl použit pro velkou koksoznu v Katovicích která je podobného typu jako budovaná koksozna ve Stonavě. Analogický výpočet pro čs. území však nebyl proveden.

Pro zlepšení negativního vlivu na ekologii zadala čs. strana úkol na dosažení emisního faktoru 1,1 kg/t cks, což by ovšem znamenalo mimořádné prodražení celé výstavby vlivem zakoupení potřebného zařízení na Západě ve volně směnitelné měně. Avšak ani přes toto snížení koncentrace škodlivých emisí nebudou výše uvedené hodnoty jednotlivých emisí, dle výpočtů poslych vědců, v mezích norem.

Lze tedy uvést, že výstavba nového koksárenského závodu ve Stonavě mimořádně zhorší životní prostředí v dané oblasti a blokováním investic, tolik potřebných pro restrukturalizaci naší ekonomiky, dojde k dalšímu zpomalení růstu našeho hospodářství, které se nemůže vymanit z filozofie gigantomanie padesátých let, kdy vlivem orientace na materiální

e energeticky náročné obory došlo k poklesu pozic a prestiže dynamicky, perspektivně a dravě se rozvíjejícího hospodářství z 30. let, kdy jsme hráli ještě ve světovém hospodářství významnou roli.

Tato orientace způsobila obrovské škody na životním prostředí i na kultuře a životní úrovni našeho národa a způsobila i degradaci dalších oblastí lidského života.

Myslíme si, že je třeba probudit v každém člověku vědomí osobní odpovědnosti jako subjektu tvůrce vlastního života i prostředí, na jehož počátku by měly stát různé nezávislé alternativní názory na současné problémy a možnost svobodně se k nim vyjadřovat.

Protože meze totalitní moci i devastace přírody nejsou nekonečné, je třeba konečně uvolnit přirozené samoregulační mechanismy zpětné vazby a zastavit takové projekty, jež hrozí přerůst v hospodářskou a ekologickou katastrofu.

Ještě není pozdě, z celkového rozpočtu pro výstavbu koksovny (6 mld Kčs) bylo dosu proinvestováno něco přes 0,5 mld Kčs na přípravu území, odvodnění, zařízení stavenišť a na železniční kolejiště. Téměř všechny tyto objekty lze využít i pro jiné účely, vesměs jako skladiště.

Tváří v tvář celé situaci a taktéž ve světle této zprávy, prohlašujeme na závěr, že už dávno vůbec nejde o místo, kde se nová koksovna staví, nýbrž o fakt, že obdobná stavba je vůbec v současné ekologické situaci střední Evropy nemyslitelným zločinem a tedy nezbyvá než co nejhlasitěji říci:

STOP ZLOČINU! STOP STONAVĚ! !

Za SEK:	Jaromír Glac	Jaromír Piskoř
	Revoluční 254	Hřáškova 8
	Rychvald 735 32	Opava 746 01

V Ostravě 5.9.1989

.....

EKOLOGICKÁ SPOLEČNOST

Špína, smrad, odpadky, toxické látky ve vzduchu, vodě a potravinách, alergie, oslabená imunita, zhoubné nádory. Holubi, vrabci a potkani - jediná společníci nedobrovolných obyvatel průmyslového slepence, který si říká město. Noční můra či antiutopie?

Ve snaze pomoci rodičímu se ekologickému hnutí vznikla Ekologická společnost, jejímž cílem je boj za ochranu životního prostředí, jednoho z limitujících faktorů důstojné lidské existence.

Využijte vzniklé struktury k řešení vlastních problémů!

Staňte se členy ostravského regionálního střediska!

ORGANIZAČNÍ ŘÁD EKOLOGICKÉ SPOLEČNOSTI

Organizační struktura

- 1) Ekologická společnost je dobrovolná společenská organizace s působností v rámci celé ČR. Základním článkem společnosti jsou regionální střediska, která jsou kromě hospodářské činnosti plně autonomní. Minimální počet členů regionálního střediska jsou tři. Vedení střediska je minimálně tříčlenné ve složení vedoucí, jednatel, hospodář. Vedení střediska svolává shromáždění střediska podle potřeby, nejméně dvakrát ročně.
- 2) Nejvyšším orgánem společnosti je shromáždění všech členů nebo konference delegátů - tento orgán se schází jedenkrát ročně, případně častěji, požádá-li o svolání alespoň jedna čtvrtina členů.
- 3) V době mezi jednotlivými shromážděními všech členů nebo konferencemi delegátů plní funkci nejvyššího orgánu koordinační výbor. Koordinační výbor musí být nejméně 5-tičlenný ve složení předseda a 4 členové (případně více). Koordinační výbor rozhoduje o otázkách týkajících se ekologické společnosti jako celku, schvaluje, metodicky řídí a kontroluje činnost hospodářských zařízení, svolává shromáždění členů nebo konference delegátů, o otázkách zásadního významu a principech činnosti vydává doporučení. Koordinační výbor zprostředkovává styk mezi jednotlivými středisky a koordinuje jejich činnost. Koordinační výbor může přenést část své působnosti na regionální střediska, pracovní a odborné sekce.
- 4) Regionální středisko vzniká registrací u koordinačního výboru.
- 5) Regionální středisko může zaniknout pouze se souhlasem všech jeho členů nebo klesne-li počet členů pod tři.
- 6) Majetek zaniklého střediska po provedené inventuře převezme koordinační výbor.
- 7) U závěrech každého svolaného shromáždění musí být vyhotoven zápis, jeho součástí bude prezentační listina.

Členství

- 8) Členem společnosti se může stát každý, kdo již dovršil 18 let. Členem společnosti se stává na základě svého vlastního rozhodnutí, a to zápisem do knih členů regionálních středisek. Dokladem členství bude potvrzení o členství. Každý člen má právo vyjadřovat své názory na činnost Ekologické společnosti včetně návrhů na změny, zrušení či rozšíření činnosti.

ti, volit a být volen do volených orgánů společnosti. Každý člen má povinnost dodržovat zásady organizačního řádu a aktivně pracovat v souladu se zaměřením Ekologické společnosti.

9) Mimořádné nebo čestné členství bude upraveno usnesením koordináčního výboru

10) Členy se mohou stát také cizí státní příslušníci žijící na území ČSSR

11) Jiné organizace a jejich organizační složky se mohou stát kolektivními členy Ekologické společnosti. Vzájemná práva a povinnosti budou upravena v dohodách mezi Ekologickou společností a kolektivními členy.

12) Zánik členství je možný na vlastní žádost, vyškrcnutím pro dlouhodobý (1 rok) pasivní přístup k činnosti Ekologické společnosti, nebo vyloučením pro hrubé porušení organizačního řádu nebo činnost, která je v hrubém rozporu s ekologickým posláním společnosti.

13) Všichni členové budou pravidelně, podle potřeby ale nejméně 1x za čtvrt roku, informováni po linii koordináčního výboru - vedení střediska - členové.

Hospodářská činnost

14) Zřizování hospodářských zařízení všech organizačních článků schvaluje a řídí koordináční výbor, který ve své hospodářské činnosti řídí platnými právními předpisy, organizačním řádem a vlastními směrnicemi.

15) Před správními, hospodářskými a jinými organizacemi, orgány a institucemi mohou jménem společnosti členové vedení regionálního střediska a koordináčního výboru, nebo pověřeni členové.

Volby

16) Všechny volené funkce jsou dobrovolné a bezplatné.

17) Členské shromáždění regionálního střediska volí své vedení zpravidla na jednoleté období.

18) Koordináční výbor je volen shromážděním všech členů nebo konferencí delegátů zpravidla na jednoleté období.

19) Spolu s koordináčním výborem je volena nejméně tříčlenná revizní komise. Revizní komise kontroluje činnost koordináčního výboru, regionálních středisek a všech složek Ekologické společnosti. Pravidelné zprávy anavrhovaná opatření podává nejvyššímu orgánu Ekologické společnosti.

20) Volby do všech organizačních složek jsou tajné. Zvoleni jsou ti, kteří obdrželi nadpoloviční většinu hlasů všech zúčastněných. V případě, že ani jeden z kandidátů neobdržel nadpoloviční většinu, tak se druhého

kola zúčastní dva kandidáti s nejvyšším počtem hlasů a rozhoduje prostá většina. Shromáždění je usnášeníschopné a volby jsou platné při účasti nadpoloviční většiny členů.

Závěrečná ustanovení

21) K zajišťování své činnosti může společnost podle své potřeby zřídit správní aparát s předchozím schválením shromáždění všech členů nebo konference delegátů.

22) Případné spory uvnitř organizace řeší koordinační výbor a pokud je stranou ve sporu koordinační výbor nebo jeho člen, spor řeší nejvyšší orgán (shromáždění všech členů nebo konference delegátů).

23) Tento organizační řád nabývá účinnosti dnem schválení MVŽP ČSR a může být měněn pouze shromážděním všech členů nebo konferencí delegátů - dvoutřetinovou většinou.

24) Společnost může být rozpuštěna pouze na základě rozhodnutí nejvyššího orgánu Ekologické společnosti. Majetek Ekologické společnosti po provedeném vypořádání (inkaso pohledávek, úhrada dluhů, provedení inventury) bude předán některé z jiných organizací činných v oblasti ekologie.

Tento organizační řád projednal a schválil přípravný výbor Ekologické společnosti. Za přípravný výbor:

ing. Petr Náhlík, Plzeňská cesta 59, Plzeň 317 02

Anna Petrová, Černigovská 1 322, Hradec Králové 500 06

Sonja Voříšková, Jaurisova 2, Praha 4 140 00

Petra Zaviačicová, Benkova 1 700, Praha 4 149 00

ing. Jan Žďárský, Královická 54, Praha 10 100 00

adresa pro písemný styk: Petra Zaviačicová, Benkova 1 700,

Praha 4 149 00

za správnost:

ing. Jan Žďárský

Praha dne 29.5.1989

.....

Dokument Severomoravského ekologického klubu č.2/1989

VĚC: OTEVŘENÝ DOPIS ORGANIZÁTORŮM DEMONSTRACE PROTI STONAVĚ V CZIESZINE

DNE 5.10.1989

(zařazeno po uzávěrce)

Slovo "Stonava". Slovo, které je vyslovováno v poslední době s neobvyklou frekvencí. Slovo, které se prozatím stává symbolem překračování mezinárodního práva, je také symbolem hrubého útoku proti přírodě, a tím i proti člověku, symbolem vítězství politiky nad prostým ekologickým a ekonomickým rozumem. Stává se také symbolem bezohlednosti a krátkozrakosti, symbolem hromadného přesídlení obyvatel stejnojmenné vesnice do vzdálenějších míst.

Jsme si vědomi toho, že vina za vzniklou situaci nese československá strana, nechceme však, aby slovo "Stonava" vešlo do historie našich společných vztahů jako symbol hranice dvou národů, jako násilně vytvořený pomník roztržky a rozdělení.

Můžeme však chtít a budeme o to usilovat, aby se význam slova "Stonava" změnil ze symbolu rozdělujícího dva národy v symbol jejich společného boje proti zvlášti a zločinnosti kterýchkoli mocných, když ve světle všech známých faktů, souvislostí i argumentů o stavbě nové koksovny, nelze tento čin nazvat ničím jiným. V ekologické situaci, ve které se nachází celá střední Evropa, soudíme, že problém už není možno řešit např. přesunutím stavby hlouběji do našeho území, soudíme, že ekologická situace našeho společného regionu nám všem prostě nedovoluje přijmout jiné řešení, než okamžité zastavení stavby.

Proto se také my, obyvatelé Československa, ač máme daleko menší možnosti vyjádřit v této chvíli svůj názor než obyvatelé Polska, sejdeme u příležitosti vašeho protestu, abychom společně s vámi, vlastně v jednom městě, z druhého břehu řeky, řekli své stop Stonavě, abychom řekli, že to ne my stavíme novou koksovnu, že to ne my útočíme proti normálním vztahům lidí ze dvou břehů řeky Olše, že to ne my pácháme zločin na přírodě i na lidech!

Chtěli bychom tímto listem poděkovat všem, kteří se z vaší strany zasazují o naši společnou věc, pozdravujeme všechny účastníky vašeho protestu a přejeme nám všem společně, aby naše kompetentní orgány vzaly náš společný hlas co nejdříve do úvahy a došlo tak ještě včas k naplnění našeho hesla: STOP KOKSOVNĚ VE STONAVĚ !

Za Severomoravský ekologický klub : Jaromír Glac

Jaromír Piskoř

Revoluční 254

Haškova 8

V Ostravě 4.10.1989

Rychvald 735 32

Opava 746 01

ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ OČIMA PROGNOSTIKŮ

O životním prostředí je dnes k dispozici již řada výhledových úvah, ale i dokumentů. Komplexní pohledy na tuto mnohostrannou i víceúrovňovou problematiku však naznačuje, že doposud chybí celková "filozofie", resp. koncepce této otázky a jejích řešení. Problém je v tom, že zde jde o několik set různých vlivů, ale i různých sfér a míst jejich projevů i různého charakteru a váhy konečného dopadu. Proto se i mezinárodně s velkou vědeckou důkladností i podrobností pojednává o stovkách ohrožovatelů životního prostředí, které jsou přesně mapovány, klasifikovány a měřeny. Tyto jednotlivé toxické látky jsou pak podrobně zkoumány v typických oblastech jejich výskytu jako je ovzduší, voda, půda, flóra, fauna apod. a jejich koncentrace se pak měří s přísnou diferenciací lokální intenzity jejich výskytu. V tomto smyslu prováděné vědecké studie prokazují, že znečišťování ovzduší spalovacími procesy v energetice, průmyslu, dopravě i komunálním hospodářství způsobuje stále vyšší zatížení ovzduší cizorodými látkami (oxid siřičitý, oxidy dusíku, vysokotoxický smog), dnes už s vážnými důsledky dlouhodobého působení těchto látek, které vyvolává zejména tato rizika: onemocnění dýchacích orgánů, poškozování imunitního systému, karcinogenní účinky, genetické poškození, neurotické účinky, vliv na tělesný a fyziologický vývoj dětí, účinky na oběhový systém.

Také pokračující znečišťování vody (z průmyslových, komunálních a zemědělských zdrojů) se podle vědeckých analýz podílí na ohrožení zdraví naší populace, zejména v těchto hlavních směrech: kardiovaskulární onemocnění, karcinogenní účinky, genetické poškození, ohrožení kojenců. Dnes přibývá i řada nových onemocnění, která rovněž mohou být šířena vodou (virový zánět jater typu A, významný je přenos enterovirů, adenovirů a rotavirů), bakteriálních nákaz (mykobakterie, způsobující vážná onemocnění plic, těžce terapeuticky zvládnutelná), parazitních nákaz (prájmová onemocnění dětí). Chemických látek je dnes v pitných vodách zjišťováno asi 750 druhů. Většinou jde o látky organické s mutogenními karcinogenními a teratogenními účinky, avšak voda obsahuje i mnoho minerálních látek. U většiny anorganických látek nejsou dodržovány schválené nejvyšší-přípustné koncentrace. Z hlediska dusičnanů, ohrožujících především kojance, avšak i ostatní populaci (potenciální karcinogen), není v některých oblastech u nás pitná voda s obsahem odpovídajícím normě vůbec k dispozici. Současný proces úpravy pitné vody nedokáže zachytit některé organické látky (pesticidy), viry, plísně - vzniká potenciální zdravotní riziko z užívání pitné vody.

Stále diskutovanějším problémem je zátěž radiačním zářením, kde hlavním zdrojem záření civilizačního charakteru je zdravotnictví. Roste také expozice "bytovým zářením" v souvislosti s používáním některých stavebních materiálů. K uvedeným vlivům přistupují tepelné a radiační emise související s provozem jaderných elektráren, jejich účinky na zdraví bude nutně začít intenzivněji sledovat. To vše opět souvisí s problémy alergizace, karcinogenity, ohrožení genetického fondu.

Podrobné zkoumání znečištění jednotlivých složek životního prostředí, tedy vody, ovzduší atp., je velmi důležité, má i svou specifiku hydrologie, meteorologie, geologie, agronomie atd. Současně však má svá výrazná omezení. Ohrožením koneckonců netrpí ovzduší, nebo voda apod., ale člověk.

Pro další období je tedy závažným problémem synergické působení řady škodlivin s karcinogenními, mutagenními a toxickými účinky, kterému bude k roku 2000 a po něm vystavena většina populace již od svého početí. To se týká zejména neobyčejně závažného vlivu kvality potravin, která je výrazně poznamenána pronikáním škodlivin z ovzduší, vody i půdy do potravinových řetězců, a zátěž populace cizorodými látkami se tak neobyčejně zvyšuje. V současné době jde především o dusičnany (dusitany, nitrosaminy), toxické kovy, pesticidy a mykotoxiny. Podrobná analýza těchto vlivů je dosud tajná. Vytváří se tak zcela paradoxní situace, kdy stát vlastně chrání nebezpečné znečišťovatele, zatímco by měl a pomocí široké aktivity informované veřejnosti nekompromisně usilovat o likvidaci těchto zdraví nebezpečných zdrojů. Přesto lze už nyní charakterizovat vlivy a jejich příčiny. Dusičnany jsou potenciálním zdrojem karcinogenních nitrosaminů, jejichž hlavním zdrojem je zelenina a voda. A vzhledem k nevhodné volbě dodávek umělých hnojiv pro naše zemědělství stoupá kontaminace půdy a zemědělská produkce kadmíem, které je známo jako karcinogen. Přináší různé chronické efekty, postihuje zejména ledviny a játra. Kumuluje se v tkáních, a proto se zatížení organismu během života zvyšuje. Obdobná problematika se pak týká rozšíření pesticidů v potravinových řetězcích, provází je chronické působení a tvorba reziduí v organismu. Většina je známá mutagenními a karcinogenními účinky. Obecně pak platí, že přes takto zasaženou krmivovou základnu se škodlivé látky dostávají do organismu domácího užitkového zvířectva a lékařské výzkumy posledních let v celém světě stále více varují nejen před používáním některých vnitřností, ale i větším používání "červeného" tj. zvláště hovězího masa vůbec, s průvodními obavami pokud jde o složení mléka i obsah vajec (souběžně působí i vlastní biologické složení potravin, např. škodlivost vysokého příjmu živočišných bílkovin apod).

V těchto souvislostech je nutno se přímo obávat trendů budoucího vývoje znečištění potravin, k němuž nebylo dosud vydáno - kromě varovných upozornění - žádné závažnější stanovisko a které ohrožuje zdraví celé, zvláště dětské populace; občan nemá vůči jejich účinkům k dispozici žádnou ochranu.

Aniž bychom pretendovali na zcela přesné, tím méně vyčerpávající hodnocení, domníváme se, že uvedené poznatky jasně naznačují, že - od dosud převládající strategie globálních, dlouhodobě orientovaných a na jednotlivé komponenty životního prostředí (voda, ovzduší atd.) orientovaných usnesení, jež především inklinují k těžkopádným a roztráštěným opatřením investiční výstavby čistíren vody, odsiřovacích zařízení atp. nutno přejít k pružnější, spíše taktické než dlouhodobě strategické koncepci diferencovaných a na rychlé efekty orientovaných opatření přímo adresně zaměřených proti hlavním znečišťovatelům, s největší tvrdostí dopadu na neškodlivěji působící elementy a do nejvíce ohrožených lokalit s přenášením hlavních trendů řešení do oblasti prevence (tedy od výstavby čistících apod. zařízení působících "ex post" k řešením "ex ante" neboli k preventivnímu útlumu znečišťovatelů).

V souladu s touto koncepční "filosofií" a v logice výše zaratkovitě uvedených poznatků bychom tedy neměli za hlavní považovat výstavbu dalších odsiřovacích zařízení u uhelných elektráren, čistících filtrovacích stanic atd. (což zajisté má svůj význam), nýbrž především soustředěně a tvrdě útočit proti současnému ohrožení potravin v celém komplexu rostlinné i živočišné výroby. A nebylo by pro společnost nikterak těžké přenést povinnost dodržování maximálně přípustných koncentrací škodlivých látek přímo na výrobce a nekompromisně přísnou kontrolou ze strany hygienicko-zdravotnického systému a zavedením praxe tvrdých postihů. Podobně jde o donucení energetických závodů spravujících 5 - 6 českých velkoelektráren, které způsobují cca polovinu celkového znečištění ovzduší ČR (mimo vliv exhalací přenášených z území jiných států), aby neprodleně přistoupily k přípravě a provedení jejich rekonstrukce na zemní plyn, jehož dovoz za posledních 10 - 15 let, kdy se o tomto problému diskutuje, se zdvojnásobil, ale tam, kde by byl nejvíce zapotřebí, nedospěl. V těchto příkladech by bylo možno pokračovat, o což ale zajisté nejde. Souhrnně možno konstatovat, že jedině výše naznačená strategie hlubokých strukturálních změn, resp. kvalitativní konverze společenského produktu na konvertibilní zboží a služby společně s koncepcí nekompromisního přenesení odpovědnosti za znečišťování životního prostředí na výrobce pod nejostřejší kontrolou společenských orgánů a s nesrovnatelně tvrdšími osobními postihy viníků vede k zá-

IVAN LENDL

Říká se o něm, že neměl příliš talentu. Nechci tvrdit, že ho příroda předurčila pro roli absolutní tenisové světové špičky, jako je to nepochybně v případech Johna Mc Enroea, Marty Navrátilové a snad i Miloše Mečíře. Avšak pochybuji, že v současné době se může kdokoli s průměrným talentem prosadit na absolutní výsluní v jakémkoli vrcholovém sportu. A v tenise to platí dvojnásobně, neboť v posledních letech zaznamenal obrovskou konjunkturu. Je nesmírně populární a jeho obliba je srovnatelná i s tak sledovanými sporty, jako je fotbal, motorismus či atletika. Žebříček na computeru ATP (asociace tenisových profesionálů) čítá hodně přes tisíc jmen. Je tedy možné, aby se v tomto pořadí dostal na 1. místo někdo s průměrným talentem? Ivan Lendl pro to musel vynaložit jistě mnoho sil, ale bez nadprůměrného talentu by se na pozici, kterou dnes má, těžko dostal a už vůbec by se nemohl tak dlouho na 1. místě udržet.

Jelikož v Československu již od roku 1984 nebyl a naposledy reprezentoval v družstvu v roce 1985, z logiky místního společenského systému vyplynula totální ignorace jeho výsledků a postavení ve světovém sportu. Podívejme se proto trochu na jeho dosavadní tenisovou a životní pouť.

Nejprve tedy sportovní kariéra: Ivan Lendl začal s tenisem v rodné Ostravě a zásluhu na tom mají jeho rodiče, zvláště matka. Už jako dorosteneček (člen oddílu NHKG Ostrava) patřil mezi nejlepší světové hráče své kategorie. V roce 1976 vyhrál v 16 letech pardubickou juniorku, v letech 1976 a 1977 byl dorosteneckým mistrem Evropy, zvítězil ve slavném turnaji Orange Bowte v Miami Beach na Floridě, v roce 1978 zvítězil v dalších mezinárodních juniorských soutěžích v Římě, na Roland Garros a ve Wimbledonu a byl mu udělen titul dorosteneckého mistra světa. V témže roce se začal zúčastňovat soutěží seniorské kategorie. Stal se mistrem ČSSR, když porazil hladce tehdejší hráče československé špičky Kodeše a Zedníka. Poprvé reprezentoval v Davis cupu proti Velké Británii. Ve světovém počítačovém pořadí se objevil na konci roku 1978 na 74. místě. Na konci roku 1979 byl už na 20. místě. V roce 1980 se zasloužil o vítězství ČSSR v Kings cupu a o historické vítězství v Davisově poháru. V témže roce vyhrál své první turnaje v Grand prix v Houstonu, Torontu, Basileji a Tokiu, dvakrát porazil jednoho z nejslavnějších tenistů historie Björna Borga, v hodnocení Grand prix (dále GP) se umístil na 2. místě, v turnaji Masters se probojoval do finále

SPORT

I
V
A
N

L
D
N
E
L

s B. Borgem. V ATP se dostal až na 6. místo. V roce 1981 se poprvé probojoval do finále Grand Slamového turnaje. Ve finále v Paříži podlehl Borgovi v pěti setech. Vyhrál řadu turnajů GP, v celkovém pořadí obsadil 1. místo, poprvé zvítězil v turnaji Masters, spolu s Tomášem Šmídem v družstvu ve Světovém poháru. Ve světovém žebříčku se dostal až na 2. místo za J. Mc Enroea. V roce 1982 se probojoval do finále Mistrovství USA ve Flushing Meadow (US Open), zvítězil ve 4 turnajích GP, 10 turnajích WCT, turnaje Mistrů WCT i GP. V žebříčku ATP obsadil 3. místo za Mc Enroea a Connorse. V roce 1983 byl znovu ve finále US Open a mistrovství Austrálie. V GP obsadil těsně 2. místo za Matsem Wilanderem. Ve finále turnaje Masters prohlál s J. Mc Enroem a v ATP skončil za ním na 2. místě, i když v průběhu roku se objevil i na 1. místě. V roce 1984 zvítězil poprvé v Grand Slamovém turnaji. Ve finále v Paříži porazil v pěti setech J. Mc Enroea, když už prohrával 0:2 na sety. V ATP skončil opět druhý. V roce 1985 se stal poprvé vítězem US Open a na dlouhou dobu se usadil na 1. místě světového pořadí. Bylo to v loňském roce, kdy po dramatické finálové bitvě s Matse Wilanderem právě na tomto turnaji byl sesazen z trůnu, neboť M. Wilander měl mimořádně vydařenou sezónu. To Lendlůvi zbývaly pouhé 3 týdny k překonání rekordu Jimmy Connorse v nepřetržitém držení 1. pořadí ATP (159 týdnů). V tomto období (1985 - 1988) Lendl zvítězil dvakrát v Paříži, třikrát US Open, třikrát nabíral nejvíc bodů celoroční GP, třikrát zvítězil v turnaji Masters, dvakrát byl ve finále Wimbledonu a jednou ve finále turnaje Mistrů (1988), kde nešťastně prohrál s Borisem Beckerem v pěti setech, kdy zápas rozhodlo "prasátko" z rakety Beckera po 37 výměnách za stavu 6:5 v tie breaku ve prospěch Beckera. (Byl to zápas, který vešel do světové tenisové historie. Odborníci se shodli na tom, že stejně dobře mohl zvítězit i Lendl.) Na 1. pořadí se I. Lendl vrátil po svém prvním vítězství na mezinárodním mistrovství Austrálie a drží se na něm dosud. K 18. říjnu 1989 je to celkem 214 týdnů. S tímto počtem je celkově na 2. místě za J. Connorse, který se držel na 1. místě ATP 263 týdnů. Za Lendlem následují J. Mc Enroe - 164 týdnů, B. Borg - 104 týdnů, I. Nastase - 37 týdnů a pak už jen M. Wilander a J. Newcombe. (Computerové pořadí je vedeno od srpna 1973). I když měl Ivan Lendl několik kratších i delších vypadek zaviněných většinou zraněními nebo operacemi, vždy se opět vrátil do své stabilní formy. Jako například v roce 1987. Do Paříže zaznamenal pouze jednu turnajovou výhru v Hamburku, čtyřikrát nečekaně prohrál s Cashem, Mečířem, Patem a Nyströmem. Mnohými byl už odpisován, jeho kariéra byla přirovnávána k tehdejším nezdarům J. Mc Enroea, který se

po půlroční přestávce nemohl mnoho měsíců dostat do své hry a původních pozic. Ale Ivan Lendl dokázal, že pro něj platí jiné zákonitosti. Jednoznačně a suverénně vyhrál celý pařížský Grand Slamový turnaj. Pak následovalo finále Wimbledonu se skvělým Cashem, vítězství velkého turnaje ve Washingtonu, velké vítězství na US Open, dále prvenství v Sydney, v Londýně a patě vítězství v turnaji Masters. Pouze loni měl slabší rok. Pronásledovala ho zranění (loket, stehenní svalstvo), nepodařilo se mu vyhrát žádný Grand Slamový turnaj. I tak dosáhl solidní výsledky. V Australii vypadl v semifinále s Cashem, v Paříži ve čtvrtfinále se Svenssonem, ve Wimbledonu v semifinále po boji s Beckerem a se zraněním, na US Open podlehl až ve finále po velké pětisetové bitvě M. Wilanderovi, v zápase, v němž byl I. Lendl výrazně aktivnější a v turnaji Masters rovněž ve finále Beckerovi po neuvěřitelně vyrovnaném průběhu zápasu a samotném rozuzlení. Ivan Lendl drží několik tenisových rekordů, např: během tří týdnů po sobě následujících v březnu až dubnu 1985 vyhrál tři turnaje na třech různých površích: Ve Fort Meyers na betonu, v Monte Carlu na antuce a v Dallasu na umělém koberci. Dále desetkrát za sebou byl ve finále Masters a v prosinci má možnost sérii prodloužit. Ve finále US Open byl letos poosmé za sebou. Ve velké anketě kanadského časopisu TENNIS v roce 1985 o nejlepšího tenistu let 1965 - 1985 skončil na 13. místě (1. Borg, 12. Kodeš), ale je třeba vzít v úvahu, že tehdy měl nejlepší výsledky teprve před sebou a tudíž, kdyby se anketa konala nyní, podle mého odhadu by skončil nejhůř sedmý (za Borgem, Connorem, Mc Enroem, Lew Comben, Laverem a Rosewallm). Ani s jedním hráčem současnosti nemá pasívní bilanci. Nejvyrovnanější skóre vzájemných zápasů má s Borisem Beckerem - 7:7 (poslední čtyři zápasy s ním ale prohrál) a s J. Mc Enroem 16:15. S dalšími špičkovými hráči má tuto bilanci: Edberg 6:4, Agassi 6:0, Wilander 14:7, Gilbert 15:0, Mayotte 13:0, Cash 5:3, Connors 21:13, Mečíř 5:1, Leconte 8:5. V anketě agentury ISK o nejlepšího sportovce světa, které se zúčastňují na čtyři desítky redakcí sportovních deníků celého světa, se I. Lendl v roce 1985 umístil na 6. místě, v roce 1986 na 3. místě (za Maradonou a těsně za Thompsonem), v roce 1987 na 5. místě.

Ivan Lendl vyhrál už všechno, co se vyhrát dá. Až na jeden jediný turnaj. Avšak ten ze všech nejprestižnější - Wimbledon. Už dvakrát byl ve finále. Obě však prohrál 0:3 na sety. V roce 1986 s Beckerem a o rok později s Cashem. O obou těchto hráčích se tvrdí, že jsou specialisty na trávu. Lendl je však všestranný, vyhrál turnaje na všech površích a jako junior i Wimbledon. V loňském semifinále handicapován zraněním

podlehl Beckerovi 1:3 na sety. Letos měl opět v semifinále za soupeře Beckera. Tentokrát se zdálo, že je už opravdu na dosah vytouženého cíle. Po prvním prohraném setu vyhrál další dva a ve čtvrtém vedl 3:2 a 40:30 při svém podání. Pak několikrát "zaúřadovali" rozhodčí. Nakonec zase prohrál, tentokrát 2:3 na sety. (Ve finále Becker hladce porazil Edberga). Vyjde mu to konečně příští rok?

To jsou tedy tenisové výsledky a statistiky. A jak vypadal jeho mimotenisový život a vzájemný vztah československý stát - Ivan Lendl?

Od prvních úspěchů na domácí i mezinárodní scéně byl středem zájmu. Několikrát se stal sportovcem měsíce, jak to vyhláší deník Mladá fronta. Zajímala se o něj i Československá televize jako nejvíc zpátečnický místní sdělovací prostředek. ČST dokonce zakoupila záznam z finále turnaje Mistrů 1980 z New Yorku, kde se střetl s B. Borgem. Pak přímý přenos z finále v Paříži 1981 s týž soupeřem. V roce 1981 v anketě o sportovce roku v ČSSR skončil těsně druhý za atletkou Kratochvílovou. O rok později skončil na čtvrtém místě. A to bylo také naposledy, kdy směl být v této anketě uváděn. V roce 1983 došlo totiž k roztržce mezi Lendlem a státními orgány kvůli Ivanově startu na exhibici v JAR. Byl svým manažerem tehdy na tuto exhibici závazně přihlášen a v případě neúčasti by ho čekaly těžké sankce, které si tehdy zřejmě nemohl dovolit. Čs. tenisovým svazem byl potrestán 12-ti měsíčním distancem v soutěžích družstev. (To už se Ivan usídlil v Greenwichi ve Spojených státech). Pak nastoupil v roce 1984 v Daviscupu ve čtvrtfinále doma proti Francii a v úvodním zápase podlehl Lecontovi, který tehdy začal pronikat do světové špičky. Zvedla se vlna kritiky, která pokračovala ve zvýšené míře ze strany sdělovacích prostředků po semifinále DC se Švédskem v Baastadu. Patrick Sundström v zápase s I. Lendlem zvrátil za stavu 0:2 na sety průběh, aby nakonec zvítězil a zasloužil se o postup Švédska do finále. Podobný průběh měla i čtyřhra, kde však za ČSSR hráli Složil a Šmíd. Bylo to 0:5, ale z toho tři zápasy velmi vyrovnané. Porážka byla přiřknuta na konto I. Lendla. Nikdo se už potom nezabýval tím, že P. Sundström byl v tak skvělé formě, že ve finále s USA porazil i Mc Enroea (v té době světového hráče č. 1), a to dokonce 3:0 na sety, i J. Anase (č.5 na světě) a v žebříčku ATP se probojoval až na 6. místo.

Vyvrcholení rozkolu mezi I. Lendlem a čs. oficiálními institucemi bylo semifinálové utkání Daviscupu v roce 1985 s NSR ve Frankfurtu nad Mohanem. O co šlo? Lendla trápila silná bolest ramene. Měl jet do Japonska ke specialistovi na akupunkturu. Vedl s tehdejším nehrajícím kapitánem Janem Kodešem několik rozhovorů, které měly za výsledek to, že I. Lendl svolil,

že nastoupí v tomto zápase ve čtyřhře. Čtyřhru pár Lendl, Šmíd prohrál. Ale to už bylo za stavu 2:0 pro NSR. Konečný výsledek byl opět 0:5, ale tentokrát byl vyrovnán pouze jeden zápas (Westphal - Šmíd). Miloslav Mečíř prohrál hladce obě dvouhry. Rozčarování z výsledku a hlavně průběhu celého střetnutí bylo orientováno na neúčast I. Lendla ve dvouhře. Všechny okolnosti následujících událostí nejsou veřejnosti známy, ale známá fakta jsou: I. Lendl ihned po DC utkání odcestoval do Japonska, aby se podrobil akupunktuře a tím léčil své zraněné rameno. Léčba byla úspěšná. Nic z toho nebylo zveřejněno ve státních sdělovacích prostředcích, ale pouze toto: Tyden po DC semifinále nastoupil v exhibici za několik desítek tisíc dolarů (pozn. autora: přesnou sumu si nepamatuji). Do té doby nebylo zvykem veřejně odměňovat sportovců. K tomu se vyjádřil J. Kodeš po svém odstoupení z funkce nehrajícího kapitána Davis cupového týmu ČSSR v dubnu 1987 v Mladém světě: "Stálo mě tenkrát obrovské úsilí, abych zajistil start Lendla, pak přijel s bolavým ramenem a hrál jen čtyřhru. Ne rozdíl od naší veřejnosti mu věřím, že byl zraněný, znám ho jako převdělně člověka, ale zklamal mě tím, že ve Frankfurtu bolest překonal nechtěl a za pár dní na exhibici ano". Ke stejnému problému se vyjádřil I. Lendl v rozhovoru pro týdeník Der Spiegel v únoru 1986. Otázka: "Když jste nastoupil proti NSR - Čs. tenisovým svazem byly zjevné, když ČSSR nastoupila proti NSR v Davis cupu. Nejdříve jste kvůli zranění nechtěl nastoupit, pak jste přesto přijel a hrál, ale jenom ve čtyřhře. Naléhali na vás?" I. Lendl: "To vše se mě velice dotklo. Kvůli svému zranění jsem v žádném případě neměl trénovat nebo dokonce nastoupit, ale kapitán našeho družstva Jan Kodeš mě prosil, abych přijel aspoň na čtyřhru. Nejdříve jsem mu řekl ne, ale pak mě přece jen přemluvil. Chátl jsem pomoci družstvu. Nyní musím říci, že to byla chyba. Měl jsem říci: Podívejte se, já opravdu nemohu hrát, ani ve čtyřhře ne. Nikomu to nepomůže, protože jsem se nemohl připravit, a nehraji proto dost dobře. Tak tomu také potom bylo a reakce i kritika, které následovaly, se mě opravdu dotkly."

Ano, kritika byla neobjektivní a nevybíravá a ze všech "oficiálních stran". Takže se Ivan Lendl lehce ocitl v nemilosti. Když vyhrál jakýkoli velký turnaj, nebyla někdy zveřejněna ani fotografie s trofejí, jak je to běžné ve světě a dokonce i v Československu. Ale to více méně v případě úspěchů cizích sportovců. Snad každý národ na světě by byl patřičně hrdý na příslušníka svého národa, který je v jistém oboru lidské činnosti nejlepším na světě. U nás je tomu v případě, že se jedná o člověka v rozporu s režimem, přesně naopak. Nyní následuje několik uká-

žek, jak to dělá tisk: Rudé právo napsalo na podzim roku 1986, že Lendl trapně usiloval o sympatie občanů USA tím, že řekl: "Hrozně rád hraji v New Yorku!" Naproti tomu M. Mečíř: "New York je příliš hlučné a příliš velké město." Takto tyto dva naše tenisty začali stavět do opozice. Avšak M. Mečíř říká: "Lendl chce mít své spousovi. Nemůže se otevřít komukoli, spíš se tomu musí bránit. Každý po něm něco chce. A novináři nepiší vždy to, co je pravda. Já nikdy nezapomenou, jak mi pomáhal, když jsem byl ještě mladý."

Ve velkém článku o čs. tenisu z prosince 1986 v RP řekl tehdejší předseda politickovýchovné komise Ludvík Růbler: "My jsme zaujali k Lendlu jednoznačné stanovisko. Vážíme si jeho výsledků, ale máme vyhrady k jeho vztahu k naší republice. Příliš se zahleděl do sebe, neumí se podělit o své úspěchy s těmi, mezi kterými získával své tenisové základy, které ho přivedly na Olymp." A Cyril Suk: "Všichni funkcionáři udělali maximum v otázce Lendlovy reprezentace. Lendl si klade podmínky. Přecť nám nebude diktovat, co máme dělat. Těšíme se z jeho úspěchů, ale s Lendlem náš tenis nestojí ani nepadá". Zdá se, že právě C. Suk je jedním z inkvizitorů v zákulisí, kteří později postavili I. Lendla do role kacíře.

Naproti tomu Jan Kodeš ve zmiňovaném rozhovoru pro MS říká: "Škoda, že jsme s Lendlem nedokázali zacházet diplomatictěji v tom smyslu, že jsme ho sice nominovali a jednali s ním o tom, aby za nás normálně hrál, ale veřejné mínění jsme naladili spíš proti němu. Opravdový zájem o to, aby se nám neodcizil, hrdost nad výsledky, kterých jako čs. tenista dosáhl, to od nás cítit nemohl." A podstata sporů? Znovu J. Kodeš: "Chtěl povolení k trvalému pobytu v USA s tím, že by hrál Davis cup za Československo. Zdůvodnil svou žádost tím, že většina turnajů je v USA a on vzhledem ke svému postavení ve světové špičce potřebuje žít tam. Funkcionáři s hráči někdy zbytečně jednají z pozice síly".

Tato situace, kdy byl náš nejlepší sportovec posledního dvacetiletí (M. Navrátilovou nepočítaje) uvržen v nemilost, trvá prakticky stále. Spojené státy, Greenwich, stát Connecticut, se staly novým domovem I. Lendla. Ale jeho pozice není lehká ani tam. Občanství USA stále nemá, zažádal o něj v dubnu 1987, což znamená, že by ho měl obdržet v roce 1992. Možná, že tomu bude dřív, neboť 15.9.1989 se po 8tileté známosti oženil se Samathou Frankel, občankou USA. A Ivanův život a problémy v USA? To je zase jiná kapitola, tak možná příště.

My, kteří mu fandíme, mu přejeme, ať se mu konečně splní jeho vytoužený sen, a držíme mu palce pro vítězství ve Wimbledonu 1990, na které

ČSSR

1967 - 1969

ČESKOSLOVENSKO 67. - 69. - PŘEHLED UDÁLOSTÍ

Chceme na tomto místě pravidelně seznamovat své čtenáře s lidmi, událostmi a myšlenkami druhé poloviny 60. let, která jsou ještě stále zahalena temným mlčením, podlamujícím, aniž si to mnohdy uvědomujeme, naše síly a zne-možňující vykročit ze stínu jejich politické a duchovní kletby. Už bylo mnohokrát řečeno, naposledy v provolání "Několik vět", že svobodná disku-se a informovanost o 60. letech je jednou z podmínek řešení naší současné krizové situace. Otevíráme proto tuto kapitolu a doufáme, že postupně otiskované známé i polozapomenuté materiály pomohou rozvířit stojaté vody našich diskusí.

V tomto čísle začínáme celkovou rekapitulací oněch historických let, počínaje slavným sjezdem spisovatelů v létě 1967 a konče zvolením hlavního normalizátora, G. Husáka, do funkce 1. tajemníka KSČ.

1967

27.-29.6.

IV. sjezd Svazu československých spisovatelů. Četní řečníci - mimo jiné Pavel Kohout, Ivan Klíma, Ludvík Vaculík a Antonín Liehm vystoupili s přispěvkem, jaž atakují státní kulturní politiku. Domáhají se usnadnění kontaktů se zahraničím, svobody slova a zrušení cenzury. Uvádí se v pochybnost schopnost KSČ k vnitřní obnově a řešení problémů stojících před současnou společností. Člen prázdia ÚV KSČ Jiří Hendrych, který pozoroval průběh jednání, se vyjádřil takto: "Trpělivost strany vůči intelektuálům je vyčerpána". Začíná kampaň proti intelektuálům sympatizujícím s Izraelem.

červenec

Spisovatel Jan Beneš je odsouzen k pěti letům odcizení svobody za "kontakty se Západem a rozšiřování falešných informací".

srpen

Z protestu proti antisemitické politice strany odjíždí do Tel Avivu Ladislav Mňačko, autor slavných literárních děl, popisujících události v padesátých letech (Jak chutná moc, Opožděné reportáže).

29.9.- 4.10.

Plénum ÚV KSČ vylučuje ze strany aktivní účastníky červnového sjezdu spisovatelů - Klímu, Liehma a Vaculíka. Je zakázáno vydávání týdeníku "Literární noviny".

30.10.

Začíná dvoudenní jednání ÚV KSČ. První tajemník Komunistické strany Slovenska Alexander Dubček ostře kritizuje diskriminační politiku Antonína Novotného vůči Slovensku. Jeho projev strhává spoustu jiných, kteří kritizují práci stranického aparátu.

31.10.

Demonstrace studentů v Praze na Strahově. Manifestanti se domáhají zlepšení bytových podmínek na VŠ kolejích. Jsou však rozehnáni policejními sbory. Dvanáct lidí je převezeno do nemocnice. Zásah vzbudil všeobecné pobouření. Protestuje mimo jiné i rektor UK profesor Oldřich Starý. Studenti se obracejí na vládu se spoustou žádostí. Jednou z nich je i požadavek sesazení z funkcí osob odpovědných za tento brutální zákrok.

listopad

První tajemník KSČ, uvědomující si narůstající veřejnou nevoli vůči jeho osobě, hledá pomoc u KSSS.

8.12.

Do Prahy přijíždí Leonid Brežněv. Diskutuje se všemi členy prezidia ÚV KSČ. Nerozhoduje se však upevnit pozice Novotného a odlétá zpět do Moskvy. Jeho řeč: "Eto vaše šlo". Svě vnitřní problémy si musíte vyřešit sami.

19.12.

Po dvakrát přesunutém termínu začíná další schůzka ÚV věnovaná národohospodářským otázkám a přípravám na sjezd komunistických stran v Budapešti. Novotný se na jednání projevuje sebekriticky, ale i přesto je opět kritizován. Přičítá se mu osobní odpovědnost za národní a stranickou krizi. Ostře proti němu vystupují Josef Smrkovský, Josef Borůvka, Václav Slavík, Ota Šik a Vasil Biľak. Otevřeně se domáhají odstoupení Novotného z funkce prvního tajemníka ÚV KSČ. Plénium zůstává fakticky neuzavřené. Další schůzka se plánuje na začátek následujícího měsíce.

1963

Leden: 3.1.

S narůstajícím nátlakem oponentů Novotný kapituluje a rezignuje z funkce prvního tajemníka strany. Kontraverze ovšem budí osoba jeho nástupce. Novotný je proti Smrkovskému i Šikovi, propaguje Josefa Lenárta, Bohumila Laštovičku nebo Martina Vaculíka. Jako kompromisní kandidát je navržen A. Dubček, který sice zpočátku nesouhlasí, ale nakonec přijímá.

5.1.

Plénum jednohlasně zvolilo za prvního tajemníka ÚV KSČ Alexandra Dubčeka. Prezidentem republiky zůstává Antonín Novotný.

Únor: 2.2.

V rozhlasovém interview Smrkovský zdůrazňuje potřebu obnovy a upevnění pozic Národního shromáždění.

7.2.

Jaroslav Šabata, člen Informační komise při jihomoravském KV KSČ, v jiném rozhlasovém projevu hovoří o zlepšení informačního systému, bez kterého je demokracie nepředstavitelná.

22.2.

K dvacátému výročí převzetí moci ve státě Komunistickou stranou přijíždí do Prahy Leonid Brežněv. A. Dubček ve svém projevu slibuje nápravu chyb z uplynulých let. Později se však ukáže, že tohle vystoupení ocení sovětský vládní představitel jako moc unáhlené v kritice minulosti a zbytečně radikální v pohledu na budoucnost.

24.2.

Předseda Svazu spisovatelů je zvolen Eduard Goldstů osočovaný jako "sympatizující s Izraelem".

28.2.

Na filosofické fakultě UK odstupuje fakultní rada Československého svazu mládeže a roli reprezentanta přejímá orgán studentské samosprávy - akademická rada.

29.2.

Vychází první číslo týdeníku Svaz československých spisovatelů "Literární listy".

Současně rychle narůstá vlna společenské aktivity. Roli katalyzátoru přitom účinně plní masové sdělovací prostředky, které neustále směleji a obšírněji informují o společenských problémech. Dané situaci přeje i fakt, že od 6. března mají být ohraničeny kompetence tiskových cenzorů.

březen

Stále častěji se objevují požadavky, aby Novotný odstoupil také z funkce prezidenta ČSSR. Vysocí straníční funkcionáři začínají podávat demise, v některých případech páchají i sebevraždy. Z funkce je odvolán i předseda ideologické komise ÚV KSČ Jiří Hendrych. Dále předsednictvo ÚV odvolává z funkce předsedu Slovenské národní rady Chudíka, ministra vnitra Kudrnu a generálního prokurátora Bartušku. Největším problémem je však

odstoupení samotného Novotného, který přes veškeré tlaky nechce odstoupit, jelikož v ústavě z roku 1960 chybí nařízení o právech na sesazení prezidenta. Klíčem k němu je teprve "Šejnova aféra". Tento blízký spolupracovník a osobní přítel Novotného - generál a stranický tajemník na Ministerstvu obrany koncem února (po defraudaci 300 tisíc korun) emigroval na Západ.

2.3.

Po Šejnově emigraci bylo odhaleno, že s několika dalšími generály připravoval spiknutí s cílem intervenovat ve vnitřní stranické záležitosti. O iniciativě věděli: Novotný, gen. Rytíř a gen. Janko. Veliké pobouření vyvolává fakt, že Šejna (vysoký vojenský důstojník) nikým nezadržený, přešel hranice služebním autem a bez nesnáží se dostal přes Maďarsko a Jugoslávii do Itálie.

6.3.

Je omezena tisková cenzura.

14.3.

Vicemistr obrany, generál Janko, spáchal údajně sebevraždu.⁺

21.3.

V pražském Sjezdovém paláci začíná probíhat jedna z prvních veřejných diskusí představitelů strany se zástupci společenských a kulturních organizací (takováto setkání se později stávají charakteristickým jevem celého Pražského jara). V šestihodinové diskusi (Čs. rozhlas ji vysílal v přímém přenosu) vystoupili: Gustáv Husák, Josef Smrkovský, profesori Ota Šik, Eduard Goldstücker a spisovatelé Pavel Kohout a Jan Procházka. Během diskuse vzniká spousta požadavků: odstranění všech forem cenzury, novelizace ústavy, neomezené vydávání cestovních pasů, rehabilitace všech obětí politických procesů atd.

22.3.

Antonín Novotný sděluje Národnímu shromáždění, že odstupuje z úřadu prezidenta republiky.

23.3.

V Drážďanech probíhá sjezd zástupců politických stran států Varšavské smlouvy. Představitelé SSSR, NDR, PLR, MLR a BLR (Rumunsko se nezúčastnilo) varují Důbčeka před možnou kontrarevolucí v Československu.

28.3.

Spáchal sebevraždu zástupce předsedy Nejvyššího soudu Břešťanský.⁺

30.3.

Československý parlament vybírá na místo presidenta republiky generála Ludvíka Svobodu.

duben

Uvnitř strany vznikají stále častější kontraverse. Začínají se vytvářet skupiny s rozdílnými pohledy na další vývoj situace ve státě. Členy ÚV i nadále zůstávají zastánci dřívější politiky (Novotný, Bacílek, Široký), kteří by nejraději obrátili běh událostí. Nemají ovšem výraznější vliv. Skupina nekonzervativců (Kolder, Švestka, Indra, Biřák), zastávající vážnější pozice ve stranickém aparátě, je připravena akceptovat výraznější změny, couvá ovšem od změn radikálních tím spíše, že se začínají ozývat kritické hlasy ze strany sovětské vlády. Umírněně dynamičtí reformátoři (Dubček, Smrkovský, Císař, Kriegel) tvoří skupinu lišící se od ostatních v názorech na konečné cíle a budoucí politiku. Akceptují potřebu demokratizace veřejného života, zdůrazňují ale vedoucí úlohu strany ve státě. Konečně radikální reformátoři. Nezaouvají ve vládě vážnější místa. Mají ovšem veliký vliv v tisku a na veřejnosti. Domáhají se revolučních změn - chtějí "demokratický systém a ne demokratizační systém". Slovenská skupina je zaangażovaná do programu federalizace a rovnoprávnosti mezi Čechy a Slováky. V procesu demokratizace je méně aktivní.

1.- 5.4.

Zasedání pléna ÚV KSČ. Hlavním cílem je dosažení porozumění mezi všemi skupinami reprezentujícími ÚV. V tuto dobu je utvořena speciální komise mající za úkol zakončit proces rehabilitace osob odsouzených v letech 1949 - 1954. Následuje spousta personálních změn. Plénum volí nové prezidium ÚV KSČ. Jeho složení, které zůstává nezměněno až do srpnové intervence, tvoří: František Barbínek, Vasil Biřák, Oldřich Černík, Alexandr Dubček, Drahomír Kolder, František Kriegel, Jan Piller, Emil Rigo, Josef Smrkovský, Josef Špaček, Oldřich Švestka a zástupci Josef Lenárt a Antonín Kapek. Nejdůležitějším efektem pléna je však přijetí "Akčního programu KSČ". Tento program je oficiální politickou platformou "Pražského jara".

9.4.

"Akční program" je vyhlášen veřejně pod názvem "Československá cesta k socialismu." Obsáhlý šedesátistránkový dokument mimo jiné zahrnuje: ústavou stvrzené demokratické svobody (svobodu slova, tisku a shromažďování), rozšíření počtu volebních kandidátů, zavedení širokých ekonomických reforem - přiznání větší nezávislosti podnikům, uskutečnit směřitelnost koruny a rozšíření obchodu se západními zeměmi, federální statut pro Slovensko,

do konce roku 1969 připravit novou ústavu. Dokument dále propaguje širší možnosti pro čtyři nekomunistické strany působící v Československu, zároveň však **zdůrazňuje** vedoucí úlohu KSČ. Nepřipustí rovněž legalizaci opozičních stran působících mimo rámec Národní fronty.

12.4.

Moskevská "Pravda" publikuje článek, v němž se uvádí, že během pléna ÚV KSČ se pod rouškou demokratizace a liberalizace projeví antisocialistické tendence.

24.4.

Premiér Černík seznamuje Národní shromáždění s programem své vlády. Tento program je vlastně rozvinutím a konkretizací cílů uvedených v "Akčním programu".

květen

Stále častěji se hovoří o nutnosti svolání XIV. mimořádného sjezdu KSČ, na kterém by se měla potvrdit trvalost společensko-politických změn. Problém však nastává v další kontraverzi vzniklé mezi skupinou reformistů a neokonzervativci, kteří zastávají vedoucí postavení ve straně.

1.5.

Na celém území republiky dochází ke spontánním manifestacím. Jako projevy dokracie zde registrujeme četné portréty prvního československého prezidenta T. G. Masaryka, kterého za posledních dvacet let vyškrtli z naší historie.

17. 5.

Na pozvání ministra obrany přijíždí do Prahy maršál Andrej Grečko.

18.5.

Předseda vlády Alexej Kosygin nastupuje krátkou neočekávanou léčebnou kúru v Karlových Varech.

24.5.

Dzúr oznamuje, že v červnu na území republiky a PIR proběhne cvičení vojsk Varšavské smlouvy.

29.5.-1.6.

Další plénum ÚV KSČ. Na tomto zasedání se rozhoduje o svolání mimořádného sjezdu strany. Má začít 9. září 1968. Dubček ve svém projevu ujišťuje, že komunisté nedopustí, aby došlo k povstání opozičních stran.

7.6.

Je zamítnut požadavek oživit stranu Sociálně demokratickou. Ze sedmdesáti organizací usilujících o registraci je akceptována pouze Liga lidských práv.

19.6.

Na pražském letišti začíná shromáždění 10 000 členů Lidových milicí.

20.6.

Na území Československa začíná cvičení "Vltava", které má trvat deset dní.

24.-26.6.

V národním shromáždění jsou schváleny tři právní akty (požadované skoro od počátku "Pražského jara): projekt zákona o federálním charakteru státu, zákon o celkové rehabilitaci osob nespravedlivě odsouzených po roce 1948, novelizace zákona o tisku - formálně rušící cenzuru.

27.6.

"Literární listy" a tři další časopisy publikují "2 000 slov". Autorem textu je Ludvík Vaculík, jeden z aktivních účastníků sjezdu spisovatelů z roku 1967. Tento manifest je apelem na společnost, aby aktivně bojovala o realizaci demokratických procesů a zároveň upozorněním stranického vedení, aby změny v polednovém duchu realizovala také na nižších organizačních stupních, které ve značné míře reprezentují konzervativní tendence. Dokument dále nabádá k veřejné kritice a vyžívání práv na rezoluce a demonstrace. Na závěr textu se uvádí: "Letošního jara vrátila se nám znovu jako po válce velká příležitost. Máme znovu možnost vzít do rukou naši společnou věc, která má pracovní název socialismus, a dát jí tvar, který by lépe odpovídal naší kdysi dobré pověsti i poměrně dobrému mínění, jež jsme o sobě původně měli. Toto jaro právě skončilo a už se nevrátí. V zimě se všechno dovíme".

28.6.

Den po uvedení "2 000 slov" presidium a sekretariát ÚV KSČ reagují na dokument negativně soudíce, že může uškodit aktuální politice strany. Tisk, rozhlas a televize naopak uveřejňují spoustu rezolucí podporujících jeho teze.

14.7.

Ve Varšavě začíná mezinárodní konference komunistických stran (bez účasti KSČ). Jedná se o již dřívější rozhodnutí, že se KSČ nebude zúčastňovat několikastranných porad, je ale rozhodnuta akceptovat dvoustranné porady, pouze však na území ČSSR

Účastníci konference (SSSR, PLR, NDR, MLR a BLR) společně vypracovali a zaslali ÚV KSČ dopis, ve kterém požadují zadržení antisocialistických sil fungujících v Československu.

19.7.

Předsednictvo ÚV KSČ odpovídá na "varšavský dopis" s odvoláním na vlastní způsob chápání vnitřní situace.

29.7.

Na československo-sovětské hranici - V Čierne nad Tisou - dochází k rozhovorům mezi předsednictvem KSČ a členy politbyrů KSSS. Československou delegaci zastupují mimo jiné Dubček, Černík, Svoboda, Smrkovský, Kriegel, Biľak a Kolder. Sovětskou stranu zas Brežněv, Kosygin, Podgornyj a Suslov. Setkání probíhá od začátku v nepříznivé atmosféře. Sovětští zástupci k požadavkům "varšavského dopisu" dodávají další postuláty. Naopak funkcionáři KSČ požadují ukončení nepřátelské kampaně, šířené hlavně tiskem v ostatních socialistických státech.

31.7.

Nedospělo se k závěrům, stavuje se však, že v zájmu jednotnosti bloku budou rozhovory pokračovat na poradě komunistických stran, která má začít 3. srpna v Bratislavě. Během rozhovorů v Čierne je Brežněvovi doručena spousta dopisů od předsedů evropských komunistických stran, kde ho upozorňují, že vměšování do vnitřních záležitostí Československa se určitě setká s odporem KSČ.

3.8.

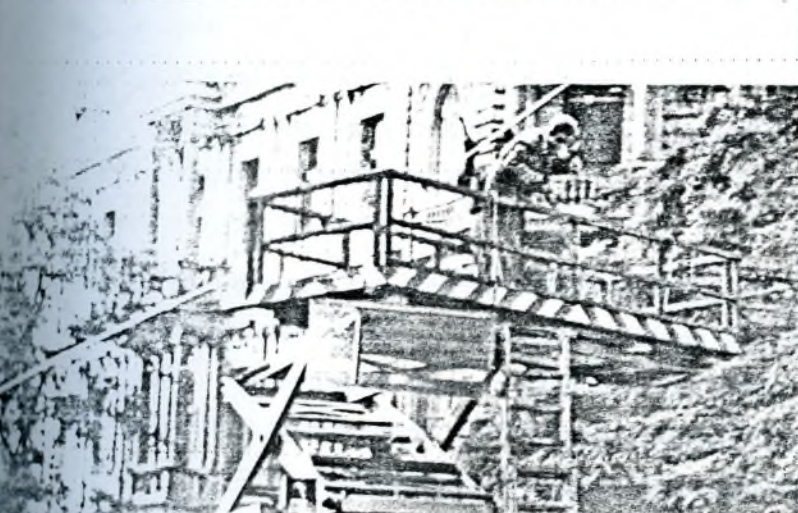
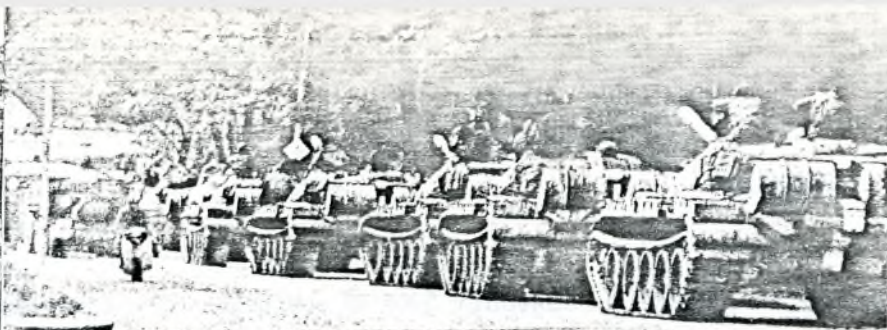
Deklarace šesti zúčastněných stran na sjezdu v Bratislavě se týká zahraniční politiky národů socialistického bloku. Zdůrazňuje věrnost idejím socialismu a zavazuje bojovat proti imperialismu. Není v ní ani zmínka o Československu, i když se většina formulací jasně dotýká situace v ČSSR. V textu najdeme větu, která po intervenci bude interpretována jako odůvodnění: "Podpora, ochrana a zesílení vymožeností, jichž národy dosáhly díky svému hrdinství a obětavé práci lidu, stanoví společný internacionalistický závazek, týkající se všech socialistických států". Odjíždějí poslední vojenské jednotky, které se zúčastnily červencových manévrů.

9.8.

Na přátelskou návštěvu přijíždí prezident Jugoslávie Tito.

15.8.

Přijíždí Nicolae Ceausescu.

20.8.

Ve 14⁰⁰ hodin začíná zasedání prezidia ÚV KSČ věnované přípravám na blížící se sjezd strany. V průběhu porad, kolem 23,40 premiér Černík informuje účastníky o telefonické zprávě, ve které mu bylo sděleno, že vojska SSSR, PLR, NDR, MLR, BLR právě překročila hranici ČSSR. Po otřesu způsobeném touto informací, účastníci připravují zprávu pro veřejnost. V připraveném návrhu budí největší kontraverze fragment hovořící o protiprávní intervenci. Za vyškrtnutí fragmentu nesou odpovědnost V. Biřák, Kolder, Rigo a Švestka. Posléze je text vysílán v rádiu.

21.8.

Ve 2⁰⁰ hodin Dubček souhlasí, aby Městský výbor KSČ v Praze svolal delegáty vybrané na sjezd strany. Přibližně ve 4⁰⁰ hodin je však budova ÚV obklíčena sovětskými vojsky. O několik hodin později jsou zadrženi představitelé KSČ Dubček, Černík, Smrkovský, Kriegel, Špaček a Šimon a letectky dopraveni do Sovětského svazu. Na ulicích hlavního města, ale i v jiných obcích dochází k masovým protestům proti intervenci. Proti ní se vyslovuje také Národní shromáždění a vláda.

Po znemožnění normální práce v tisku, rozhlase a televizi se pracuje v provizorních podmínkách.

22.8.

Moskevská "Pravda" publikuje "Výzvu skupiny členů ÚV KSČ, vlády a Národního shromáždění", která z důvodu ohrožení socialismu v Československu žádá SSSR o okamžitou pomoc. Jména autorů výzvy nejsou zveřejněna.

V ranních hodinách začíná v ČKD Vysočanech XIV. mimořádný sjezd KSČ. Sjezdu se z 1540 delegátů zúčastnilo 1095. Účastníci jednoznačně odsoudili intervenci a vyhlásili na následující den celostátní jednohodinovou generální stávku.

Věněk Šilhán má do návratu Alexandra Dubčeka zastávat funkci prvního tajemníka ÚV.

V poledne se jedenáct nezadržených členů bývalého předsednictva a sekretariátu ÚV setkává s velvyslancem SSSR, se kterým debatují o potřebě vytvořit "revoluční dělnicko-rolnickou vládu", jež by měla převzít nejvyšší stranické a státní funkce. Za předsedu KSČ je navržen Biřák a jako ministerský předseda Alois Indra. Mlynář a Smrkovský se staví proti myšlence vytvořit novou vládu, proti je i prezident Svoboda.

23.8.

Generál Svoboda oznamuje, že se rozhodl letět do Moskvy na jednání se sovětskými vládními představiteli. Rozhovory začínají po poledni. Na zá-

dost Svobody se jich účastní rovněž pět členů předsednictva KSČ, zadržovaných v Praze a převezených do Moskvy.

V poledne začíná generální stávka. Jejím cílem je jednotné odsouzení vpádu cizích vojsk na území ČSSR.

24.8.

Rozhovory v Kremlu trvají celý den. V New Yorku, na mimořádném zasedání Rady bezpečnosti OSN věnovaném situaci v Československu prohlašuje ministr zahraničních věcí Jiří Hájek, že fakt užití násilí je neomluvitelný.

25.8.

Moskevské rozhovory pokračují. Do Moskvy přilétají noví členové předsednictva KSČ akceptující sovětskou linii: Biřak, Kolder, Švestka, Barbírek, Rigo, Lenárt a Jakeš. Skupinu kolem Dubčeka tvoří Smrkovský, Černík, Špaček, Šimon a Mlynář.

26.8.

Členové předsednictva ASČ pobývající v Moskvě podepisují závaznou dohodu předloženou sověty. Podepsat odmítá pouze František Kriegel. Československá strana se v dokumentu mimo jiné zavazuje: uznat XIV. sjezd strany za neplatný, převzít kontrolu nad masovými sdělovacími prostředky a odvolat "československý problém" z fóra Rady bezpečnosti OSN. Odvolání vojsk bude záležet na úspěšnosti normalizace.

V Bratislavě začíná sjezd Komunistické strany Slovenska. Podporují zde závěry vysočanského sjezdu.

27.8.

Členové československé delegace se vrátili z Moskvy do Prahy. V odpoledních hodinách vysílá rozhlas zprávu o závěrečném kompaké v Moskvě. Nevzpomíná se zde však o podepsání dohody. Rádio vysílá také projevy Dubčeka a Svobody.

Gustáv Husák letí z Moskvy přímo do Bratislavy na sjezd KSS. Je zvolen za prvního tajemníka KSS. V duchu moskevské dohody útočí na závěry vysočanského sjezdu.

31.8.

K bývalému stočlennému složení ÚV je kooptováno dalších osmdesát sedm členů vybraných počas vysočanského sjezdu.

září

Po návratu z Moskvy usiluje předsednictvo KSČ o odvolání své předšpionové politiky. Z funkcí jsou sesazeni: ministr vnitra Pavel, člen presidia ÚV Kriegel, tajemník ÚV Císař, vicepremiér Šik, ředitelé rozhlasu a televize

Pelikán a Hejzlar a ministr zahraničních věcí Hájek.

13.9.

Národní shromáždění ustavuje zákon o zavedení cenzury.

16.10.

Ministerští předsedové Kosygin a Černík podepisují dohodu potvrzující, že 65 - 100 000 sovětských vojáků zůstane v Československu na dobu neurčitou.

27.10.

Národní shromáždění schvaluje zákon o federaci.

28.10.

Padesáté výročí založení republiky. V celé zemi dochází k demonstracím podporujícím reformy Pražského jara.

7.11.

Po dobu oslav VŘSR dochází k protisovětským vystoupením. Policie užívá k rozehnání aktérů obušků a slaného plynu.

Začíná týdenní stávka studentů.

14.- 17.11.

Zasedání ÚV KSČ. Většina členů se projeví jako zastánci normalizačního procesu.

1969

16.1.

Na protest proti vstupu cizích vojsk do ČSSR se na Václavském náměstí upaluje 21-letý student Jan Palach. Jeho pohřeb se zároveň stává další demonstrací podporující Pražské jaro.

31.3.

Do Prahy přijíždí maršál Andrej Grečko.

18.4.

Plénun ÚV KSČ. Alexandr Dubček se vzdává funkce prvního tajemníka ÚV KSČ. Jeho nástupcem je Gustáv Husák.

Začíná velká čistka ve straně. Podle informací Vasilu Biľaka je v sedmdesátých letech vyloučeno z KSČ 461 tisíc členů - to znamená 1/3 stavu z roku 1970.

+) Sebevraždy gen. Janka a prokurátora Břešťanského byly spíš vraždami!
To dosvědčuje i Josef Frolík ve svých pamětech.

.....

MARTIN FRIČ

od všeho nás dělí čas
chci odjet, ale největší sílu cesty prožívám právě teď
ve svém chtění
čas nutný k realizaci má v ruce kladivo
a není těžké si domyslet, že nám tluče po hlavách
mně a mému rozhodnutí
v podstatě v životě není těžké si domyslet
(řeceno jednoduše)
všechno je mechanicky nainstalováno proti svobodě
všechno je esteticky snesitelné
smysly a funkce všeho kolem nás jsou dokonale zaměřeny na
degeneraci osobnosti
ve které je poslední možnost revoluce svobody
jakékoliv se přiblížení se oně svobodě znamená šílenství
a je-li duše krásná extatickou smrt
jsme tupá hovada v zoufalství ozvěny jediné identity, která
tu zbyla
den za dnem krutý výsměch všem intelektuálním podobám
možnosti bytostně existovat narůstá do nepřekonatelné
monstróznosti
a to je ono tupě logické pravidlo režimu, ve kterém "život"
stává se krysou

20.5.1989

PETR MOTÝL - NA ZÁMELOVÉM POBŘEŽÍ

I.

skála na pobřeží je prý dutá
uvnitř je průzračně sladkovodní jezero
povídá se
kousek dál máš malý bílý domek
je uprostřed rákosí
zdá se
nevyznám se v rostlinách vodních
ani v tobě se nevyznám
a jse bez jména

KULTURA

II.

velcí bílí ptáci na vysokých nohách
a s dlouhými zobáky
procházejí se kolem domku
jeřábi nebo volavky
nevyznám se v ptácích vodních
ani v sobě se nevyznám
jsou velice krásní a štíhlí
nikdy jsem je neviděl vzlétnout
kousek dál v přesypech za skálou se procházejí lovci
a hlavně pušek lesknou se v odpoledním slunci
je to pan Arnold a jeho strýc Cyrián
pak plukovník z červeného domu na náměstí
a občas někdo další
minulý čtvrtek tam nebyl nikdo z nich

III.

Nikdy mě tam nepustíš
ani do domku ani do skály
i když vím, že znáš její tajemství
procházíme se v tom podivném lese
stromy jsou tu propletené a křivolaké
a díváš se
že nemám vlastní dům
s terasou, kuželkovým zábradlím a kulatým stolečkem na ploché střeše
s vodotryskem vzadu v zahradě
mezi sochami krásných žen
já jediný ve městě, který nemám vlastní dům
a nechodím lovit na přesypy
díváš se
a je to zase tajemství

Ovečka kuje růžové pikle
v pokoji, kde je příliš mnoho záclon
někdo klepe na dveře a pak odchází
Připomínáš hrušku a její chůzi
hruščí chůzi
letošní úroda byla nad očekávání zralá
sladká

a tak je čas odpočinku
už jsem chtěl zavřít oči
ale najednou . . .
na obzoru vidím žluté pohyblivé pohoří
směřuji k němu už několik týdnů
létací ryby v povětří si tiše povídají
okouni s pavími ocasy
štiky s růžovými křídly
a ostatní
z posledního města vede cesta až sem
vládne tam princmetálový frajnrich
říkal, že je divoký chcípáček
cesta je z růžových kamenů téměř průhledných
a na dotek ruky příjemně zní
růžová je vůbec barva toho kraje
nikdo se odtud ještě nevrátil
kosatcové louky se vlní ve větru
a ve vzduchu visí zvláštní vůně

Ze sborníku "Eliáš v zahrádkách" (1987)

U ŠAMOTKY

pozor na brýle nikdo je tu nemá
jsou to vrazi a zvěrokleštiči
tetování na pupku
mají v hlavě petržel
dívej se do stolu a mlč
vykuchají si tě a uvaří v hrnci
špinavýma rukama
zavlečou tě do bytu zatlučeného prkny
a sní tě
a ukradnou
dávej si pozor povídám

BUFET VÍTKOVICE

tolik jsme se těšili
 a vypadalo to vážně báječně
 byl to tak pěkný večer
 s rachocením tramvají
 umělým osvětlením plným fialové barvy
 a stromem prorůstajícím střechu
 jeho koruna mohla sahát až ke hvězdám
 které se zatím objevily
 zatímco stolek byl jen po kolena
 a bez židliček

vypadalo to vážně pěkně
 jednou si tam znovu zajdu
 vymýšlet si
 nebo si stýskat
 bude znovu říjen
 jen zelené zábradlí zreziví
 a chodci v parku budou kráčet pomaleji

Ze sbírky "Oči velmi" (1986 - 1987)

NA POBŘEŽÍ

Nevěděl, zda je to náhoda či podvědomý záměr, co jej přivedlo do těchto míst. Nejspíš to byla touha ocitnout se v pustině podobné té, kterou cítil uvnitř.

Takto asi vypadají opuštěná města na pobřeží vyschlých moří. Kolik lidí už to muselo prožít? Men procházel dlouhou pustou ulicí domů žhnoucích v odpoledním slunci. Nahlížel do místností, v nichž se už léta jen posunují stíny. Z hlubokého šera vyhlížel vstříc cárům rozpáleného nebe, které se dralo skrz práchnivé střechy do obydlí nehybnosti, do bezčasu, jenž zůstává tam, odkud odešli lidé.

Všechno je tu červené jako na Marsu. Drolící se cihly, fialový prach, rezavá vrata, mříže, roury i ohnivě žluté rozbitého skla. Jako na Marsu, když začala oceány vysychat. Na pustém kolejišti stojí zaprášené vagóny a drezíny podobné lodím, které naryčky uvízly v pásmu definitivního odlivu. A lidé se stěhovali za ustupujícím mořem. Lodi zůstávaly opuštěné v písku. Ještě nějaký čas v nich bydleli chudáci a tuláci, sovy a neto-ojři. A tam dole, kde se dnes rozkládá velká solná pánev, tam se budovaly

nové lodi a lidé opět vyplouvali na moře, které bylo rok od roku hustší.

Jejich naděje odtékala jako krev z otevřených žil a zasychala v hromádách rzi, které dodnes označují ústup, jenž končí v dokonale hladkém zrcadle solného jezera. V zrcadle, do kterého se už nikdo nepodívá, aby zahlédl poslední lidský pohled rozšířený hrůzou pustiny bez hranic. Posledním domovem byly ty dvě oči, posledním domovem byla už jen hrůza z bezdomoví.

Nikdy jsem moc nevěřil v sílu fantastických příměrů, říkal si Men, a přesto nechal pomyslený prst mezi stránkami té knihy, kde dále následuje otázka: Kdo obrátil toky řek? Kdo proměnil náš domov v jednookou marťanskou pustinu? Kdo je vinen? Men tam byl sám.

Vstoupil do domu. Souhvězdí čerstvých nedopalků a stop v prachu svědčilo o tom, že ta místa nejsou zcela opuštěná. Vymlácenými okny sem padalo neobyčejné množství světla, které promítlo na protější stěnu Menův gigantický stín. Když vyhlédl z okna, nebe bylo rozděleno bílou čarou, na jejímž zaostřeném konci se ve slunci leskl trup letadla, jako jezdec velikého zdrhovadla.

Nebeský poklopec. Svět se vysvléká donaha. Asi je k tomu vhodná chvíle - rozhlédl se po vydrancované místnosti a padal, a taky vhodné místo. Tady bych měl žít, ve vyškrábané konzervě života. Trosky a nanicovaté haraburdí, to bude ten nejlepší azyl pro mou hyenu, pro moji skvrnitou duši s očima nevinně zářícíma. Pro můj potrat, který mezi odpadky hledí podobu budoucího člověka. Tady bych měl žít!

Menův stín na zdi se pomalu rozpouštěl v šeru. Kdybych se také mohl rozpustit. Odtéct. Zmáknout se v hromádku rzi. Kam člověk vlastně může jít? - "Člověk marnosti podobný jest a dnové jeho stín pomíjející." Men usíná s touhou už se neprobudit. Už vůbec nebýt.

Je noc. Men se probouzí v jeskyni domu. Vše je jen černé a šedé. Bezbarvý svět. Projde tmavou chodbou a vyjde na ulici. Nic se nepohne. Žádní lidé. Jen černé díry v oprýskaném zdivu. Nízké zamračené nebe přiléhá k zubatým hřebenům střech. Men přidává do kroku a ptá se: Kde jste? Je tu někdo?

Teď zaslechl nějaký zvuk, jakýsi pohyb. Opatrně se plíží podél zdi. Z hloubi domu se ozval hluboký vzdech a další a další. Nahlédl dovnitř. Až vzadu u zdi se tam dva lidé milovali ve stoje. Muž držel ženu v pase a její noha obemykala zas jeho pas. Men na ně zíral a cítil, jak v něm něco roste, jak se z něj dere výkřik. Jeho dech souzněl s jejich dechem. Blázní, co to dělají, blázní. Bože, Bože, co je člověk? Co je člověk, že se k němu znáš?

STARÁ FOTOGRAFIE

"Člověk si prý zvykne na všechno. Říkají, že i na šibenici. Doslova vzato je to absurdní představa, ale pocit, že se nám něco permanentně zatahuje kolem krku, to je vlastně náš denní chleba". Pilovitý hřeben haldy a za ním se na šedé nebe plazí jazyky dýmu, které se slévají v jeden těžký mrak podivně nakloněný nad střechami betonových baráků. Po nové dálnici projede občas auto a člověk neví, co by si počal.

Men tudy vede svého syna za ruku, ať to zní jakkoli nesmyslně, na procházku. I přicházejí k domku, jednomu z mála, které sídliště ještě nezačupalo do země.

"Tady ti něco ukážu. Počkej. To jsi ještě neviděl".

Na zahradě před domem několik jabloní - nevzhledné bezlisté haluze jsou obsypány malými, jako beton tvrdými jablíčky. Ty stromy umírají a v poslední chvíli se snaží vychrlit ze sebe potomstvo. Asi vůří, že se to tu jednou změní. Na zápraží sedí děda v zelených lesnických kalhotách, pokuřuje a dobrácky se usmívá.

"Támhle, jen se podívej". Men ukazuje mezi zaprášené rybízové keře.

"Vidíš ji tam?"

Málokterý tvor má v sobě ještě tolik skromné grácie jako srna.

Jemně nastražené uši, plachý, hnědý pohled, drobnými krůčky popochází po zahradě, jako by snad byla v bezpečí hlubokého lesa.

Chlapec visí na plotě, prstíky zaťaté do trátěných ok, hledí na srnu jako na zjevení a pro sebe si povídá: "Ona tady bydlí. Ona je tu doma. Ona má tady svoji zahradu. Tati, ta srnka se tu má dobře, že?"

"No, ta srnka se má, víš... to je těžký, asi jako my." Vždyť tomu to dítě přece nemůže rozumět.

Míhl se jako stín a najednou stál vedle srny, dobrman černý jako noc. Jeho oči svítily leskem právě odštípnutého antracitu, mezi bělostnými zuby povlával černofialový jazyk. Srna se ani nepohnula, jen si jej měřila unavenýma očima. Chlapec, který se psů vždy bál, poděšeně uskočil od plotu.

"Neboj se!" zahalekal děda, "nic ti neudělá, to je slušný pes."

Ochočená srna a slušný pes se spolu procházeli mezi rybízovými keři, byli v podstatě stejně velcí. Děda seděl dál na zápraží a pokuřoval s důstojností Boha otce, bdícího nad zahradou Eden. Menovi se zdálo, že ty dva páry očí tonoucí v ševím klidu úpěnlivě prosí, jeden aby mohl prchat a druhý, aby mohl štvát a rdousit. Ale Bůh se svou cigaretovou špičkou byl neoblomný.

Chlapec si opět dodal odvahy a přistoupil až těsně k plotu. Drátěnými oky se díval na ten zvláštní pár.

"Tati, oni jsou asi kamarádi."

Od haldy sem zavál poryv štiplavého větru. Den odjížděl s auty po dálnici.

Pojď, půjdeme domů, chtěl říci Men, ale náhle přesně nevěděl kam. Jako by tu měli zůstat. Postavy na tmavnoucí fotografii. Konečně v tom zaslíbeném okamžiku, kdy vlk s beránkem si bude hrát a malé dítě je povede.

- RAT -

PETR MOTÝL - MILIONÁŘ BLANAROVIČ

Nikdo by do něj neřek, že je milionář. - Blábolanásobný, eho-
dí pořád roztrhaný a špinavý jako prase, o čoučících kamnech a bordelu
v bytě ani nemluvit. Aspoň že uhlí už si teď kupuje a nechodí ho kutat
na haldu. Ke štěstí mu pomohly ovce. Koupil totiž před deseti roky v břez-
nu sedmdesátého osmého roku kus zahrádky na Občanské ulici. Za osm piv
to byl docela výhodný kšeft. A nenapadlo ho nic lepšího, než tam pěstovat
zřovna ovce. Chov měl jedinou nevychodu. Stál moc a nemánil nic. "Ve
vzdúchu je plno sviňstva a atomu", zdědňoval to Blanarovič, "ovce to
chytne do krve a konec." Ale nevypadal, že by mu to zvlášť vadilo. Každé
z těch uhelných ovcí dokonce pověsil na krk dřavý plečňový zvoneček,
kdovíproč, když se za plot nikdy nedostaly. Kolenka se rozpadávala, v zah-
rádkách plevel, ve vzduchu přízračné cinkání zvonečků, náhodný chodec by
se z toho musel zbláznit. Jenže kde by se tu vzal.

Blanaroviče chovatelství bavilo. Ani ne ty starosti, spíš hlídání. Se-
děl za oknem v patře přes ulici a sledoval dalekohledem, jestli někdo
loupí. Bylo to kupodivu, když sousedům za noc zřizela nová škodovka i
s poplašným zařízením, ale bylo to tak. Blanarovič poslouchal tranzistor,
moc se nemyl a popíjel lahváč. Hnul se akorát přes chodbu na záchod, až
jednoho dne. Překvapení viselo v březnu jak prdlo na balkóně. Chlápek
vystoupil z šíleného auta. Lesk a uvnitř počítač. Zastavil se před drá-
těným plotem, ovce zabečely. Chlápek se usmál. Úhadně, tajemně, hrozně.
Otočil se na hnědé polobotce a zvířil prach. A pak rovnou do vysklených
dveří. Na schodech rozšláp shnilé jablko. Úvaha. Nevadilo mu to.
"Pane Blanarovič" řekl, když chytrák otevřel. On se totiž jablku vyhýbal
už čtvrtý měsíc. A dveře bez vizítky. "Pane, chci bych s vámi uzavřít

J I Ř Í Č O L I Č - PRŮVODCE ŽIVOTEM A DÍLEM JOSEFA VÁCHALA

N a r o z e n í

V pátek 23. září 1884 se v Milavčích u Domažlic narodil Anně Váchalové chlapec, kterému při křtu dali jméno Josef.

Matka: Anna Váchalová, manželská dcera Jiřího Váchala, sedláka v Milavčicích č. 80 a jeho manželky Anny, roden Zahořík z Milaveč č. 80.

Otec: -

Při křtu byl knotrem Jan Váchal, chalupník v Milavčích č. 8. Dítě pokřtil p František Lang.

Otcem nemanželského dítěte byl Josef Šimon Aleš (nar. 28.10.1862), podučitel v Milavčích. Na svém prvním působišti se seznámil a zamiloval do Anny Váchalové (nar. 5.2.1862), dcery ze stejné rodiny. Josef Aleš pocházel z mírotického rodu Alešů, stejně jako jeho bratranec Mikoláš Aleš, známý český malíř.

Děd i otec Alešovi na lehkomyšlného Josefa marně naléhali: nikdy si Hančí nevzal. Podučitel Aleš volí raději život svobodného mládence a putování po školách: je totiž jako "pokrokový učitel" překládán z místa na místo. Své liberální názory, víru v myšlenku pokroku, rozšíří zanedlouho poznáním theosofie, v níž nalezne uspokojivé odpovědi na mnohé otázky a problémy svědomí a tradiční morálky. V univerzální nekonečnosti jsou jistě osudy svedených žen a opuštěných dětí irrelevantní.

Dvaadvacetiletý Josef Aleš stává se otcem nemanželského dítěte: v teorii i v praxi tak napodobňuje příklad svého celoživotního idolu, Josefa Svatopluka Machara, českého básníka a ideologa, žijícího ve Vídni. Nemanželský původ byl tehdy, víc než dnes poznamenáním, jakýmsi zlověstným věnem, jehož záporný vklad "obdarovaný" od kolébky až do hrobu přijímal a rozmnožoval.

"Naposledy o jubilejní výstavě v r. 1891 sešel se s mojí matkou a se mnou, kdy bylo jisto, že cesty obou se dělí, protože to mém bylo, když jsem napředestínováno, býti zcela jinak ukut, duchovně, než v standartním manželství bylo možno. Aleš sešel se pek s mojí máteří v jejím bytě až v r. 1924, kdy oba dívali se as s pýchou na před nimi stojící objekt omylu jejich mládí ..."

Svobodná matka, Anna Váchalová, v rodné vesničce nevydržela a odjela do Prahy "do služby". Tak žádal obecný mrav. Nemluvně dala do opatrování svému bratrovi, Jakubu Váchalovi (1857 - 1934), žijícímu ve Velvarech: tam prožil Josef Váchal první dva roky svého života. Ti, kdož

JIŘÍ OLIČ --- Průvodce životem a dílem

JOSEFA VÁCHALA ---

jsou přesvědčeni, že umělce formuje a určuje takzvaný "rodný kraj" a zážitky nejranějšího věku, musí do svých kalkulací zahrnout i Velvary s okolím a strýce Jakuba, strojvůdce lokomotivy. Po dvou letech si dítě bere na vychování Alešova rodina, děd a babička žijící v Písku.

DĚTSTVÍ V PÍSKU

Jan a Josefa Alšovi žili v Písku v patricijském domě rodiny Tonnerů. Na dvorku mezi zahradou a domem č. 283 na "Budějovce" prožil Váchal celé svoje šťastné dětství. Na své pěstouny vzpomínal vždy s láskou:

"... za mých klukovských let neměl jsem to s večerí špatné. Babička skočila za šest krejcarů pro lébrkěz, jak se v Písku říkalo fašírce neboli sekané - a pane, jo! ta bývala u jistého řezníka zvlášť dobrá! - a majedli jsme se všichni tři... Nebo tyhle cezené nudle s tvarohem a s máslem! Nebo - ale kdopak si má čas na to vzpomínat, co mladému chlapci tenkrát chutnalo!..."

Když v letech padesátých se vytyčoval Pantheon národních uměleckých idolů, pátralo se vždy po lidovém původu (nebo aspoň po lidovosti) a "rodných chaloupkách". Tehdy se často do vzpomínek na minulost vracel i Josef Váchal: činil tak s oprávněnou hrdostí i skepsí: "Nasmál jsem se srdečně, čta v dopisu Vašem, že hodláte rodný domek Al. v Písku si vyfotografovati. Človíčku zlatá, kde by se vzal? Jo, to by se dnes hodilo, taková pastoučka, jako ta mirotická, v níž se M. Aleš narodil, taková dřevní idylka, baráček, ze kterého chudí a pak slavní lidé - co byli ale vždy K lidem, ha! - vycházeli. Nic z toho.....

Když se mirotický rodák, můj děd Jan Aleš, z vojny v Holštejnsku vrátil - kde co kyrysník utřil ránu šavlí do stehna, za což protivníku svému palaší lebku rozťal, - a se oženil, tu do Písku se odebral, kde ševcováním pro fabrikanta Kleina si týdně 2 zlaté 50 kr. až tři zlatky vydělal, vystřídav při tom tučet bytů, nikoliv v domech na hlavních avenue píseckých postavených. Tuším, že nějaké děti tu byly, kdž Josefa Aleša, zemřeli ale. Dva světlé body tu byly a naděje do budoucna: dvě sester dědových, Agnes a Bětuška, z nichž první vařila u vrcanosti a druhá co vychovatelka u továrníka Fontána v Blatné skončila, obě hojnost peněz si nahospodařivěc... Tož by sestry obuvnického chasníka podporovaly, takže děd mohl synovi Josefovi dopřát studií na reálce, kde týž maturitu udělal a posléze na učitelák se odebral ..."

Dědečková vojenská služba se projevila ve strohé, někdy i velmi přísné výchově chlapce s častými tělesnými tresty a domácím vězením. Jedinými společníky a přátelskými bytostmi v Tonnerovském domě byli malému

chlapci psi. Majitelé domu vedli panský způsob života, k němuž patřily hostiny, hony - a nezbytná smečka psů. Tady začíná Váchalova celoživotní láska k psům, tehdy poznal zvláště uzpůsobení zvířat k věrnosti a lásce, jaká je pro lidi jen nedostupným ideálem. A tehdy, když byl chlapec přítomen utrácení starých a nemocných zvířat, proplakával celé noci, zakoušel poprvé utrpení i smrti v jejím skutečném, metafysickém významu.

Jiným, hluboko dětským zážitkem bylo shlédnutí jarmarečního vystoupení, doprovázeného hrůzostrašnými obrazy. Ve svých pamětech Váchal přiznal, že podobný hluboký emocionální zážitek z obrazů pocítil o mnoho let později, v Praze při výstavě díla Ed. Muncha. Obrazy kramářských písní skutečně připomínají Munchovy vize (a obrazy některých německých expresionistů): strohostí tvarů a inspirací lidskými vášněmi, jejich tragikou a osudově vážné aspekty lidského údělu. Děs z konce a stejně tak děs z prázdna prožívá Váchal se svými současníky prostřednictvím lidových morytárů (ale i lidového divadla) s podobným zaujetím, jako dnešní generace prožívá filmový thriller. Co na tom, že se estéti všech věků ušklibují a mají ono umění za příštípkařské a periferní, co na tom, nařikají-li ideologové, pracující na antiseptických nivách a neplodných úhorech věčného optimismu: existuje-li absolutno, je čeho se bát.

Zážitky z raného dětství formují a determinují každou lidskou psychiku a podílí se rozhodujícím způsobem i na umělecké imaginaci. To Váchal věděl a často přiznával, že mnohé povahové podivínství má svůj původ v letech prožitých v Písku.

Roku 1890 vykonává šestiletý chlapec - společně s dědečkem cestu do Mirotic, kde žijí ještě prarodiče.

"Praděd, pekař dřív, 92 letý, uvítal pravnuka svého laskavě a zarmouceně, an hřích tu vnukův před ním stál a nářky dědovy na nezdárného syna Josefa, který zkoušky učitecké dělat nechce, aniž se oženit a kluka jim svého na vychování strčil, v sluch mu dorážely, ale účel cesty přes sazen byl, neb nějaká zlatka se z Mirotic odnesla ..."

Následujícího roku cestuje Váchal s babičkou na jubilejní výstavu do Prahy. V Praze žije chlapcova matka a v Holešovicích - Bubnech učí na škole Josef Aleš. Všechny pokusy příbuzenstva, aby se dostavil před komisi a stal se učitelem byly marné: podučitelem zůstal až do smrti.

V Písku chodí Josef Váchal do školy: citlivý a vnímavý chlapec se učí poměrně snadno. Je ale nadmíru roztržitý, a málo ukázněný - namísto sledování výkladu učitele rozptyluje spolužáky svými kresbami.

Učení Váchala nikdy nebavilo.

Z vysvědčení na propuštěnou ze školy, vystaveném 25. července 1893 se dovídáme, že se žák choval mravně a prospěl v náboženství dobře, ve čtení velmi dobře, v psaní dobře. Ze všech předmětů nejraději měl Váchal čtení. Roku 1897 si pořizuje první seznam knih. Je v něm uveden *Anděl strážný*, *Světlozor*, *Americká pustina*, *Malý čtenář*, *Z dávných dob*, *Miloslav Vlnovský*, dva ročníky "*Budečské zahrady*", *Pohádky Boženy Němcové* a další tituly. Nejoblíbenější knihou malého chlapce byla *Babička Boženy Němcové*.

Na kresbách, které se z Váchalova dětství dochovaly můžeme vidět úsilí zachytit co nejvíce z velké, neobyčejné fantazie vyvolané četbou i strachem dítěte ponechávaného nadmíru samotě.

Po ukončení obecné školy pokračuje Váchal ve studiu na gymnasiu, ale i tam studenta víc než učení přitahuje četba dobrodružných knih. Seznamuje se poprvé s tzv. krvavými romány, jeden z nich - *Krvavého Ivana čte právě tehdy, když r. 1895 písecké příbuzné nastívil "strýc" Mikoláš Aleš s dcerami. Dc. Elišky Alešové se jedenáctiletý student zamiloval.*

"Ty dvě hvězdy v mladosti své nějaký rok před tím do toho psího města nad Otavou zavítaly, spolu s rodiči, a náramný zájem na tohoto pekla zplozence, dosud na pobyt v *krunýři* dvorních nezařízeném náležitě udělaly, takže i psi majestáty bláďly v jeho myslí před září tohoto příštího *fraučimoru*."

Hvězda *Eliška* s jinou ještě hvězdkou, která pak brzo v nebes bání se navrátila, zvanou *Řihovou*, tehda v tlustých spalčích zvaných *krváky* čítaly a ten propadávající student s nimi, odnese si pro další život zálibu ve čtení a sbírání tohoto bejlí, on - až se potáhne hvězdnou svou přirozeností zpět v *Nekonečno* - zvolá před tím silně fajfkami *trenovaným* hlasem: "Ha, toho *Černého Ivana*, z *Hynkovo ědice* z r. 1876 dejte mi do *rakve*, místo knížky *modlíci*, protože moje první láska tohle knihu četla! Takový je to ničema..."

Na píseckém gymnasiu má student největší potíže s matematikou a geometrií: nepomohlo ani, když pátou třídu absolvoval celou dvakrát ...

KNIHAŘSKÝM UČNĚM

Všchno krásné má svůj konec. V polovici sekundy píseckého gymnázia je třináctiletý student z tohoto ústavu vyzvednout poté, co se pěstouni i Váchalův otec shodli v názoru, že úspěšně studovat a složit

maturitní zkoušky je nad jeho síly. Protože vědí o chlapcově zálibě v knihách, nacházejí nejprůtažlivější východisko z nepříjemné situace v rozhodnutí dát ho vyučit knihařem. Na radu strýce Mikoláše Aleše je vybrán knihařský závod Jindřicha Weitzmanna ...

Ve svých románech umělec na tyto doby často a rád vzpomínal:

"... studie mi "nejely", po nešťastném nakreslení úhler v životní velikosti, na teď gymnasiální chodby, profesora E. Ródra (až tento pán byl prvním překladatelem E. A. Poe-a u nás, stejně dobrý to člověk jako třídní, můj profesor Ot. Josek, o němž se uvádí, že to byl poslední herbartovec (otec za mnou do P. přijel, ač před tím tam pouze as 2 x byl, takže na něho velmi málo vzponinek z té doby mám, zastal mne ve společnosti kluků, prohlásil se mi, kým jest, dárky mi přivezl a společně s dědem další osud můj projednali. Dědeček byl pro to, abych se v Písku cukrářem učil, ale otec byl pro Prahu a se strýcem Mikulášem A. učení u přednosty knihařského společenstva mi sehnali, u W., člověka to znamenitého, barikádníka z r. 48 a básníka kdys ..."

Knihářství Jindřicha Weitzmanna nacházelo se na Starém Městě, v Náprstkově ulici č. 208, v domě náležícím kdysi baronům z Vrbra. Podnik patřil v Praze k nejmámějším: vázaly se tam knihy a věstníky pro úřady a fary, zlatily stuhy na věnce.

Dne 22. července 1890 začal Váchalův učební poměr: krátce předtím navštívil Josef Aleš se synem Weitzmannovu domácnost:

"... tatík do Prahy mne zavezl říka: "Napřed půjdem k nastávajícímu mistroví a potom k strýci Alšovi. Ať tam políbíš paní Alešové ruku! Paní Weitzmannové ruku líbat nemusíš, neboť nevíme, budeš-li do učení přijat!" Rozumí se, že u W. hnal jsem se hned po ruce paní knihařové a u Alešů stál jsem jak kus dřeva. Ale Nemesis to určitě dobře zařídila, jak dnes vidím".

Ještě než podučitel Josef Aleš odjede z Prahy, bere svého syna na procházku městem spojenou s historickým poučením. Utrmácený chlapec toho má po čase dost a právě na Karlově mostě, před velebným panoramatem Hradčan si uleví sprostým slovem. Pohoršeny Aleš - Lyžec odjíždí z Prahy se slzami v očích. Je to zvláštní citlivost: svého syna spatří opět až po několika měsících, když předtím mu nechyběl roky! Josefu Váchalovi se v učení příliš nelíbí a není ani divu. Jako nejmladší ve Weitzmannově dílně vykonává ty nejmeně příjemné práce: posluhuje v domě,

rozváží na káře hotové dílo, čistí všem boty apod. K příjemnějším stránkám učení patřila kučhařská starostlivost paní Weitzmannové a rozmanité veselé příhody:

"Tam se velmi dobře vařilo, pro dělníky i učně. Já, jsa druhým rokem v učení, vázal román "Vojna a mír", od Tolstoje. Pěkně jsem všechny tři díly sešil, zaklížil a než zapressoval, hajdy s tím na řezačku. Nevím už, co jsem tehda dělal, ale já milé knihy oříz tak říkáje "do krve", a bílý okraj až do samého textu. Kniha byla samozřejmě zkažena a otec můj, když za synem přišel, zaplakal, jakého má syna lajdáka a knihu hned zaplatil, takže stala se mým majetkem a já ji četl aspoň dva roky, pár stránek každý den při obědě, knihu tuto máje před sebou. A tak jsem jednoho dne začal do zaznamenávat, co jsme měli dnes k obědu, takže vznikaly neobyčejné záznamy obědů, celá ta další léta, co jsem u Weitzmannů strávil, brány jsouce na potaz paní mistrovou, abych se podíval, které jídlo už jsme dlouho neměli. Ale většinu byla naše jídla stejná a nejčastěji zapisoval jsem do Vojny míru: skopové na majoránce s brambory. Nebo šupřleta, jak se říkalo bramborovým šiškám, strouhanou houskou obaleným a řádně v sádle opečeným..."

V prvních letech učení Josefu Váchalovi velkou posilou a útěchou dopisy od jeho pěstounů v Písku jsou: odpovídá na ně s výmluvným oslovením: Drazí rodiče!

Matka se k svému synovi přihlásí až když se učení blíží ke konci. Vdala se totiž za J. Hlaváčka a ten si výslovně přeje, aby syn svoji matku oslovoval jako "tetičku". Hlaváček je figura velmi rázovitá: notorický alkoholik, přesvědčený socialistický demokrat, nemotile agitující pro své politické vyznání - a - bigamista: žije střídavě i se sestrou své ženy a má s ní dítě. Když potom během učení - roku 1900 zemře písecká babička, využívá uředník Josef Váchal každou svou druhou neděli (jen tehdy má totiž volno) k návštěvě své matky, anebo chodí na obědy do rodiny svého "strýce" Mikoláše Aleše - na Bojiště.

Současně s učením u Weitzmanna navštěvuje Váchal i "pokračovací školu". K malé radosti profesorů této školy Váchal všechny slohové úkoly píše ve verších.

Víc než učení přitahuje Váchala umění..

DEKADENT GENIÁLNÍ

Sešitek kreseb - karikatur, nadepsaný KRÁSNO VE VĚRNÉM ZOBRAZENÍ PŘÍRODNÍM, TAK JAK HO Z VLSTNÍ ZKUŠENOSTI POZNAL JOSEF VÁCHAL L-P-1900 je vlastně prvním datovaným uměleckým rukopisem Josefa Váchala. Šestnáctiletý učeň v karikaturách na život u Weitzmannů dává takto svým kolegům najevo jistý nadhled, ukázkou svých schopností a své mimořádnosti. Suverén, rychle dospívající v. nikdy nedospělý a neurčitý věk génia vyrovnává tak své komplexy a nejistoty z nemanželského původu a nikdy nepoznané lásky rodičů....

Ze školního sešitu vytvoří Váchal "časopis" parodující dobovou Moderní revue: nazve ho HODNODLE NADŠENÁ. Ručně psaný a kreslený obsah měl i podobný časopis DEKADENT GENIÁLNÍ. Váchal znamenitě postřehl - a parodoval - některé charakteristické rysy a zároveň ideové traumata české dekadence, zdůrazňované autory Moderní revue, a ještě více v Novém kultu (jenž byl více méně odvozeninou M. R.) - Kosmopolitářský výsměch češství a selství imoralismus a protiklerikální, to jest často jen nedbale maskovanou protikatolickou záští. Důkazem toho může být třeba Váchalova básně z Hodnodle nadšená:

Dekadence přírody

Potvora slunce svitlo v zem,
kraj shnilý jak by nakažen
tyfem střevním blbě řval
v potok jež liřul se jak lineál.

Květiny blbě smrdíce
dýchaly výpar z Hnojnice
jež pole své by pokropil
gixgrle sedlák, nekrofil

. Nábožné písňe zpívaly
jeptišky panny, žížaly.

Ručně kreslené a malované časopisy nosíval Váchal k Alešům a bvil jimi především svého slavného "strýce", známého svým boдрým, "starošesky" humorem. Pravým účelem návštěv byla sice strava tělesná, to jest výtečné nedělní obědy připravované umělcovou chotí, paní Marií Alešovou, ale časem docházelo i na potravu duchovní a zvědavý knihařský učeň si

potom pravidelně odnášel sebou výtvarné i literární revue a časopisy a jinou uměleckou literaturu. Zapřísáhly tradicionalista Aleš upozornil patrně Váchala na modernistické dekadenty a jejich časopis - Moderní Revui. Sešit o patnácti listech nadepsaný O UMĚLCÍCH je torzovité, ale přesto výmluvné svědectví obdivu k novému umění, k dekadenci české ražby i k jejím cizím vzorům a duchovním vůdcům - na prvním místě z nich k Fridrichu Nietscheovi.

"Tobě ke cti shromáždil jsem zástup geniálních lidí,
zneuznaných Nadčlověku, básníků bledých smečku.."

Pod pamflet se Váchal podepsal jako "Zubreáš- Kosatec". Vystihl v něm trefně šikovně sebereflektující "zneuznalost" dekadence, zdůrazňovanou v uměleckých dílech a programových prohlášeních předem a prorocky na skutečné zneuznání nečekející.

"Hyneme !!!

Umíráme:

Zneuznání - - -

Zmíráme ranějí jsouce bezcitnou zbraní kritiky: pranýřováním a tupením všeho, což výtvořem nehynoucí paní Moderny, Secesse dcery, jest. Ó vznešená ty dcero veliké Budoucnosti všeho, buď zdráva! Pravou čínskou tuší za pět novejšich piši já ti chválu, já, jenž jsem tvoji spěnilé švavosti líci, ctitel..."

Na kresbě oproti textu je vlasatý malíř u jehož nohou leží hromádka časopisů zjevně modernisticky orientovaných, protože na hřbetě jednoho z nich je nápis Hodnodle nadšená.....

"Secesní umělec musí obzvláště hleděti, aby i na venek představoval opravdového umělce. Připomenutí zde pouze něco stran navěšení či ukrytí větší části magacinu ducha.

Umělec má nejdůležitější části svého zevnějšku, to je vlasy a kravatu vždy ve vzorném pořádku míti. Kravatu má měniti velice často, poněvadž jest známkou Moderního Ducha, mňícího se každou chvíli ...

Jiným bystrým postřehem Zubreáše Kosatce je čas, doba vzniku uměleckého díla, zvláště nápadná pro moderní umění pro něž fenomén stále

zvětšující rychlosti tvorby stane se nejen charakteristickým, ale i osudovým. Rychlost ruky beznadějně nedostačovala rychlostem nervových transférů myšlenek i obrazů..

"Staromalíři potřebují ku provedení krajiny až i dva roky, což moderní malíři nedělají. Obrazy jejich musí nejdéle za půl hodiny hotovy býti ..."

Váchalova láska k umění byla jako mince, jejíž rub tvořil obdiv a líc výsměch. Pokora a skepse.

NA DRUHÉM BŘEHU

Po vyučení v červenci 1902 pracoval Váchal u svého mistra dál jako knihařský dělník. V den odchovu - 26.9.1903 - mu Jindřich Weitzmann do pracovní knížky napsal:

"Od 22.7. 1898 do 22.7. 1902 byl u mě v učení a do dnešního dne co dělník rádně se choval."

Váchala řemeslo začalo bavit a nebyť mocné touhy stát se umělcem, zůstal by knihařem až do odchovu.."

"Vyučen js knihařině, roku 1902 a tera týdeňní svůj lohn, pět zlatých, měl už jsem se docela dobře. Tak dobře, že zaměstnán jsa ještě rok co dělník, s řemeslem jsem praštil, hodlaje vrhnouti se do náruče Umění. Bydlel jsem pak u svoji matky, která ovdověvši, kvartýrství si zavedla, zprvu pro krajaný a lid jimi doporučený, později když jsme se přestěhovali a nový nýbytek byl koupen, brala na byt intelektuály.."

Po odvážném rozhodnutí - stát se umělcem - Váchal opustil zaměstnání (jediný zdroj příjmu) a pilně doma kreslil, maloval a psal verše. Sešit nadepsaný VERŠE Z DLOHÉ CVÍLE zůstal jako jeden z mála artefaktů z onoho času. Jeho obsah je (až na dva listy) vytržen a nebudeme asi daleko od pravdy, řekneme-li, že tak učinil v porýgu autokritičnosti sám autor. Neškolenému začátečníkovi bývá nejbližším a nejvhodnějším nástrojem "umělecké tvorby" tužka, jinak tomu nebylo ani v případě Váchalových začátků. Kresby mediálních bytostí a cyklus Pekelné esy jsou společně s kartony Plán elementální a Plán estrální (1904) nejvýznamnějšími výtvarnými díly z tohoto období. Obrazy Plání mají

ve Váchalově díle zvláštní postavení: umělec se jimi zbavoval strachu z nočních přízraků. Byl přesvědčen, že ztvárněním, portrétováním vizí bytostí plazmatických těl je zneškodnění a tak nalezne opět duševní rovnováhu a pohodu. Tyto úzkostné stavy Váchal znovu prožíval za svého pobytu v Bělé pod Bezdězem (1?), kde pracuje v knihařství mistra Rechbergera jako knihařský dělník do konce května 1904. V Bělé vytvořil umělec kartony Pláni. Secesivní dekorativnost zpracování jen umocňuje její realnost: patří jistým místům určité doby. Strašidla: embryonálně rašící a klíčící - jako strach na Váchalových obrazech jsou bezpochyby předchůdci přízraků surrealistických přízraků - Ten-guyho, Toyen a Herolda. Místu svého pobytu přikládal Váchal i po letech magický význam:

" Před čtvrtkem vzbudil rozruch prof. Brabenec (Mirotičák?) uveřejňováním v Lid. Demokracii seriálu o tajné chodbě z Bělé p. B. na Bezděz. Jářku: Teď bych se měl také v té věci ozvat, an v roce 1904 za třeskuté zimy po dva měsíce jsem při vchodu do oné tajné chodby spal, abych se před tou záhadností z díry na mně nějak ubránil. Rovněž vím, kde tato chodba za městem je propádlá a kde na Bezdězu pravděpodobný vchod do ní se nalézá. Zdalipak v té Bělé nějaký vlastivědný kroužek se nachází, abych oživil dnešku svět a před sto lety na prvním nádvoří Bezdězu se odehravší, při ní známý broučkař, entomolog, rapírem obtěžujícího jej tuláka probodl. Já sám tam na hrádě byl na životě ohrožen vandrákem s červeným kardinálským kloboukem na hlavě - měl jsem však sebou revolver..."

Krátce po návratu z Bělé pod Bezdězem byl Váchal povolán k vojenskému odvodu, ale byl uznán neschopným vojenské služby.

Druhou význačnou Váchalovou aktivitou, která počítá v letech 1902 - 1904 je seznámení se teosofií a vstup do Theosofické společnosti v té době založené.

Roku 1902 zavedl Josef Aleš svého syna do několika theosofických a spiristických společností. Theosofická společnost představovala jakýsi vyšší kvalitativní stupeň dobového gnosticismu (jehož strašidlo tehdy obcházelo Evropou), snahu o překonání spirítismu, tehdy již zdiskreditovaného - s vírou v mluvící stolec a magické lidské řetězy. A nejen to: - theosofie se sebevědomě opírá na místo, do té doby vyhražené filosofii a teologii. Psychicky vnímavý - a labilní - Váchal přisuzuje "vědecké" theosofii i hodný, přímo terapeutický vliv:

"Já se tenkrát hrozně váh a odvykl jsem tomu, až jsem sám podal "duchům ruku, počna se od roku 1902, (kdy poprvé mezi theosofy) společně s oktávánem tehda a nápotomním MuDr. Karlem Amerlingem - tím, co převedl za první světové války Ed. Beneše za hranice, (jsem vstoupil) těmi astrálními a mentálními plány sbírat. Já tam, v čísle 203 - I. Praha, prodělal (v oné době pubertální) celou srbskou královraždou, ve snu, ráno vše v dílně zjevil, takže se pak řeklo: něco, holt na tý věci je!.."

Theosofické hnutí od svých počátků bylo nejednotné a působily v něm nejrůznější směry a odstředivé, k jiným naukám hermetickým směřující tendence. Zvědavý Váchal se jistě se všemi znal a přátelsky stýkal, protože si ale v té době ještě nevedl deník, neznal přesnější chronologii, ani tehdy, když podrobně líčil své teosofické začátky v Pamětech psaných pro Josefa Portmana. Postačující je ale roku 1951 napsaná předmluva k "Blovníčku barev a linií..." text překonává všechny předchozí vzpomínkové statě, protože navíc rozlišuje a hodnotí:

"Šestnáctiletý vpadnul přímo do nedávno v Praze ustanovené Theosofické společnosti a od té doby pil plným douškem vše, co neznámé a druhým břehem zavánělo... Čerpala se zpočátku z Čuprova učení staroindického a překladů z němčiny. Později přicházela ke cti literatura francouzská - k usměrnění studia věd okultních značnou měrou přispěl Karel Weinfurter - duch to svými osudy neobyčejný. Stoupenci duchovna dělili se dlouho na věřící a hledatele..."

Váchal popisuje i další osudy Theosofické společnosti pod vedením Třešňáka a rozličné tábory: "Besantovci rozešli se s Blavatské stoupenci a založená společnost antroposofická. Vliví Steinerovu čelili noví odpůrci a po rozptýlení se společnosti Flammarion vznikly během doby společnost Psychická - Parapsychická, s ing. Mikuškou v čele..." Revui Theosofické společnosti let 1903 - 1904 byl LOTUS, s jehož redaktory se Váchal znal. Nejintenzivnější teosofickou aktivitu vyvíjí Váchal roku 1903: navštěvuje soukromé seance v Šchníkové atelieru a především pověstné seance ve sklepení atelieru sochaře Šalouna, kde zdi byly rudě natřeny volskou krví. Jiné obzory se Váchalovi otevřely po seznámení se s básníkem S. K. Neumannem a jeho přáteli, anarchisty a anarchokomunisty. Tehdy se Váchal seznamuje i s básníkem Františkem

Gellnerem a jistě i dalšími literáty "olšanské vily". Velký dojem na Váchala udělal anarchistickej literární časopis NOVÝ KULT. S elánem a dychtivou nedočkavostí, která je vlastní všem mladým vytváří Váchal svůj "literárně-anarchistický" kroužek a vlastní revui, pojmenovanou po velkém vzoru: KULT MLADÝCH, Skupinu okolo litograficky rozmnožovaného časopisu tvořil Reichman, Boh. Chlanda, Zdeněk Rak - Zvonař • další - (asi již i tehdy Viktor Nejedlý). Vůdčí osobnost celé společnosti - Josef Váchla vytvořil prakticky celé, jediné známé číslo Kultu mladých. Spolupráce s anarchisty a Novým kultem skončila ještě dřív, než se mohla rozvinout. Vážené hnutí, pronásledované c. k. policií a občas i strašnou justicí a několikodenním vězením! (nemělo zájem o spolupráci s mystifikátorem). Při troše trpělivosti mohl S. K. Neumana kultivovat Váchalův talent a rozmnožit zbytečnou literaturu Majerových a Mahenů ze své dílny... Ostatně puhy našich anarchistů huchaly jen v jejich snech a literárním neřádství. O literárních zálibách nadějného umělce se dovídáme z deníkového zápisu:

"...roku 1904 přečetl jsem 93 knih, zvláštní přitažlivost měl pro mne Zeyer, Huysmans a E. A. Poe.."

Roku 1904 kreslí Váchal i cyklus V ŽIVOTĚ BÍDA A HRŮZA, přinese jej k posouzení Mikuláši Alešovi. "strýček" vidí zřejmý talent, ale i technické, amatérské nedostatky kreseb a proto mládenci doporučuje soukromé malířské školení a dává na vybranou - buď školu F. Engel-müllera, nebo přítele A. Kalvody. Váchal se rozhodne, a tak od 1. října 1904 se stává žákem soukromé malířské školy Kalvodovy.

ŽÁKEM ALOISE KALVODY

Od 1. října 1904 se Váchal stává žákem soukromé školy Aloise Kalvody a dostává tak první výtvarné vzdělání. Učitelem je malíř Alois Kalvoda, muž rázovitého charakteru a svérázných názorů: osobnost každým coulem vyjimečná a netuctová. Povahou dobrák, altruista, ale zároveň i břitký ironik. Hanák svým přívodem, postavou i povahou. Staromilec, patřící k okruhu tehdejšího "Díla", chápal a obhajoval i moderní umění (po Gogha, Gauguina a spad i Muncha), běda však těm, kteří se ve svých objevech vydali za tuto hranici. Byl "rozeným" krajinářem, miloval nade vše práci v plenéru a dlouhé, namáhavé pěší pochody za motivy. Vášeňivě pohrdal uměním, vznikajícím v pohodlí ateliéru.

Žák tyto názory od učitele převzal a tak koncem léta roku 1905 podniká svou první velkou cestu "za motivy" do jižních Čech a Pošumaví. Ušel tehdy pěšky 290 kilometrů. Se systematickostí sobě vlastní si Váchal o těchto cestách zavádí imapu pěších cest. Uměleckým výtěžkem putování byla série "krajinek" olejem, namalovaná bez výstředností, zato však s fantazií a citem které přesvědčují i ty nejroztvárnější a nejváhavější kupce.

".. ale z roku 1905 a později se mi nedochovalo a nic zaznamenané nemám, co kde jsem vytvořil, olejem hlavně lančafťy byly, mi jen chlebem, a moc málo do nich jsem vnášel, s výjimkou míst citelně romantismem či mythologií opředených..."

(píše Váchal malíři Řeřichovi)

Váchalova častá účast na seancích oddanost theosofickým ideám, vzbudila přátelskou pozornost některých vřdčích osobností Theosofické společnosti. Váchal se sprátelil se "zasvěcenci", s "učiteli" magie - s Karlem Wiefurterem (1879 - 1942) a s J. A. Adamírem (1879 - 1957). Prostřednictvím Wiefurtera je Váchal představen Jakubu Arbesovi a Jaroslavu Vrchlickému, slavným spisovatelům - a příznivcům všech tajemných a hermetických nauk i společností.

Na fotografii z roku 1905 je zachycen uprostřed bohémské společnosti umělců scházejících se u "Zlatého litru"...

"..ten Zlatý litr v Balbínově ulici..Tož tam pohromadě vidím sebranku nejrozmanitější, výkvět to duchů, i když to opýlení květu bylo později všelijaké, z nějaké osudovosti a kletby nalévající svá těla specificky českým nápojem. Tu sedí Mádá Vacíková a její bratr - Kušna, Robert, vedle Vičar, tamto vy - pane Skarlandte, - tu zas Müllner, Sekanina, Kožek, muzikus Šimáček s nezadanou dosud svou dcerou, do které malíř Bém (Hlava) hučí a sná o whistlerovských pávech, pln mladý akademik Nechleba: tamo zas Lešehrad - ne, já ty velebníky tehdá pro mne popisovat nebudu, protože já tam každotýdenně nezapadal a jen asi přiveden jsem tam byl, abych se se starým Arbesem pohádal, řka mu, že náš Panuška - když tedy tak Braughela pekelného on chváli - je mi milejší, těmi potvorem, co maluje, než vlastní strjc náš Aleš; potom se hádka přenesla na ulici - bylo už dávno po půlnoci - kde zatímco velebný Jakub poklopec si zapínal, z jeho úst

smířlivě zahlaholilo: vy starší, já mladší, oba budeme ale jednou v černé zemi srovnány."

Na podzim roku 1905 začíná Váchal navštěvovat další soukromou malířskou školu - vedenou Rudolfem Bémem. Škola je specializována figurálně a Váchal tak dostává doplněk ke krajinářskému studiu u Kalvody. Rudolf Bém, velmi prostřední umělec, byl i průměrný učitel, a Váchal po školení v kresbě portrétu i figury je stále stejně nejistý. V článku pro jubilejní číslo Veraikonu napsal o školení i výsledcích sám umělec toto:

"Odchází po roce k R. Bémovi a kreslí dle modelu: bylo to sice pěkné, ale model nikdy podobný sobě nebyl. Ztrativ opět rok, vyhledává Preissiga, leč tento jsa právě na odchodu z vlasti doporučuje jemu ateliér Heverochův..."

KOMEDIE ŽIVOTA

V lednu roku 1906 najímá Váchal (spolu s přáteli Černákem a Henkem) ateliér na rohu Nerudovy a Třebízského ulice na Vinohradech. Odtud se za několik měsíců opět stěhuje: bydlí (i s matkou) v Barákově ulici č. 15. Stane se tak až po smrti J. Hlaváčka, nenapravitelného opičce a hrubce, který terorizuje ženu i nevlastního syna. Umělec vzpomínal na tuto událost ještě v třicátých letech se zřetelnou úlevou.

Na jaře 1906 ukončí Váchal docházku v soukromé škole R. Béma. Z učení u tohoto malíře si Váchal odnese určité zdokonalení ve figurální kresbě a v technice kresby a malby. Tato výuka ostatně netrvala příliš dlouho: ochlupujícím vlivu školy se Váchal ke svému štěstí přespříliš nevystavoval. Na rozdíl od méně šťastných vrstevníků, u nichž škola a učitelé způsobili celoživotní neurozy a traumata, Váchal bude na své učené intermezza vzpomínat vždy se šťastným dojetím.

Radostný a bohémský život, kterému se Váchal oddává společně s přáteli odráží se i v malířském díle, vznikajícím za společného putování (s Černákem a Henkem) po Čechách. Cílem cest je "rodný kraj" a Domažlice a ještě téhož roku 1906 navštíví oblast Českého ráje. Kalvodovskou manýrou malované obrazy jsou zlojmen velmi skrovné oběvy.

Kniha "A TELIER", kterou umělec soustavně vedl roku 1906 (a doplnil i údaji z roku 1905) obsahuje řadu dokumentů pitoreskně uspořádaných: dýchá z nich dobové kouzlo osobnosti Josefa Váchala 1906. Její podoby nesou stopy stylizačního úsilí umělce, romantismu vskutku prožitého. Dokladem toho jsou především fotografie z těch let a z nich především ty, kterých autorem je V. J. Bufka, umělecký fotograf a umělcův přítel.

Roku 1906 kreslí Váchal velké symbolické kresby a v podobném duchu maluje olejem triptych "Komédie života" (Zrození, Život a Smrt). Ve světovém i českém symbolismu patří téma "komédie života" k nejfrekventovanějším. Její reálný, existencionální základ pocítovali ale i umělci jiných vyznání a generací, především ale expresionisté a jejich duchovní otec - E. Munch, jehož výstavu v Praze Váchal před několika měsíci navštívil. Munch byl první moderní malíř, který měl tu odvahu namalovat Hrůzu. A nebyla to jen hrůza ze smrti, ale především hrůza ze života, z mládí, nejistot, ze sexu, hrůza nepojmenovaná a nepojmanovatelná.

V soudobém českém umění by Váchal umělce Munchova typu marně hledal: tam i ti nejodvážnější a nejcitlivější malíři dospěli k výrazu trpné resistance či melancholie, jak nejlépe vidíme na příkladu obrazů Jana Preislera, s nímž se Váchal roku 1907 seznámil a přáteli. Váchalovi generační vrstevníci, nespokojení a bouřící se studenti Akademie vystoupí příštího roku 1907 výstavou tzv. "Osny".

V této volné skupině se intuitivně shromáždila větší část příštích osobností a autorit moderní malby. Iniciační význam Osny je nesporný. Je ovšem pravda, že výtvarná odvaha děl vzniklých převážně roku 1906 a 1907 nebyla velká, což vynikne ve srovnání se soudobými obrazy německých expresionistů, Larionova a Gončarovové, Boccioniho, Russola a mnoha dalších.

Malíře Osny především přitahovalo soudobé umění pařížské a znovuobjevení starší mistrů. Obdivován byl Daumier, Gogh, Gauguin, Cezanne a Munch a napodobován byl Vuillard a Bonnard. V době první výstavy Osny jsou prakticky neznámí fauvisté i malíři Der "Brücke": dlouho utajen ještě zůstane experiment Picassův i pohnotovost jeho druhů.

Pro Váchala je rok 1907 neobyčejně příznivý: seznam děl, která vytvořil je na celou stranu. Protože jsou dnes z části nezvěstné, má umělcův seznam vlastních prací velký význam...

kresby: Progresivní paralýza

Bolest

Onanie

Vstup do záhrobi

Zoufalství

Štesk

oleje: Kult Astartin

Pudy a vášně

Succubus (Podivné zátiší, Hořící svíce a lebka z níž pučí mandragora. Pitvorný mužiček polo-embryo doplňuje celek)

Žena a muži

Černá magie

Hydomantie (Názírání do černé tůně)

Satan zjevující se svým vyznavačům

Portrét O. Redona - aquarel

Čarovné prsty - pastel

Mystik - quach

Kult Belfobora - olej

Svědění neklidné

Umělcův zájem o okultní věci, tabuizované a málo zkoumané obory lidského vědění a poněkud makabrozní vkus, který se roku 1907 projevil naplno i ve Váchalově mlířském díle, svědčí o pokušení, jaké jeho kolegové - současníci neznali. Sebeexkluzivnější náměty nevytvoří však jediné umělecké dílo a tak i Váchal se malířem a básníkem stává teprve tehdy a tam, až svým nadáním pronikne do dvou výsadních sfér: lásky (a nutně třeba i sexu) a metafysiky.

KULT AHRIMANA

"Srdce miluje přirozeně -
nenachází-li věci pravých,
beré nepravé.."

Blaise Pascal

Podle vlastního seznamu prací namaloval Váchal roku 1908 oleje "Cervená komora", "Zjevení", "Materializace", "Píseň Assura", "Les", "Sedící rodina", "Zaklínač" a "Kult Ahrimana" (".. v dýmu kadidla

tyčí se Ahriman ledově vznešené tváře..") Posledně jmenovaný obraz kupuje Čeněk Hadrbolec, umělcův mecenáš, který si dává udělat i kreslené exlibries. Z akvarelů jmenujme alespoň "Tančící víly", "Autosugesce", "Prostituce ve službách venerických nemocí", "Stezka hrůzy".

Podle Portanova seznamu umělcova díla, korigovaného Váchalem jsou rokem 1908 datovány ještě olejomalby "Inspirace", "Chrám Panny Marie", "Svatyně", "Seance" a "Kult Belfebora" (později v majetku německého spisovatele Gustava Meyrinka).

Váchal se stává členem literárního spolku "Flammarion", pojmenovaném po Camille Flammarionovi (1842 - 1925), francouzském vědci a spisovateli knih s okultní tematikou. Pomocníkem Flammarionovým na hvězdárně byl český Žid, Odon Kopp, Váchalův druh a později i adresát některých literárních a výtvarných děl inspirovaných svobodným zednářstvím. Umění spolku Flammarion nikdo nikdy nespátril, v čemž pravděpodobně spočíval jeho hermetismus.

Malířské dílo roku 1908, rozkolísané v námětech, ale především v kvalitě je výrazem snahy poněkud doslovně ilustrovat theosofické a spiristické představy. Je zajímavé, že podobné duchovní proudy ovlivnily i významné protagonisty moderního umění: Vasilu Kandinského, Piet Mondriana, Františka Kupky a částečně i Paula Kleea. Váchalovi starší kolegové byli ovšem dklaději malířsky školeni, "mnichovsky" konzervativně, aby se poprvé "našli" v bizarním secesionismu a podruhé v zdánlivém abstraktním uvolnění, které znamenalo často jen jinou podobu diktátu duchařských mátoh.

Roku 1908 dokončuje Váchal poslední výtvarné školení a osvojuje se několik technických zásad, aniž by cokoliv změnil na svých názorech o nenaučitelnosti umění. Akademie Váchalovi naprosto nechyběla. A právě tak umělci nechyběla společnost Kubišti, Fillů a dalších "vůdčích postav" moderny. Umělci se dodnes vyčítá, že se vesměs stýkal s pouhými nymandy. Šaldovi vyučenci rozdělující umělce do nejméně desítky nálevů se - pochopitelně - mýlí. Umělci a umění, toť nepravdivost sama, na rozdíl od elitářství hodným rozlišit výkonnost býků a krav a na rozdíl od hierarchie tak nutné v každé armádě. Váchal si vážil svého učitele, grafika Antonína Herverta, který nikdy nedosáhl umělecké proslulosti a kterého, více než taje umění, bavily automobily. V jedné kapitole románu "Zakuklený strýc" Váchal s dojetím vzpomínal na své poslední výtvarné školení:

"V roce 1907 učil jsem se leptat u Herverta, kterýžto všeuměl

těž socinžil a sestrojoval výbušné motory, což dělo se v ateliéru Belevue, v ulici Karoliny Světlé. Jednou se stalo, že píst u motoru pro rezil strop a závada až ze střechy se opravovala.

U Herverta konkubinovala štíhlá dívka, as 25 let, Hermína, která měla zlaté ruce....

Jednoho dne zavítala ke mně v atelier do Brandlovy nečekaná návštěva, Hermína od Herverta! Vítal jsem ji, jak se sluší na kumštýřku, v zaleptávacích metodách obratnou, aťna kovu či na hříšném loži Hervertově. Ona ale sklíčeným hlasem mi sdělila, že jí předevočirem Toníček vyhodil a že neví, co má dělat... (další text obšírně líčí, jak vzápětí vpadne do atelieru další návštěva, J. O.).. vpadnuvší ke mně návštěvníci jali se vysvětlovat příčinu své dopálenosti a krutosti k Hermíně, že prý si vybrala předem sekretářský svůj plat a čtrnáct dní u Friče víc se neobjevila, až pak zastihnutá byla v Karláku v doprovodu jakéhos chlapa, se kterým nyní držela. Bylo zřejmo, že kus žárlivosti v obou návštěvnících mých vzešel, neboť Hermína byla šupr ženská. Frič jal se atelierem mým procházeti, zlostně švihaje dál svým bičem. Zastavoval se někde poněkud déle před některým obrazem, kteréžto obrazy byly tenkrát rozměrnější, téměř metrové olejomalby, s náměty spiritistickými. Tyto obrazy jsem napolo zdarma přenechal příteli Ambrosimu, jenž hrával u Černé Matky Boží v ulici Celetné generálům i místodržiteli, nose mi za to odtud nejdražší vína a likéry. Zemřel roku 1918. Souchotiny... Po nějaké době Frič obrátil se ke mně a řekl: "Já se jen dívám, že naleznout se ještě dnes mohou ve své, kteří takové pověry malované nejen s oblibou prohlížejí, ale i tento hnus kupují. Proto vy tuhle s tím bláznem Šimánkem se stýkáte!" Našinec se ohraditi nemohl proti hanlivým řečem Fričovým, zvlášt, když tento dobytkařským rajtpajčem stále se oháněl. Tož jsem takto poznal - - poprvé a naposled - slavného cestovatele Friče, k stáru prý neškodného kaktusáře..."

Cestovatel Frič se ve své knize "Indiáni Jižní Ameriky" chlubí, jak kdysi vyhodil malíře Kubištu, který jej portrétoval kubistickým způsobem a na jiném místě píše, že podobně byl portrétován ženou jednoho indiánského kmene na území Paragvaye. Váchalovo svědectví je tedy nesporně pravdivé. Nás zajímá fakt, že právě badatelé, kteří znali umění mimoevropských států, podléhali přechasto fetišismu pokroku a naučitelnosti v umění a jako náš J. V. Frič tvrdili, že to,

co si může dovolit divoch, nesmí si dovolit civilizovaný umělec. Podobného druhu je i případ vztahu Sigmunda Freuda k surrealismu.

Josefa Váchala nebrali vážně ani přátelé. Roku 1903 se jimi stali Antonín Matějček, V. V. Štech a František Langer. Shodou okolností všichni jmenovaní se vážně zabývali teorií moderního umění a kritikou a odhlédneme-li od matné pozdní vzpomínky Langrovy, otištěné roku 1964 v Literárníma novinách, všichni dílo svého přítele přešli mlčením.

Roku 1903 Váchal rozšířil hranice své umělecké aktivity na pomalování černokostelecké keramiky. Umělec dával komerčním výrobkům lidového hrnčířství podobu nadpřirozených bytostí ze svých představ, zcela v duchu mnohotvaré tradice, od archetypů kultovní keramiky po tajmené hrníčky vodníků a zakletých džindů. Dobrým důvodem byla jistě i láce černokostelecké keramiky na pražských trzích a její nezdobnost, barva a tvar. Ve svých Pamětech o tom píše:

"Příjma za tyto měsíce (červen - červenec 1903) pocházejí z prodeje namalovaných váziček (Antonín Matějček prodal jich za 7,60kor.) a desítek gramofonových a jehel, s nimiž jsem ve spojení s Německem obchod vedl. Vedlo se mi tak dobře, že jsem dne 22. vyplatil zlatý skřípec ze zastavárny (10 kor., 40 hal.)

16.12-1903 prodal jsem Maryši Šárecké kresbu na černém papíru: Odilon Redon za 20 kor. Dne 18. koupila ještě vázu pomalovanou na thema "Obět" a snějakým ještě doplatkem odevzdala mi 10 korun."

Váchalova aktivita umělecká byla roku 1903 velmi rozsáhlá a kromě již zmíněných obrazů, kreseb a exlibris a malířsky pojednané keramiky zahrnovala i originální karty (troje kreslené a jedny - - erotické - leptané) a řezby, z nichž nejoriginálnější byl "Nosatec", soška, která neměla podstavec, ale visela za nos. Ve svých autobiografických dílech se Váchal zvláště procítěně zmiňoval o 13. listopadu 1903, kdy ztrácí svého nejvěrnějšího přítele, psa Šejtánka. Nahradí jej zanedlouho Voříškem.

